

sed editis quoque libellis laborem hunc meum prosecuti sunt. Laudarem et nomina, quibus et poteram exornare libri frontem, nisi videretur redolere gloriolam, atque hæc mallem ab aliis, quam a me fieri. Hoc enim vero et velim et rogo, solidam laboris mei gratiam, si qua est me deinceps consecutura, iis deberi, quorum favore sum excitatus, et quorum causa ceptum opus majori in dies persequar alacritate. Unum autem honoris causa nomino, illustrissimum virum Franciscum Musellium, cui plurimum Hieronymianæ gloriæ studiosi debeant, et quo ego sicut antea editionis hujus suscipiendæ hortatore, ita nunc quam celarius perficiendæ adiutore utor liberalissimo.

S. EUSEBII HIERONYMI

STRIDONENSIS PRÆSBYTERI

LIBER DE NOMINIBUS HEBRAICIS.

PRÆFATIO.

1-2 Philo vir disertissimus Judæorum, Origenis quoque testimonio comprobatur, edidisse librum Hebraicorum Nominum, eorumque etymologias juxta ordinem litterarum et late copulasse. Qui cum vulgo habeatur a Græcis, et bibliothecas orbis impleverit, studii^a nostri fuit in Latinam linguam eum vertere. Verum tam dissona inter se exemplaria reperi, et sic confusum ordinem, ut tacere melius judicaverim, quam reprehensione quid dignum scribere. Itaque hortatu fratrum^b Lupuliani et Valeriani, qui me putant aliquid in Hebrææ linguæ notitia profecisse, et rei ipsius^c utilitate commotus, singula per ordinem Scripturarum volumina percucurri; et vetus ædificium nova cura instaurans, fecisse me reor, quod a Græcis quoque appetendum sit. Præterea et illud in Præfatione commoneo, ut si qua hic prætermissa sunt, alteri sciat lector operi reservata. Libros

A enim Hebraicarum Quæstionum nunc in manus habeo, opus novum, et tam Græcis quam Latinis usque ad id^d locorum **3-4** inauditum. Non^e quo studium meum insolenter extollam, sed quod sudoris conscius, ad lectionem eorum provocem nescientes. Si quis igitur et illos, et præsens volumen, librum quoque Locorum, quem^f edidurus sum, habere voluerit, parvipendet rictum et nauseam Judæorum. Ac ne forte consummato ædificio quasi extrema deesset manus, novi Testamenti verba et nomina interpretatus sum: imitari volens ex parte Origenem, e quem post Apostolos Ecclesiarum magistrum, nemo nisi imperitus^h negabit. Inter cetera enim ingenii sui præclara monumenta etiam in hoc laboravit, ut quod Philo quasi Judæus omiserat, hic ut Christianus B impleret.

^a Ms. noster, quem domi asservamus, probæ vetustatis et notæ, hic mihi habet pro nostri.

^b Fratrum Lupuliani. Editi legunt Lupuli: aliquot mss. Lupiniani. Colbertinus codex num. 4354, Lupuliani. Vaticanus autem 341, Lupuliani, ut nos edidimus. Erant vero Lupulianus et Valerianus, quantum conjecturis assequi fas est, e numero fratrum in quorum conventu Hieronymus quotidie Psalmos, aliosque Libros sacros edissererat. MARTIAN.

^c Utilitate commotus. Duos aut tres mss., novitate commotus. MARTIAN.

^d Malim equidem temporum legi pro locorum, nisi si aliquid inter ædium e contextu verbum exciderit, quod ipsa suspicari facit oratio nonnihil impedita. Fortasse librum de Locis, quem dudum Latine ex Eusebio vertit, commemoraverat, et tertio ab hoc versu replicat.

^e Sumptum ex Sallustio in Jugurtha c. 4: Ne per insolentiam quis existimet, memet studium meum laudando extollere.

^f Noster ms. in textu editum, ad libri oram edidimus.

^g Quem post Apostolos. Hoc elogium adversus ipsum

Hieronymum torquet Rufinus in sua Invektiva, ubi sanctum Doctorem inconstantie ac vanitatis sæpius insinuat. Unde quidam e veteribus Scriptoris fama hujus inconstantie Hieronymum liberare cupientes, hoc loco ita legendum volunt: quem juxta quorundam sententiam post Apostolos, etc. Quasi non ex propria sententia id scripsisset Hieronymus; sed ex aliorum opinione Ecclesiarum magistrum appellasset Origenem. Verum depravatam esse hujusmodi lectionem in codice Colbertino 2852 ac in aliis paucioribus, ipsius Hieronymi apologetice responsiones plane demonstrant. Ait enim in Epistola ad Pammachium et Oceanum, Non mihi nocebit, si dixerit: Origenes cum in cæteris libris auctor viderit, in Cantica canticorum ipse se vicit. Nec formidabo sententiam, qua illum Doctorem Ecclesiarum quondam adolescentulus nominavi. Non formidabat hæc sententiam, quia in Origene laudabatur diligentiam et studium Scripturarum, non dogmatum opiniones. Consule Apologiam Hieronymi adversus Rufinum. MARTIAN.

^h Noster ms. in instanti negat. Quamnam porro ex hoc testimonio invidiam S. Doctori Rufinus confaverit, ex Invektivarum libris ediscimus.

INCIPIT LIBER.

Non statim ubicumque ex א (N) littera quæ apud Hebræos dicitur אֵלֶּפֶת (אֵלֶּפֶת), ponitur nomina, æstimandum est, ipsam solam esse, quæ ponitur. Nam interdum ex אֵין (Y), sæpe ex הֵ (H), nonnunquam ex מֵת (M) litteris, quæ aspirationes suas vocesque commutant, habent exordium. Sciendum igitur, quod אֵין in Genesi, quam in cæteris libris,

ubi a vocali littera nomen incipit, apud Hebræos a diversis, ut supra diximus, inchoetur elementis. Sed quia apud nos non est vocum [Fort. vocalium] tanta diversitas, simplici sumus elatione contenti. Unde accidit, ut eadem vocabula, quæ apud illos non similiter scripta sunt, nobis videantur in interpretatione variari.

VETUS TESTAMENTUM.

DE GENESI.

A.

Æthiopiam^a, tenebras, vel caliginem interpretantur Latini.
Assyriorum^b, dirigentium.
Adam, homo, sive terrenus, aut indigena, vel terra rubra.
Abel, c luctus, sive vanitas, vel vapor, aut miserabilis.

Ada, testimonium.
Ararat, Armenia, sive mons vel licatus.
Aschenez (אֲשֶׁנֶז), ignis^d sic aspergens.
Ævila, dolens, sive parturiens.
Archab^e, insidia.
Assur, dirigens, vel beatus, aut gradiens.

Ananim, respondentes aquæ.
Amorrhæum, f amarum, vel loquentem.
Aruchæum, circumrodentem me.
Asennæum, levantem me.
Aradium, vindemiator meus sufficiens.
Amethi, indignatio mea.

^a *Æthiopiam*. Ita legit Colbærtinæ Bibliothecæ vetus codex 4951. De hisce Nominibus Græcis vel Latinis inter Hebræica absurde satis recensitis, sic monuit nos S. Hieronymus infra ad vocem *Puteoli* in Actibus Apostolorum occurrentis: *Hæc omnia, inquit, Græca nomina vel Latina, quam violenter secundum linguam Hebræicam interpretata sint, perspicuum puto esse lectori*. Et ante de vocabulo Erasii: *Erastus, frater meus videns, Satis absurde vocabulum figuratum*. Hujusmodi igitur violenter deductas etymologias et alias ineptias si auctari adscribas Hieronymo, parum æquus oris rerum æstimator, et Doctoris eximii iniquus iudex. Jam si nomen *Æthiopie* quasi Hebræum interpretari volueris, figuratum illud intellige ex אֵין et אֵת, nam, ex his duobus verbis constari potest אֵתֶרֶת, ac legi juxta morem antiquorum *Æthiopia* vel *Æthiopia*; quod ita confictum significat *tenebras*, vel *caliginem*. Similiter accipiendum nomen *Egyptus*, quod in altera columna legitur cum ista interpretatione, *tribulatio coangustans*. Nam confictum videtur secundum linguam Hebræicam, ex similibus verbis אֵת, אֵתֶרֶת et אֵת, unde formari potest אֵתֶרֶת, *Egyptus*, vel *Αἴγυπτος*, et habere significantiam *tribulationis contudentis*, et *angustianis*. Nihil tamen vetat, quominus conscripator talium verborum Græcorum atque Latinorum respexit ad primam eorum originem Hebræicam, nempe ad nomina אֵת *Chus*, et אֵתֶרֶת *Mesraim*, juxta quod *Chus* incendii *caliginem*, et *Mesraim*, *angustiam*, et *tribulationem* interpretari possumus. Eligat lector quidquid voluerit; et si alia proponat, nos prompto animo melioribus acquiescamus. MARTIAN. — Ad primi statim vocabuli interpretationem moneri Lectorem decet, nonnullas hujusmodi occurrere Hebræorum nominum origines, vel obscuras, vel subabsurdas, vel falsas, quarum aliquas subinde Hieronymus ipse animadvertit *violenter secundum Hebræicam linguam interpretari*. Nihilosecius quando ex hoc libro etymologias captarunt avide Latini Patres, vix dictu est, quantum violentiores ipse eorum alusionibus, atque allegoriis probe intelligendis prosint. Quod spectat propositam de *Æthiopia*, aliter habet Origenian. Lexicon Αἰθιοπία, ταπεινότης, *Æ-*

thiopia, humilitas. Hieronymus cum hanc forte minus probaret, eam substituit, quæ apud Latinos obtinebat, deductam ab ipso *Æthiopia* nomine, quod significat *nigrum facie*. In ms. nostro non adduntur verba, interpretantur Latini, sed tantum *tenebræ*, vel *caligines*. Cæterum scias, non omnium rationem etymologiarum propositum nobis reddere, quæ ingentibus libris res esset committenda, sed tantum paulo obscuriorum, quasque alii antea præterierint.

^b Ita *Assur*, Semj filius, Gen. x, 22, qui etiam pro Assyria accipitur, et progente Num. xiv, 22. Proprie autem *successus* vertitur, sive *ingressus*. Illic vero ab אֲשֶׁר deducitur, quod verbum in Pihel significat *direxit*.

^c Equidem et Josephus, qui primo Antiq. lib. cap. 3, *luctum*, πένθος interpretatur, Abelis nomen, quemadmodum ipse scribit, in Græcorum libris absque aspiratione reperit, cum tamen ex Hebræa lingua, constantique ejus gentis consuetudine aspietur, *Abel* sive *Hebel*. Quare qui *luctum* interpretantur, sonum hujus vocis magis attendunt, quam ipsas litteras, quibus nomen a Moyse scribitur: אֵבֶל *vanitas*, ματαιότης, et *vapor*, ἀτμός: non אֵבֶל *luctus*.

^d *Ignis sic aspergens*. In antea editis, et aliquot exemplaribus mss. *Ignis sic aspersus*. MARTIAN. — Noster ms. atque alii cum vulgo editis sic *aspersus*. Filius est Gomer Gen. x, 3. Alii a אֲשֶׁר verbo interpretantur, *habitare faciam*.

^e Iterum ms. noster pro *Archab* legit *Arach*; alii *Archat*, qua de re disputat Martian. Mihi, ut quadret interpretatio *insidiæ*, rescribendum videtur *Arab*. — *Archab*. Sic mss. veteres. Editi cum paucioribus mss. legunt, *Archat*. Sed ex posita interpretatione retinendum *Archab*; sive ex Hebræo אֲרָב, *arab*, sive ex אֲרָב, *racab*. Apud LXX, *Archad* dicitur. Gen. x,

D 10. MARTIAN.

^f Origen. Homil. 12 in Numeros: *Rex Amorrhæorum, qui interpretantur in apertitudinem adducentes, vel loquentes*. Nimirum a אֲרָב *amarum* esse.

Adama, humus, vel terra, sive terrena.

Arphaxad, sanans depopulationem.

Aram, excelsus.

Asarmoth, atrium mortis.

Adoram, generatio excelsa.

Aizel, (*Uzal*) pergens.

Abimael, pater meus a Deo.

Abram, pater excelsus.

Aram, (*רם*) riscus, arca, vel capsula.

Ægyptus ^a, tribulatio coangustans.

Aggai (*Hai*), quæstio, vel festivitas.

Amrafel [*Al. Amaraphal*], dixit ut caderet.

Arioch, ebrius, vel ebrietas.

Asarothe, ovilia, vel faciunt exploratores.

Amalec, populus lambens, vel lingens.

Agar ^b, advena, vel conversa.

Abraam, pater videns populum.

Ammon ^c, filius populi mei, vel populus mœroris.

Abimelech, pater meus rex.

Azia (*Azam*), videns.

Arhee, quarta, vel quatuor.

Assurim, nemus.

Apher, humus, sive pulvis.

Abidahe, pater meus, sciens.

Ader (*דר*)^d, grex.

Aser, beatitudo, sive beatus.

Ana, respon-sio, sive respondens.

Aluam, despiciens.

Ahie (*Aja*), umbraculum.

Amada (*Hamdan*)^e desiderabilis.

Acan, necessitas, vel labor eorum.

Aran, (*רע*)^f, iracunde, vel decor.

Adad, præcipuus, vel patruelis.

Aiith, iniqua.

Achohor, mores.

Adollamitem, testificantem, sive testimonium aquæ.

Aunan (*Aner*) mœror eorum, vel labores.

Aseneth, ruina.

Aod (*Ahod*), inclytus.

⁶ Aamil, parcens.

Aggi, festivitas mea.

Acheri (*רר*), declinans.

Aroedi, vindemiator sufficiens.

Arieli, leo Dei mei.

Achi (*Apud LXX, Genes. xli, 18*), frater meus.

Arad ^g, descendens.

Asom, (*Husim*), festinantes.

Atad, testimonium, vel rhamnus.

B.

Babylon, confusio.

Bethel, domus Dei.

Bara (*בר*), in malitia, sive creatura.

Balac (*Bale*)^h, præcipitans, sive devorans.

Barad, grando.

Buz ⁱ, despiciens, sive contemnens.

Bathuel, virgo Dei.

Beri (*בר*)^j, puteus meus, sive putei mei.

Basemoth, in nominibus, sive delinquens [*Al. delinquentem*], vel veniens, aut positum.

Bala (*בלה*), inveterata.

Balaam, sine populo, vel absque substantia eorum, sive in cis Benjamin, filius dexteræ.

Beor, in pelle.

Bosora, in tribulatione, vel angustia.

Badad, præcipuus.

Balaanan, habens gratiam.

Basan ^k, pinguis.

Baria (*בריעה*), in clamore ejus.

Bochor, primogenitus, vel in clutellis, aut ingressus est agnus.

C.

Cain ^k, possessio, vel lamentatio.

Cainan, lamentatio, vel possessio eorum.

Cithii (*κίθιοι*)^l, amentes, vel stupentes.

Carnaim, cornua.

Cades, sancta, sive mutata.

Cinai ^m, possidentes.

⁷ Cenezæi, zelotypi, vel possessio ejus.

Cedmonæi, antiqua tristitia, sive orientales.

Cammuel, resurrectio Dei, sive statio Dei.

Cedar ^o, tenebræ, vel mœror.

Cedma, orientalis, vel antecedens.

Caath, molares dentes, sive patientia.

Hucusque per simplicem C litteram lecta sint nomina: exin aspiratione addita, id est, per chi Græcum legenda.

Cherubin ^p, scientia multiplicata.

^a Integris libris de Ægypti etymo disputant harum litterarum eruditi. Hæc certe interpretatio ex Hebraico *Mesraim* deducitur, non ab ipsa Ægyptus voce derivatur, quæ Græcam originem trahit, *Αἴα κόπτου*, *Terra Copti*, Africae regio notissima. Noster in c. p. iii Joëlis: *Ægyptus*, inquit, dicitur *Mesraim* quod interpretatur *ἐκθλιβούσα*, id est Sanctos Dei persequens et tribulans.

^b Agar. Editi nonnulla addunt hoc loco: *Aner, lumen, vel illuminatio, vel lucerna, vel civitas, vel oculus hominis*. Nihil horum exstat in codicibus mss. quos inspeximus, nisi in Regio 3993, qui legit vocem *Aner* ante Agar, sed absque ulla expositione ejusdem verbi. Unde autem in librum Hieronymi derivata fuerint, invenire mihi licuit ex codice ms. Colbert. 5216, ubi Auctor anonymus interpretationes nominum Hebraicorum collegisse se proficitur ex Origene, Hieronymo, Beda, Rabano, et aliis orthodoxis Patribus. In hac ergo Anonymi congerie nomen *Aner* positum ante Agar, ab eo sic interpretatum legitur: *Aner, amicus Abraham, lucerna, vel frater lucerne, vel lumen*. *Aner* civitas imperialis, *oculus luminis, vel dolor eorum*. MARTIAN. — Vocem *Aner* absque ulla interpretatione præponit hic loci noster ms. quod et in Regio quodam invenit Martianæus, qui hac de re fusius disserit: ipsum vero nomen *Agar* in eodem ms. nostro pro *advena* exponitur *adversa*: proprie meridiem significat.

^c Idem ms. *Ammon Filius populi, vel Filius mœroris*.

^d Illic quoque sine expositione nomen *Abdel* præponit ms. noster.

^e *Amada*, Pro *Abdan* vel *Adama* mss. ac editorum librorum, restituiimus *Amada*: quia hoc nomen *Amada* legitur apud LXX, Gen. xxxvi, 26: *Hi autem filii Deson; Amada et Aban*, etc. MARTIAN. — Ita Martianæus restituit ex lectione τῶν LXX,

A Gen. xxxvi, 26, pro *Abdam*, ut etiam in ms. nostro, vel *Adama*, ut in aliis erat.

^f Ms. *Aran, iracundus, vel decus*.

^g Vacat describendo nomini spatium in ms., tum alterum hoc *Asbel* sine expositione præponitur.

^h Præponit noster *Bersa* absque interpretatione, tum *Bale* pro *Balac* legit.

ⁱ Hierum præponit hic noster *Bersabee, puteus satietatis, vel puteus septimus*. Infra post vocem *Bulla* rursum addit *Benoni, filius doloris mei*.

^j *Basan*. Advertat Lector Nomina, quæ non leguntur locis in quibus notantur, scripta esse characterem Italico, sicut *Basan*, quod non legitur in Genesi. MARTIAN.

— Non habetur in ms. nostro hoc nomen, et vero neque in Genesi legitur, quare characterem Italico Martianæus distinguit.

^k In nostro codice, *Cain possessio, vel acquisitio*.

^l Aliter Origenes homilia 19 in Num., *Cithii interpretantur plaga finis*; puta a *כִּתְּו*, *confudit*, sive contrivit, et *כִּתְּו* *perfecit*, sive finem fecit.

^m Origenes, supra laudata homilia 19 in Num., *Cinæus*, inquit, *qui interpretatur possidens*: scilicet a *כָּנָן* verbo *possedit*. In subsequenti nomine noster ms., *Cenez, Zelotypus, vel sessio ejus*. In vulgatis ante Martianæum, *Ceni, nidus meus*, quam interpretationem non improbo. Infra post vocem *Cedma* etiam in ms. nostro additur *Chore, calvitium*.

ⁿ *Cenezæi*. Adduntur isthæc in editis: *Ceni, nidus meus, vel possessio*; et infra post nomen *Cedma* hæc etiam leguntur: *Chore, calvitium*. MARTIAN.

^o Apposite S. Hilarius in psalm. cxix, *Cædar*, inquit, *secundum Hebraicam linguam, ut nobiscum pronuntiatur, obscuratio est*.

^p Vide infra hoc nomen ex Exodo, et Numeris. Epistolam quoque 18, ad Damasum, et quæ in ep. 53, ad Paulinum pag. 279, annotavimus.

ta, vel quasi plures.

Cham (חם), calidus. Sed sciendum, quod in Hebræo *chi* litteram non habeat: scribitur autem per *heth*, quæ duplici aspiratione profertur.

Chethim (כחיה), confracti.

Chus, Æthiops.

Chanaan^a, *σάλος*, hoc est motus eorum, vel negotiator, aut humilis.

Chalanne, consummatio futura, sive omnes nos.

Chalech (כלח), quasi viride.

Chaselum, conlecta regio eorum.

Chaphthorim, manus exploratorum, sive^b turturum, sed melius Cappadoces.

Chethæus (חתני), mentis excessus, sive fixus, vel abscisus. Sed hoc nomen in Hebraico non incipit a consonanti littera, verum ab *heth*, de qua jam supra diximus.

Chaldæi^c (כשדים), quasi dæmonia, vel quasi ubera, aut feroces.

Charran (חררן), foramina, sive ira, vel fodiens eos. Sed et hoc nomen per *heth* Hebraicum incipit.

Chebron (חברון), conjugum, sive incantator, aut visio sempiterna, et hoc *heth* habet in principio.

Chodorlagomer (כדלגומר), quasi generatio manipuli, ⁸ sive quasi decorum manipulum.

Chorræi, de foraminibus, quos vocant^d Troglitas.

Chobal (*Hoba*), condemnatio.

Chased, quasi populates. Sunt autem Chaldæi.

Cheth, percussus.

Chettura (קטורה), thymiama^e offerens, vel copulata, aut juncta.

Choedad (*Hadad*), præcipuum.

Chabrath, quasi electum, sive grave.

Chorri, sive Chorræus, farina, aut farinatus, seu post me, vel foramen meum.

Chazib (*Apud LXX, Genes. xxxviii, 5*)^e, mendacium.

Charmi, vinea mea, vel cognitio mea.

Chabor (חבור), conjunctio, vel incantator: sed et hoc per *heth* litteram scribitur.

D.

Dan, iudicium, aut iudicans.

Dedan, solitarius, sive fratruelis eorum.

Dasem (*Resen*), frenum.

Decla, subtile, sive palmata.

Damascus (דמשק), sanguinis potus, sive sanguinis osculum, vel sanguis sacci.

Dadan, ^f iudicans.

Duma, tacens.

Dina, iudicium istud.

Debbora, apis, sive eloquentia. Deson^g, fortis papilla, sive calcabit eam: sed hoc Syro sermone dicitur: cæterum Hebraice, pinguedo interpretatur, aut cinis, id est, favilla holocaustorum.

Desan, similiter ut supra: licet quidam putent fortem elephantem [*Al. elephantum*] interpretari.

Dennaba, iudicium asferens.

Dothain (דוהין), pabulum viride eorum, aut sufficientem defectiorem.

E.

⁹ Eden, voluptas, sive deliciae, vel ornatus.

Evila, dolens, sive parturiens.

Euphrates, frugifer, sive crescens.

Eva, calamitas, aut vix, vel vita.

Enoch, dedicatio.

Enos, homo, sive desperatus, vel violentus.

Evæum, ferum, sive pessimum.

Eber, transitorem.

Elmodad, ad matrem ejus præcipuam, sive Dei mensura.

Ellasar, Dei declinatio, sive hanc separans.

Esrom (עסרון), jacula gregum.

Eschol, botrus, sive ignis omnis.

Ephron, pulvis mæroris, vel pulvis inutilis, sive pulvis eorum.

Eldea (עלדעא), ad scientiam, sive de scientia.

Ethæus, formidans, sive stupens.

Edom^h, rufus, sive terrenus.

Emor, asinus.

Ephrata, ubertas, sive pulverulenta.

Eserⁱ, fictio, sive plasma.

Eshan, ignis in eis.

Esfaim, frugiferum, sive crescentem.

Esrom (עסרון), sagittam videns.

E-bel (עשבעל), ignis vanus, sive vetus.

Hucusque per brevem litteram *E*, nunc per productam nominum sunt legenda principia.

Elisa, Deus meus, vel ejus salus, vel ad insulam, vel Dei mei salvatio.

^a Ita Origenes Homil. 6 in Exodum, *Inhabitantes*, inquit, Chanaan, qui mutabiles interpretantur et mobiles, quod utcumque verum est radice נחם, motus, sive agilitas fuit, vel movit sese. Verissime autem Hieron. negotiator exponit, quippe כנען, mercator, sive negotiator Hebraice appellatur, ex eo fortassis, quod Chanaan incolæ ob maris viciniam mercaturam cum primis exercuere. Sed neque contorta est humilis etymologia, quæ ex Hebræa radice כנע depressit, sive prostravit, exprimitur.

^b Noster ms. vitiose tamen, sive tortorum. Nomen populi est, qui Cappadoces dicuntur.

^c Hebraice Chasdim, id est quasi dæmones, aut quasi deprædatores, vel quasi mammillæ, vel quasi agri, sic enim interpretantur. Philo præf. *ὡς δαίμονα*: rebantur enim componi ex *Caph* nota similitudinis, et *Scheddin*, id est dæmones, a שדד *Schedad*, vastavit. Hinc Hier. in Isaiam cap. xliii: *De Chaldæis*, inquit, nullus ambigit, quin dæmones sonent. Vid. Epist. 22, ad Euseb. init., et quæ annotavimus in cap. xliii Isaiæ. *De Chaldæis nullus ambigit, quod dæmones sonent.*

^d Troglitas. Colhertini codices habent Troglitas, et Troditas; in cæteris legimus Traglitas et Troglitas. Quiniani sint Troglytæ vel Troglodytæ, vide in Lexico Geographico novo Philippi Ferrarii. MARTIAN. — Ita mss., sed rectius Troglodytæ rescribendum. Ex chori filio Lutan. Gen. xxxi, 22, gentile derivatur *Haehorim*, Troglodytæ, Gen. xiv, et xxii, 32.

^e Præponitur in ms. nostro Charan ab-que expositione: tum Chazib legitur pro Chazib, et ad subsequens Charmi expositio altera, vel cognitio mea, non habetur. Ulum in editis vitiose erat, vel cognatio mea.

^f Infra ex Exodo: Charmi vinea mea, vel agnitio aquæ.

^g Dadan, iudicans. Post Dadan, editi legunt adhuc ista. Dedan, grande iudicium. Dan, iudicium, aut iudicans. Præterea vero legunt initio hujus litteræ D. Dadanim patruelis: in propinquos vertitur et cognatus.

MARTIAN.

^h Deson. Dison, *דשון*, significat sortem papillam sive pupillam cum figuratum est ex דן, dai, quod Hieronymus ex Aquila robustum aut sortem interpretatur; et ex שון, *שון*, quæ vox Latine vertitur, pupilla oculi. Syro autem sermone Dison significat calcabit eam, ex verbo שון *dis*, vel שון *dis*, et affixo singulari tert. pers. f. שון *oh*; quasi legeretur disoh, calcabit eam. Hebraice, ut optime monet S. Hieronymus, Dison a voce, שון, *dason*, derivatum, significat pinguedinem, vel cinerem. MARTIAN. — Legi malim pupilla ex שון *שון* voce, ex qua Dison hic derivatur; neque enim pupilla ita Hebraice appellatur; aut Latine, quod Martian. putat, pupilla et pupilla idem sunt. Vide tamen quæ in hunc locum doctissimus Benedictinus annotat: at scito sexies variari in Hebræo hujus scriptionem nominis, quod pridem Duxtorffio notatum est.

ⁱ Ut passim cum Hieronymo in hujus nominis interpretatione Veteres conveniant, Augustinus tamen in psal. cxxxvi, sanguinem verit, quod ab ipso vocabulo Edom Punice significari testis est. Hinc et Pseudo-Hieronymus in eundem psalm.: *Edom*, inquit, interpretatur terrena et sanguinem.

^j Eser. In editis et nonnullis mss. codicibus: Eser, fictus, id est, plasmatus. MARTIAN. — Noster ms. cum vulgo editis libris, fictus, sive plasmatus.

Elam, sæculi, vel orbis.
 Emin, horribiles.
 Eliezer, Dei auxilium.
 Ephā, dis-oluitus, sive mensura.
 Esau, factura, sive a roboreus,
 vel acervus lapidum, seu vanus,
 aut frustra.

10 Elon (אֵלון) ^b, regio campestris, aut quercus, aut roboreus.
 Elphaz ^c, Dei mei aurum.
 Enani (חֲנַנִי), calor eorum.
 Ebal (עֵבֶל), vallis vetus, aut acervus lapidum.

Ela, terebinthus.
 Er, vigiliæ, sive pellicius, aut surrectio, vel effusio.
 Enaim, oculi sive fontes.
 Eroon (Apud LXX. Ἑρώων; in Vulg. Gessen), id est Eroum, in facie eorum, sive vigiliæ dolorum.

F.
 Fison, os pupillæ, sive oris mutatio.

Fut, Libya, sive oris declinatio.
 Petrusini, dissolvens mensuram.
 Felestim ^d, cadentes, sive ruina poculi, aut cadentes potione.

Faraō, dissipans, sive discoperiens eum.

Faleg, dividens.
 Ferezzi, separantes, sive disseminati, vel fructificantes.

Faran, ^e ferocitas eorum.

Fichol, os omnium : ab ore, non ab osse.

Filisiim, ruina duplex.

Falda ^f, ruina paupertatis, sive cadens germin.

Fau (פֹּעַז), nihil, aut subito.

Fiennon, ori eorum, aut ori vincto.

Futifar (פְּטִיפָר), os inclinans ad dissecandum.

Farez ^h, divi io.

Fetrefe (פֶּטְרֶפֶע), Libycus vitulus, sive discooperiens, vel certe divisio, aut os declinans.

Fallu, mirabilis.

Fua (פִּיעוּה) ⁱ, hic, adverbium loci : sive rubrum.

Fanuel, facies Dei.

G.

11 Geon (גֵּעוֹן), pectus, sive præruptum.

Gomer, assumptio, sive consummatio, vel perfectio.

Gergesæus, colonum ejiciens, sive advenam propinquantem.

Gerara (גֵּרָרָה), ruminationem vidit, seu maceria. Sed sciendum quod Gerara interpretatur, incolatus : Gadera vero (גֵּדָרָה), maceria, sive sepes.

Gaza, fortitudo ejus.

Gomorra (עֲמֹרָה), populi timor, sive seditio. Sciendum quod G litteram in Hebraico non habet, sed scribitur per vocalem Ain.

Gether, torcular videus, sive accola explorationis.

Gebal (עֵבֶל), præruptum, sive vallis vetus.

Geraris, advenæ propinquantem, sive cornipeta eorum.

Gaan (Al. Gadim), vallis æstus.

Gad, tentatio, sive latrunculus, vel fortuna.

Galaad ^j, acervus testimonii, sive transmigratio testimonii. De hoc in libris ^k Hebraicarum Quæstionum plenius diximus.

Gathum (גַּתְחִים), tangens risit.

Gesen (גֶּשֶׁן) ^l, appropinquans palpatio eorum, sive vicinitas.

Gerson ^m, advena ibi, vel ejectione eorum.

Gera, ruminatio, vel incolatus.

Gani (גָּנִי), elatio mea, sive hortus meus.

I.

Jobel (יֹבֵל), dimittens, aut mutatus, sive defluet.

Jobal (יֹבֵל), delatus, sive dimittens.

Jared, descendens, sive roborans.

Japhet, latitudo.

Javan ⁿ, est et non est, sive columba : sed Syrum est.

Jebusam, calcatum, sive præsepe eorum.

Jectan (יֶקְטָן), parvulus.

Jaree, luna.

12 Johab, mago patre, sive disillans.

Jescha, tabernaculum, vel unctio ejus.

Ismael, auditio Dei.

Isaac, risus, vel gaudium.

Jedlaph, manum tollens, vel manum ad os.

Jexan (יֶקְשָׁן), durus, sive durities.

Jesboc, est cinis, sive tactus.

Jetur, versus, aut ordinatus.

^a Idem, sive rubeus, vitiose : siquidem a עָדָם **A** bium est, פֶּחַ scribitur. voce roboreus exponitur.

^b Corrupte, tum in editis, cum miss. erat cum **m** littera Elom.

^c Origenes homil. 49 in Numer. : *Eliphas interpretatur Deus me dispersit*. Lege sodes, *Deus meus dispersit*, ab אֱלֹהִים *Deus meus*, et פָּצַח verbo quod habetur Gen. xlix. 24, interpretatum a LXX. ἀεὶ δὲ πῶς, dissolvit. At commodior longe isihæc quam Hieron. probat, etymologia est ab auro פָּצַח.

^d Iterum emendandi Origenis codd. homil. 6 in Exod. : *Philistini, id est cadentes populi*, legendumque poculi, aut poculo.

^e Hujus nominis expositio non ab Hebræis petenda est, sed Ægyptiis. Arabes autem, qui multa ab Ægypto mutuati sunt, פֶּרֶץ Crocodilum vocant, Regem quoque Ægypti nomen draconis hujus gessisse eruditi ostendunt, quemadmodum ipsa bellua Ægyptiaci regni typus erat ac symbolum. Porro quod ex Philone, atque Origene, homil. 2 in Genes. nominis eymon Hieronymus exponit, ab Hebræo est פֶּרֶץ, ἀσπεστικός, exterminator, seu dissipans. Alii Regem aut Dominum cum Josepho volunt significari.

^f Forte scriptum olim fuit *seracius* pro *serocitas*. Hæc enim etymologia ægrius a futuro פֶּרֶץ *serus*, aut *serox* erit, extinguitur : illa vero a פֶּרַח verbo, quod est fructificare, *seracem esse*, perquam commodè derivatur.

^g Nomen *Falestim* absque expositione hic in cod. nostro præponitur.

^h Al. *Divisor*, ut ipse in epist. ad Nepotian. Hieron. interpretatur.

ⁱ Orig., hom. 2 in Exod. : *Phua, quæ apud nos vel rubens, vel verecunda dici potest*. Græci reddunt ἱερὸπόδανον; et Philo ἱερὸπῶρον, cum hic loci adver-

bium est, פֶּחַ scribitur.

^j *Galaad*. Consule sequentes Quæstiones Hebraicas in Genes. cap. xxxi, ubi de Galaad abunde disseruit Hieronymus. MARTIAN.

^k Vide infra Quæstiones in Genes. cap. 31.

^l Concinit Origenes homil. 46 in Genes. in fine : *Interpretatur autem Gessem proximitas, vel propinquitas*. A גַּשֵּׁן scilicet, quod est accessit, appropinquavit.

^m Idem Origenes in Joannem, *Gersam*, inquit, δὲ τὴν παροικίαν interpretatur. A גַּר et שָׂם, ut nemo non videt. Exod. ii, 22 : *Filium vocabit Gersam, dicens, advena fui in terra aliena*.

ⁿ *Javan, est, et non est*. *Javan* Hebraice scribitur יָוָן cum tribus litteris : quare ut significet *est, et non*, figuratum debet intelligi ex יֶשׁ *jes* ; וּ *ve* : et אֵן *en*.

Quæ tria sic sumpta Latine interpretantur *est, et non*. Quod autem *Javan* Syro sermone columba dicatur, nonnihil difficultatis habere videtur propter interpretationem nominis *Bar-Jonæ* in Matthæi volumine occurrentis. Nam de hoc nomine Hebraico hæc habet Hieronymus infra : *Bar-Jona, filius columbæ*. Syrum est pariter et Hebræum. *Bar* quippe lingua Syra, *filius*, et *Jona*, columba utroque sermone dicitur. MARTIAN. — Isihæc interpretatio *est, et non est*, quæ contra analogice regulas nonnullis doctis viris visa est, ab Hebræorum traditionibus petitur, ex ipsiusmet Hieronymi testimonio, lib. viii Commentariorum in Ezechielem c. xxvii : *Alimu Hebræi Græcam, id est Javan, interpretari est, et non est*. Quod proprie refertur ad sapientiam æcularem, in qua, si rec'e aliquid reperiunt, *est* appellatur; si in contrariam partem, *non est*. Consule Martiani commentarium ad libri calcem.

Judith, laudans, aut confitens, aut Judæa.

Jacob, supplantator.

Juda, laudatio, sive ^a confessio.

Issachar, est merces.

Joseph, augmentum.

Jordanis, descensus eorum.

Jor (יָר) ^b, rivus.

Jaboch, arena, sive lucta.

Jeu (יָעו), parcens, aut faciens, aut commotus.

Jeglam (יְגֵלָם), despiciens.

Jethran, superfluous eorum.

Jetheth, dans.

Iradi, civitatis ^c descensio.

Iram, civitas eorum.

Iras (יָרָס), vidit fratrem meum, sive fratris mei visio.

Jamuel, dies ejus Deus.

Jamin, dextera:

Jachen, preparans.

Job, ^d magus.

Joale, vita Dei, sive exordium Dei, vel præstolans Deum.

Jemna, marina, sive numeralis.

Jesua, planities, sive est desiderium meum, aut certe salvator.

Jessul (Jesui), est dolere.

Jaacel (Jasiel), dimidium Dei.

Jesar, signum, sive tributio.

L.

Lamech, humiliatum, aut percutientem, sive percussum.

Ludim, nati, sive prosunt fortiter.

Laabim, deusti sive flammantes.

Lasa, in salutem.

Lud, utilis.

13 Lot, vinctus, sive declinatio.

Laban, candidus.

Latusim, malleatores.

Loommin, tribus, sive matres.

Lia, laboriosa.

Levi, additus, sive assumptus.

Lotan, vinculum eorum, sive ipse conclusus.

M.

Mahuiael, quis est Dominus Deus? vel ex vita Deus.

Mathusale, mortis emissio, vel mortuus est, et interrogavit.

Maleleel, laudans Deum.

Magog, quod δόμα, id est tectum, vel de domate, hoc est de tecto.

Medai, mensura, sive quam sufficienter.

Mesech (μοσδχ), prolongatio, sive defectio, aut certe compressus.

Mesraim, hostes eorum, sive mensura. Sed sciendum quod Mesraim, Aegyptus appellatur.

Mesa (משא), aqua rara, ^e vel elatio.

Melcha, regina ejus.

Munre, de visione, sive perspicuam.

Masec (משק), potum dans, sive propinans.

Maucha ^f, frangentem, sive confractam.

Maedan (מדן), metientem, sive respondentem.

Madian ^g, de judicio, sive de causa.

Masan ^h, de jucunditatibus.

Masmae, exaudientem.

Massa, levans, sive pondus, aut onus.

Meleth (מלת), chorus, sive a principio.

Meza, existo.

Manath (מנח), requiescens, sive donanti.

Masreca, vectigal vanum, sive sibilans, vel trahens.

Metabel, quam bonus Deus.

Matraid ⁱ, persecutio, sive virga descendens.

Mezaab, aqua auri, sive aqua fluens.

Mabsar munita.

Magdiel, de repromissione Dei, sive turris Dei, vel magnificat me Dens.

Madianael ^j, judicantes.

Manasse, obitus, vel necessitas.

14 Merari, amarus, vel amaritudines.

Melchiel, rex meus Deus.

Machir, vendens.

Melchisedec, rex justus.

Memphim, de ore eorum.

N.

Naid [Apud LXX tantum, Gen. xli, 46], motus, sive fluctuatio.

Noemima, decor, sive voluptas, vel fides.

Noe, requies.

Nemrod, tyrannus, vel profugus, aut transgressor.

Nineve, pulchra, vel germen pulchritudinis.

Nephthim, scalpentes, sive aperientes.

Nachor, requies luminis, vel requiescente luce, vel obsecratio novissima.

Nabcoth, prophetans.

Nabdeel (Abdeel), serviens Deo, vel ursus Dei.

Naphes, refrigerium, vel anima.

Nephthali ^k, conservavit me, vel dilatavit me, vel certo implicuit me.

Naeth, requiescens.

Neman, fidelis, vel motus eorum.

O.

Orech (אֶרֶךְ) ^l, longitudo.

Ochozad, tenens.

Olibama, tabernaculum meum in aliquo, vel tabernaculi altitudo.

Odollamites, contestans aliquem, vel testimonium in aqua.

Ophim (אֶפֶי), thalami.

Hucusque cum per O brevem lit-

^a Consonat, quem sæpe de industria testem adducimus, Origenes, homilia 17 in Genesim: *Judas confessio interpretatur lingua Hebræa. A forma Hiphil verbi יָדָה, quæ sonat confiteri.*

^b Nomen istud Jor, rivus, in nostro ms. desideratur.

^c Vitiose in eodem ms. civitatis dissensio legitur.

^d Job, magus. Nomen Job, Gen. xli, 43, quod Hebræice scribitur יֹב, in Exemplaribus Græcis legitur Asoum et Jasouph. MARTIAN. — Emendandi ex hoc loco Pseudo-Hieronymi in Jobum codices: Job, qui dolens, vel magnus interpretatur. Læge magus. Noster in nominibus de Ezechiele, Job otiosus, de Job ipso dolens. Apposite vero notatum Martiano nomen istud, quod יֹב Hebræice scribitur, Gen. xli, 43, in Græcis exemplaribus Ἀσοῦμ, et Ἰασοῦφ dici.

^e In ms. nostro vel evado: vitiose, ut non dubito.

^f Præponitur in nostro cod. nomen Moab de patre.

^g A יָדָה; et יָדָה judicium.

^h Masan. In editis scriptum est, Mabram, quod nomen non legitur in Genesi: unde corruptum intelligitur, et Mabram esse positum pro מַסָּאם, Masam, Gen. xli, 43, sive potius pro מַסָּאם, Masam, ut legitur apud LXX et in codicibus mss. Hieronymus enim hunc librum edidit post Philonem Judæum, qui utebatur Versione Græca LXX Transla-

torum. Verum ex posita significatione ac etymologia legendum ut in Hebræico, Mabram, quia illud nomen constructum figuratur ex servili Mem, et verbo מַסָּאם, basam juxta quod significat, de jucunditatibus. MARTIAN. — Noster ms. cum vulgo editis Mabram, de qua corrupta lectione Martianus disserit.

ⁱ In eodem ms. nostro, Madred percussio, sive, etc. vitiose iterum.

^j Item, Madianim vel Madianitæ dijudicantes.

^k In nostro ms., vel implicuit me, vel dilatavit me. Variæ autem sunt apud alios hujusce nominis originationes. Philo διατεταγμένον καὶ πλατυσμένον: Ammonius ἀντεῖν, et Hieronymus quoque Quæst. in Genes. 30. conversionem comparisonemque interpretatur. Rectissime omnium, ut videtur, Joseph. Antiq. lib. 1, cap. 19: Ἀρχαίωντων, nullis dolis expugnandum exponit. Nephtholim quippe strophas et dolos sonant, quemadmodum ex Job cap. v, 13, colligitur: βουλὴν δὲ πολὺπλοκὸν (in Hebræo οὐ μὴν, Nephtholim) ἐξέστησεν.

^l Orech, longitudo. Pro Orech, quod longitudinem significat, depravate in editis legitur Obech, cujus nominis nullum exstat in Genesi vestigium. Est autem Orech civitas regni Nemrod in terra Sennar, quæ in Vulgata Arach dicitur, ex Hebræo אֶרֶךְ. Septuaginta legunt Ὀρέχ Gen. x, 10. Ideoque Orech hic scriptum legitur apud Hieronymum, qui in præfati operis secutus est Græcam auctoritatem LXX Translatorum. MARTIAN.

teram legerimus : exin per extensum pronuntiemus elementum.
 Ophir (אפיר)^a, sive Uphir, quod per ΑΛΕΡΗ litteram scribitur, interpretatur irritum, vel inherbosum.

Ox^b, volentem,
 Omar, populus, vel amarus.
 Onan^c, mœror eorum.

R.

15 Ripheth, videns buccellam, sive videns bona.

Rhodii, quod Hebraice dicitur רודים vel Rodanin רודנים [In Hebr. Dodanim דודנים], interpretantur descendentes, aut patruus judicans, vel visio iudicii.

Raama (Rhegma)^d, tonitruum, vel excelsa.

Rhooboth, inclinatio, vel plateæ.

Ragau, ægrotans, vel pascens.

Raphaim, gigantes.

Rebecca^e, multa patientia, vel multum accepit, sive patientia.

Remma, vel Ruma רממה, videns aliquid, vel excelsa.

Rachel^f, ovis, vel videns principium, aut visio sceleris, sive videns Deum. Hoc autem secundum accentuum et litterarum evenit diversitatem, ut tam in contrariis significationes nomina commutentur.

Ruben^g, videns filius, vel vi-

dens in medio.

Raguel, pastor Dei, vel pabulum ejus Deus.

Ros, caput.

Ramesse (רעסס), pabulum, vel tineæ, sive malitia de tineæ.

Quod in principio dixeramus in vocalibus litteris observandum: eo quod apud nos interdum una sit littera, et apud Hebræos variis vocibus proferatur: hoc nunc quoque in S littera sciendum est. Siquidem apud Hebræos tres sunt S litteræ: una quæ dicitur SAMECH (סמך), ס, et simpliciter legitur, quasi per S nostram litteram describatur: alia SIN (שין), ש, in qua stridor quidam non nostri sermonis interest: tertia SADE (צדי), צ, quam nostræ aures penitus reformidant. Sicubi ergo evenierit, ut eadem nomina aliter atque aliter interpretentur, illud in causa est, quod diversis scripta sunt litteris. Hoc autem quod in Genesi diximus, in omnibus libris similiter observandum.

S.

16 Sela, umbra ejus.

Seht, positio, vel positus, aut poculum, sive gramen, aut semen, seu resurrectio.

Sem, nomen, vel nominatus.

Saba (שבא), captus sive captivitas, vel certe convertens.

Sabatha, gyrans, sive circumiens.

Sabathacha, circumiens te, sive circumscissio tua, vel sedes tua.

Sennaar, excussio dentium, sive fetor eorum.

Sidona (צידן), venatio mœroris.

Samaræum, lanam meam, sive conjunctum meum, sed melius custos.

Sodoma [al. Sodomorum], pecus, silens, vel cæcitas, vel similitudo eorum.

Seboim, caprearum, vel damularum, sive statio ejus mare, aut statio maris.

Sala (שלח), missa.

Sophera (שפרה), narratio, sive liber.

Serugⁱ, corrigia, sive perfectus.

Sarai, princeps mea.

Sichem, humeri, vel labor.

Soor, parva, vel meridiana.

Sennaab, dentis pater, sive fetor patris.

Semebad, nomen perditionis, sive ibi perditio.

Segor (צלר), parva: ipsa est quæ et supra Soor. Sed sciendum, quia G litteram in medio non habeat, scribaturque apud Hebræos per vocalem אIN.

^d Ms. noster, *Rechema tonans, vel excelsa.*

^e Deduci puta ex רבה, vel רבב, quod significat multum esse, multiplicari, et קרה expectavit, sustinuit. Consentit Origenes homil. 12 in Numeris, Invenit Rebeccam, quæ interpretatur patientia. Attamen longius petita etymologia est.

^f Rachel, ovis, etc. Rachel significat ovem, cum Hebraice media littera est heth, רחל, Rahhel, sive Rachel. Si autem figuratum fuerit ex ראה, raa, et אל, el, sonat videntem Deum. Rursus ex ראה, raa, חל, hhelal, sive Chalal, videntem principium. Denique figuratum ex ראי, rai, et רע, ra cum Ain, visionem ac scelus significat, sive visionem sceleris. Hanc igitur litterarum diversitatem intelligit S. Hieronymus, ut et accentuum in vocibus רח, רח et רע, id est, in ra cum Aleph, vel in ra cum Heth, aut in ra cum Ain. MARTIAN. — Hebraice רחל scribitur, atque agnam, aut oriculam, ex etymo רחאל, mola arietis, significat. Reliquæ interpretationes, quæ paulo violentiores sunt, quemadmodum extundi possint, Martianus docet.

^g Origenes ferme elegantius modo passivo filius qui videtur, hoc est visibilis. Homil. 17 in Genes. Obvia radix ראה vidit et בן filius.

^h Malim hic quoque de tineæ pro vel tineæ. Vide quæ annotavimus de hoc nomine in Epist. 78 de Mansionibus ad Fabiolam Mans. I. Origenes homil. 1 in Exod., Ramesse, inquit, quæ interpretatur commotio tineæ: סד tineæ.

ⁱ Vide nunc sit rescribendum Seruc pro Serug; non enim שרר corrigiam sonat, sed שרר. Græce etiam est penes LXX Σερύχ. Alterum glossema, sive perfectus; in mendo cubare existimo ex compendio litterarum in antiquis libris nato. Et vero legi malim profectus, in Græco enim Origenis Lexico Σερύχ ἀπάρτημα vertitur; ἀπάρτημα vero interpretatur digressionem in longius, sive d'ductionem. Vid. quæ ibi annotamus. Sed potuit etiam scripsisse perplexus a שרר, quod est implicare, hancque in primis significationem vox habet.

^a Ophir, sive Uphir. In editis libris et aliquot mss. A sive Aphir. Sed error manifestus est librariorum veterum, qui legentes, quod per Aleph scribitur, putarunt Hieronymum posuisse, sive Aphir; cum ex fide codicum mss. scripserit, sive Uphir. Aleph enim quiescit in hoc nomine אפיר, et Vau sequens initio nominis auditur, sive illud legatur o vel u; Ophir, vel Uphir. MARTIAN. — Etiam in ms. nostro sive Aphir, quemadmodum in aliis Martianus invenit, et vulgati libri præferebant. Vid. quæ ipse editor Benedictinus annotavit.

^b Ox, volentem. Multis diversisque modis nomen istud mutatur in Græcis ac Latinis exemplaribus, est enim Hebræum וול, Hus; quod Septuaginta Interpretes legebat ὤς, Hos, sive Os, Genes. xxxvi, 28. ὤς, Ous, autem sive Us, Gen. xii, 21. Nomen itaque Os Latini mutavere cum Ox, frequenter enim pro usurpatur ab antiquis librariis, ut in Jobi libro secundum LXX, in regione Auxitidi, pro Ausitidi. Septuaginta quoque cum elemento ξ nonnulla Hebræorum vocabula scripta retinent, ut Βούξ, Baux, ex Hebraico בוז, Buz. Unum est, quod nostris observationibus obsistere possit, significatio nempe vocis וול, ὤς, Os sive Ox, quæ transfertur hoc loco in volentem, cum tamen significet consiliatorem, etiam apud Hieronymum infra in verbo Us. Sed nisi me fallat opinio, posuerat Hieronymus Græcam vocem βουλευτήν; sicut in nomine Chanaan vocabulum Græcum σάκος, et in Aqag, δῶμα, etc., quod minime intellectum ab imperitis librariis, pro βουλευτήν posuerunt volentem. Judith. viii, 1, apud LXX, ὤξ, pro Idex. MARTIAN. — Satis ingeniose Martianus pro volentem, scriptum conjicit abs Hieronymo, ut alias subinde occurrat, litteris Græcis βουλευτήν, Boulenten, sive consiliatorem. Hæc nempe hujus nominis Ox, seu potius Hus, aut Hutz, filii Aram, Genes. xix, 23, propria est expositio. Hebraice וול scribitur, Septuaginta autem Græce ὤς, Hos, verterunt.

^c Origene in Joannem labor eorum interpretatur, Ὁρὸν ἵστυ πόνος αὐτῶν. Ab ὄρ, cum affixo plurali feminino.

Sau (שׂוּ), sive Save, digne, vel elevatio.

Seir, pilosus, vel hispidus.

Sara (שָׂרָה), princeps.

Sur, murus, vel directus, aut continens.

Saba (צָבָא), conversio, sive rete.

Sue, loquens, sive cantilena.

^r Simeon, exauditio, vel nomen habitaculi.

Salem, pax, vel reddens.

Sichimorum (שִׁכִּים), humeri : ipsa est quæ et Sichem. Sed in Latinum et Græcum sonum vertitur.

Sebeon, stante iniquitate.

Sophar, speculator ejus, vel buccina.

Samma, perditio.

17 Sobal, vana vetustas, vel vetes ad portandum.

Saphon (Sephion), speculator.

Salama, vestimentum, vel pacifica.

Saul, expetitus.

Sava (שָׁוָה), eloquentia, vel clamor.

Sela (שֵׁלָה), ut ei, vel dimissio ejus, aut petitio.

Somthophanech ^a, corrupte dicitur : nam in Hebræo legimus : *saphneth* (צַפְנֶת) *phanece* (פַּעֲנֶת), quod interpretatur, absconditorum repletor. Porro ab Ægyptiis didicimus, quod in lingua eorum resonet, ^b salvator mundi.

Semron, nomen videns, aut custos.

Sarad, ut descenderet.

Sephion, egressum est os tristitia.

Soni, pupilla mea, vel secundus meus.

Sare (שָׂרָה), malitiosus, vel sibilans.

Syria (אַרִי), sublimis, sive humecta.

Staulam, radicans.

T.

Tabee, occidens, id est, interficiens.

Tachos (טָחוּ), silens.

Talam, ros.

Hucusque per litteram T simplicem legerimus, nunc aspiratione addita, legendum est.

Thobel, sive Thubal, ductus ad luctum, vel conversus, aut univversa.

Thiras, timens, sive rediens, aut superfluum.

Thogorma, incolatus quispiam, aut interpres.

Tharsis, exploratores lætitiæ, sive gaudium.

Thara ^c, exploratores odoris, sive exploratio ascensionis, vel pastio.

Thargal (Thadal), sciens jugum, vel explorator.

Thamar, palma, sive amaritudo, vel commutans.

Theman, auster, vel Africus.

Thamna, vetans, vel deficiens.

Thamath (תַּמְתָּח), perfecta pars, sive consuminatio data.

Tholae (תֹּלַע), vermiculus, vel coccinum.

18 Thesbon (Esebon), festinus ad intelligendum.

U.

Us (אֶרֶץ), consiliator.

Ul (וּל), dolens, sive parturiens.

Usam (חֶשֶׁם), festinus eorum.

Z.

Zemram, cantio eorum, vel tempus ostendens.

Zelphan (זֶלְפָּה), ambulans os : ab ore, non ab osse, vel fluens os.

Zabulon, habitaculum eorum, vel iuramentum ejus, aut habitaculum ^d fortitudinis, vel fluxus noctis.

Zara, oriens, vel ortus.

Zavan, motus, vel fluctuatio eorum.

Zozommim, præparati in acie : vel quæ est hæc aqua ?

DE EXODO.

A.

Aaron, mons fortitudinis, sive mons fortis.

Aser (אַסֵּר), beatus.

Aheberim (הַעֲבִירִים), Hebræorum, vel transeuntium.

Afferezæi (הַפִּרְזִי), separati, sive absque muro.

Anacim, humilitas vana, sive humiles vanos, vel humiles consurgentes, aut ^e responsio vana, aut monile colli.

Aod (אֹד), gloriosus.

Amram ^f, populus excelsus.

Aminadab, populus meus spontaneus.

Abiu, pater ; meus est, sive pater ipse.

Asir, (אַשִּׁיר) vinetus.

Abiasaph ^g, patris mei collectio.

Amalec ^h, populus bruchus, sive populus lingens.

Abiud (אַבְיֻדָּא), patris robur, sive pater eorum.

Accherubim (הַכְּרֻבִּים), cognosce et intellige, sive scientiæ multitudo.

Achisamech, fratrem meum roborans.

B.

Beseleel, in umbra Dei. ⁱ

Beelsephon ⁱ, habens speculam.

C.

19 Caath, patientia, vel molares dentes, sive ^j dolans, aut componens.

Cades, sancta.

Chanani, negotiatores, sive hic pauperculus, aut præparati, vel humilias.

Charmi ^k, vinea mea, vel agnitio aquæ.

^a Præstantiss. cod. Mareschalli *Somthofanec* corrupte dicitur ; nam in Hebræo legimus *Saphneth fane*, quod interpretatur, etc.

^b Salvator mundi. Qui linguæ Coptæ, seu antiquæ Ægyptiæ student, consentiunt cum Hieronymo ; docent enim lingua Coptarum Salvatorem sæculi seu mundi appellari *psotem pane*, pro quo LXX corrupte legunt *ψωτομπανη*, *psotomphanech*. De hoc nomine Joseph imposito a Pharaone plura dicentur in Quæstionibus Hebraicis in Genesim. MARTIAN.

^c Vid. quæ infra ad *Thare* vocem ex Numerorum libro adnotamus. In ms. nostro absque aspiratione legitur *Tara*.

^d Sic quoque infra de Exodo *Zebulon habitaculum fortitudinis*. Tamen Glossæ Claromarescanæ mss. apud Rosweidum *habitaculum pulchritudinis* legunt.

^e Vide *Anathoth* ex Josue, et *Anatha* ex Judic. libro.

^f Copiosius Beda, Interpret. Nom. Hebr., *Amram populus excelsus, vel populi celsitudo, sive populus exaltatus, aut populi exaltatio*.

^g Antea corrupte erat *Abiasar* in ms. quoque nostro. Origenes in Math. *πατὴρ ἀβιασάρ* interpretatur, absque *μοῦ, mei*.

^h *Amalec, populus bruchus*. Inepte legitur in editis, *populus brutus*; cum legendum sit, *populus bruchus*.

ⁱ *עַם, am*, enim significat *populum*, et *לֵךְ, jelec*, sive *elec*, *bruchum*. Unde *Amalec, populus bruchus*. MARTIAN. — Origen., in Numeros homil. 19 : *Amalech interpretatur ablingens populum, vel declinans populum*. Ab *עַם* *populus*, et *לֵךְ* *linxit, lambit*. Proprie vox est Arabica, eaque simplex. Rabbini a *furando* deducunt. A *לֵךְ* vero est *bruchus*, ut emendat Martian., pro quo antea obtinebat *brutus*. Idque jamdiu olim obtinuit, nam et Beda, qui suam nominum interpretationem ex hoc Hieronymiano onomastico delibavit, interpretatur, *Amalec gens bruta, vel populus lambens*.

^j Deduxit, opinor, a verbis *בַּעַל*, quod est *dominari, habere*, etc., et *צַפְהָ* *speculatus est*; sed verius infra ex Numeris transtulit *habens Aquilonem*; *צַפְחָ* quippe est *Aquila*, *Septentrio* : tametsi paulo post *ascensio speculæ*, ex *עָלָה* *ascendit*. Origenes quoque, homil. 5 in Exod. : *Beelsephon ascensio speculæ, vel habens speculam*.

^k Vitiose, nisi si typhetharum fuerit oscitantia, nuperus editor *sive dolens*, quod ex etymo *Caath* nullo pacto potest extundi.

^l *Charmi, vinea mea*. Nomen *כַּרְמִי, Charmi*, ex *כָּרַר, nachar* formatum, supra in libro Genesis littera C, interpretatum est in antea editis libris, *cognatio mea*; verum ex præsentī loco ostenditur legendum

Cherubim, scientiæ multitudo, aut scientia, et intellectus.

D.

Dan, iudicium, sive iudicans.

E.

Ebræorum, transeuntium.

Ebrionib, transitus.

Eubi (עובי), timuerunt, sive obstupuerunt.

Emori (עמרי), mater lux mea.

Evi (עוי), ferales, vel feroces.

Enoch, dedicavit.

Emorrhæum, loquentem, sive amaricantem.

Esrom, sagittam videns, sive atrium tristitiæ, vel fortis.

Ebron, participatio tristitiæ, sive fortitudinis, vel augmentum sempiternum.

Eleazar, Deus meus adiutor, sive Dei adiutorium.

Edom, rufus.

Hucusque Per E, brevem litteram legerimus, exin per extensum legamus clementum.

Elisaphan, Dei mei specula, vel Deus meus abscondens.

Elisabeth, Dei mei saturitas, vel Dei mei iuramentum, aut Dei

mei septimus.

Elcana, Dei possessio.

Etham, consummatus, sive suscipiens navigationem.

Elim, aries.

20 Ephra, mensura.

Ehezer, Deus meus adiutor.

Eliab, Deus meus pater.

F.

Farao, dissipator, sive discooperuit eum.

Fithom, os abyssi, vel subito.

Foa (פועה) d, hic, adverbium loci, sive apparebo, sed melius, ruhrim.

Fallu, mirabilis.

Fotiel, hic declinans Deus, loci adverbium, non pronomen, vel declinans Deus, sive oris declinatio Dei.

Finees, ori parcens, vel ore requievit, aut oris augurium.

Felistim, ceciderunt duo.

Fasee, transgressus, sive transscensio.

G.

Gad, tentatio, sive accinctus, vel latrunculus.

Gersam f, advena ibi.

Gersoni s, ejectio eorum, sive advena ibi, aut advena pupillæ.

Gadiel b, accinctio mea Deus.

Gadi, hædus, sive tentatio mea.

Gamaliel, reddidit mihi Deus.

Goel, propinquus, sive redimens.

Galaad, acervus testis. Super hoc in libris Hebraicarum i Quæstionum plenius diximus.

Goni, horti, sive arrogantia mea.

Gabaa, sublimitas.

Gomor, mensura Atticorum, chœnicum trium.

I.

Israel i, est videre Deum, sive vir, aut mens videns Deum. Et de hoc in libris Hebraicarum Quæstionum plenius diximus.

Jethro, superfluous huius.

21 Jebusi l, calceatus, sive præsepe meum.

Janniel, dies ejus Deus.

Jamin, dextera.

Jachin, præparans.

Jessaar m, est meridies, sive meridians, aut unctio mea, vel μεσημεριως, oleum.

esse, cognitio mea, non cognatio mea; quia hic nomen Charmi etiam in editis vertitur, agnitio aquæ.

MARTIAN.

a Vitiose erat, forte operarum lapsu, Dei ad adiutorium.

b In ms. meo Elisame pro Elisama, filio Amraim Numer. 1, 10.

c Origen. in Exod. homil. 1: Phiton, quæ in nostra lingua significat os defectionis, vel os abyssi. Hoc alterum cum Hieronymus præferat, puta derivari ex פה, os, et תהום abyssus: scribendum vero פהם, non פתום.

d Vide supra, ex Genesi. Alibi de πός, herba, in Jeremia, cap. 11, deque ejus interpretatione dicemus.

e Ita fere ex Genesi nomen istud exponitur. Verum in epist. 78, de Mansionib., ad Fabiolam, mansionem 29: Gadgad, inquit, interpretatur nuntius, sive expeditio, et accinctio, vel certe, quod nos verius arbitramur, κατακοπή, id est concisio. Origen. homil. 27 in Num. Galgad [leg. Gadgad] interpretatur tentamentum, sive constipatio.

f Gersam, advena ibi. Ms. Colbert. num. 4554 pro advena legit incolam. MARTIAN.

g Beda, interpretat. Nom. Hebr., Gersam, advena, vel alienus, sive profugus, aut eorum ejectio.

h Gadriel, etc. Nomen istud non legitur in Exodo, sicut nec sex consequenter posita. Desumpta sunt ex Numeris et Paralipomenis, vel ex antiq. Exempl. LXX. MARTIAN.—Quæ subsequuntur nomina Italico characterē scripta non ex Exodo, sed ex Numerorum, vel Paralipomenon libris adsciscuntur.

i In Quæstionibus in Genes. cap. xxxi, 21.

j Israel, est videre Deum. Interpretationem istam pomius Israel nequaquam probat Hieronymus; etsi consuetudinem veterum Scriptorum secutus eam in hoc libro mutare noluerit. De nomine vero Israel ita disserit libro Quæstionum Hebraicarum in Genesim: Illud autem, quod in libro Nominum interpretatur, Israel, vir videns Deum, omnium pene sermone detritum, non tam vere, quam violenter mihi interpretatum videtur. Hic enim Israel per has litteras scribitur, IOD, SIN, RES, ALEPH, LAMED, quod interpretatur princeps Dei, sive directus Dei, hoc est, εὐθύτατος Θεοῦ. Vir vero videns Deum, his litteris scribitur, ALEPH, IOD, SIN, ut vir ex tribus litteris scribatur, et

dicatur is: videns vero ex tribus, RES, ALEPH, HE, et dicatur RA. Porro EL ex duobus, ALEPH, et LAMED, et interpretatur, Deus, sive fortis. Quamvis igitur grandis auctoritatis sint, et eloquentiæ ipsorum umbra nos opprimat, qui Israel, virum videntem Deum transtulerunt: nos magis Scripturæ et Angeli, vel Dei, qui ipsum Israel vocavit, auctoritatis ducimur, quam cujuslibet eloquentiæ sæcularis. Hinc vident Lector, quam imprudenter a quibusdam scolis Hieronymus reprehendatur tamquam linguæ Hebræicæ imperitus, quod in libris Nominum Hebraicarum et Locorum ineptas ac violentas etymologias reposuerit: neque vero in hujusmodi interpretationibus suam profert sententiam, sed aliorum longe dissimilium ponit opiniones. MARTIAN.

k Præstat igitur ipsum in hoc libro ad Genes. c. xxxii, 28, dissertentem audire: Illud autem, inquit, quod in libro Nominum interpretatur Israel, videns Deum, omnium pene sermone detritum, non tam vere, quam violenter mihi interpretatum videtur. Hic enim Israel per has litteras scribitur, IOD, SIN, RES, ALEPH, LAMED, quod interpretatur princeps Dei, sive directus Dei, hoc est εὐθύτατος Θεοῦ. Vir vero videns Deum, his litteris scribitur, ALEPH, IOD, SIN, ut vir ex tribus litteris scribatur, et dicatur is: videns vero ex tribus, RES, ALEPH, HE, et dicatur RA. Porro EL ex duobus, ALEPH et LAMED, et interpretatur, Deus, sive fortis.

l Jebusi, calcatus, etc. Male legitur in quibusdam mss. Jesubi, et in editis Jesubi, cum sit ipsum Jesubi, quod in libro Genesis occurrit cum eadem interpretatione, Jebusam, calcatum, sive præsepe eorum. MARTIAN.—Ms. noster Jebusei, olim Jesubei.

m Idem videtur esse atque Issaar Numer. 22, 23, quod Jassa vocat Vulgatus, et Hieronymus quoque infra ex Numeris. Hebræice יסאך, filius Caath, Exod. vi, 18. Vide Epist. ad Fabiolam de Mansionibus, Origenes Homil. in Numeros XIII. Issaar interpretatur mandati adimpletio: a יסאך mandavit, et יסאך cepit, accepit.

Jochabed, ^a ubi est gloria, sive est gravis, aut Domini gloria.
Ithamar, ubi amarus, vel ubi palma, vel est amarus, sive insulae palma.

Jesus (יהושע), salvator.
In (הין), mensura liquentis materiae.

L.

Levi, additus.
Labeni, filio meo, vel cor ego, aut candor.

M.

Mesraim ^b hostes eorum, vel Aegyptus.

Moses, attrahens, vel palpans, aut sumptus ex aqua, sive assumptio.

Madian, de iudicio.
Merari, amara, sive amaritudines.

Mooli, de infirmitate, sive choros meus, aut ab initio.

Musi, attrahator, sive palpator meus.

Misael, tactus Dei, sive, quis interrogavit?

Magdala (מגדל), quis grandis? vel turris.

Moab, de patre.

Mariam, ^c illuminatrix mea, vel illuminans eos, aut smyrna maris, vel stella maris.

Merra (מרר), amaritudo.

Morath (מרת), amara.

Man, ^d quid?

N.

Nephthali, latitudo.

Nephec, (נפח) pruna, vel carbo, sive ²² seductio.

Neesson, augurans, vel augur fortis.

Nadab, spontaneus.

Nave (נב), semen, fermen, vel pulchritudo.

O.

Oziel, fortitudo mea Deus.

Omer (גומר), crispans, sive manipulus.

Oliab, protectio mea pater.

Oephi (אפי), trium modiorum mensura.

Nomina quatuor, quae sequuntur, per extensam legenda sunt litteram.

Oreh (ארה), ardor, sive siccitas, aut corvus, vel solitudo.

Ori, lux mea.

On, labor, vel dolor.

Or, iracundia.

R.

Ruben, videns filium, vel videte filium.

Ramesses, intonuit latus, sive malitia de tineis.

Raguel, pastio Dei, sive amicus ejus Deus.

Raphidim, laxae manus, vel sanitas iudicii, aut visio ^e oris sufficiens eis.

S.

Simeon, audivit tristitiam, vel nomen habitaculi.

Sephra, adhæsit, vel placens.

Sephora ^f, avis ejus, vel pulchritudo ejus, sive placens.

Sor, meridianus.

Suriel (Soar), coangustans Deus, vel robustus Deus.

Salm, tentatio respiciens.

Saul, expetitus, sive abutens.

Semei, audi, vel auditio mea.

²³ Sethri, exactor meus, vel abscondio mea.

Sechoth ^g, tabernacula.

Sur, murus, aut robustus, sive angustia.

Sin, amphora, vel ^h tentatio, sive rubus.

Sinai ⁱ, amphora mea, sive mensura mea, vel mandatum.

Sabbatha, requies:

Settim ^j, spinarum.

T.

Themana (Leguntur in Exodo Hebraice tantum), auster.

Thelame, rivi aquarum, vel agger aquarum.

Tholæ, vermiculus, aut eocinum.

Theeth, subter.

U.

Ur (אור), ignis, aut lumen.

Z.

Zebulon, habitaculum fortitudinis.

Zechri, memoria mea.

^k DE LEVITICO.

Melcho (Moloch), regi.

Salmuth, retributio, vel pacifica.

Fath ^l, ^m, ⁿ, id est, plaga: ver-

^a Videtur hic de suo exaggerare saepe laudatus Beda, Jochabed, Domini germen, vel Domini preparatio, sive Domini libanum, aut Domini intelligentia: quas ex יכבד Hebraico vocabulo significationes extorquere violentum est. Vide in Appendice Lexica Græca.

^b Nimis multæ sunt, quas ex voce Mesraim etymologias excidunt Criticorum filii: neque hanc tamen hostium laudant. Origenian. Lexicon in appendice pro ea habet μέγας, niger. Consentunt pleraque alia etiam Latinor. Interpretum, qui tenebras vertunt; quamquam hæc significatio non ex Hebraico מַצְרַיִם, sed ex Græco extorta sit.

^c Mariam, illuminatrix mea, etc. Imperfectum est nomen istud in antea editis libris, ubi legimus Maria: addendum namque est m in fine, sine quo Maria non potest habere significationem maris, vel pronominis eos, ut sciunt Hebraicæ linguae periti.

MARTIAN.

^d In nostris. Manhu, quid est hoc? Porro notum inde appellari Manna, quod Israelitæ eo conspecto in hunc eruperint vocem מן רמא.

^e Hanc ipse Hieronymus respuit expositionem in Epist. 78 ad Fabiolam Mans. 11: Raphidim, inquit, underima mansio est, quam violenter interpretatam in libro Hebraicorum Nominum reperi: Vidit os sufficiens eis, aut certe, visio oris fortium; meliusque transfertur, dissolutio fortium, vel sanitas fortium sive juxta proprietatem linguae Syrac, remissio manuum. Quorum expositionum paulo post rationem ex historia tropologicam reddit. Si tamen illud sanitas iudicii probes, extundi puta e verbis רפה sanavit, et ^f iudicavit; namquod Origenes interpretatur laus iudicii, minime omnium probabis. Mendose etiam Rhabanus legit vitium oris fortium. Vide quæ in laudatum ex Epist. ad Fabiolam locum annotavimus.

^f Origen. quoque homil. 2 in Exod.: Sephora, quæ

interpretatur passer. Tunc vero pro שפרה legendum אפרה, a אפר radice evolavit. Rectior altera expositio est et lectio, nam שפרה elegantem, vel pulchram significat.

^g Sochoth tabernacula intelligi, apud Hebræos tradunt interpretes Nominum: Origenes homil. 59 in Exodum.

^h Item Origen. Homil. 11 in Exod. Sin enim tentatio interpretatur. Nuperus Origenis Editor suspicatur deduci ex צסה, quod in Pibel sonat tentavit, probavit. Rubus ארה interpretatur.

ⁱ Sanctus vero ipse Pater epist. 78 ad Fabiolam Mans. XII, Interpretatur autem Sinai rubi, non unus ut supra in solitudine Sin, sed plures, etc.

^j Settim, spinarum, Colbertinus codex optimæ notæ habet Segim, pro Settim. MARTIAN — Aliter Origen. legerit in suo exemplari, qui Homil. 20 in Numer: In interpretatione, inquit, Hebraicorum nominum Suttin invenimus in lingua nostra responsionem, vel refutationem dici. Vid. Num. 25, 4. In ms. nostro aspiratur Sethim: in uno Colbertino, teste Martiano, Segim.

^k In editis ante Martianæum libris, tum in ipso ms. nostro hæc præponitur admonitio: Finiunt interpretationes Hebraicorum Nominum libri Exodi, inter quas et quæ sunt de Levitico (perperam vulgati, ipseque Martianeus, et quæstiones de Levitico) potius invenire, exceptis quatuor, quas subnectere curavimus. Quæ quidem verbi ab imperitis librariis inducta idem Martianeus iudicat, ea fortassis de causa, quod mendose legerit: ego satis vere ac diligenter annotata sentio, quin ab ipso Hieronymo scripta tantum non affirmo. Tametsi in subsequenti nomine, quod mss. atque editi legunt Badrifuth, mendum cubare non inficior.

^l Fath, ^m, ⁿ, etc. Ingens occurrit perturbatio in antea editis libris, ubi etiam consutum eum textu

bi gratia cum dicimus, septentrio-
nalis plaga, vel meridiana.

DE NUMERORUM LIBRO.

A

Ammiod ^a, populus meus incluy-
tus.

Abidan, pater meus iudex.

Aggelaoni (*Gedeoni*), annuntiat
iniquitatem meam.

Abiezer, frater meus adiutor.

Ammisedai, populus meus suffi-
ciens.

24 Achran [*Ochran*, al. *Acha-*
ran], turbavit eos.

Ahree, fratris mei amicus.

Anan, nubes.

Abia ^b, pater meus iste, vel pa-
tris mei abundantia.

Aseroth ^c, atrium angustiae, sive
beatitudines.

Ammiel, populus meus Dei.

Amath (*Emath*), indignatio, vel
uter.

Achiman, frater meus quis?

Anacim (*Enac*), monile collo su-
blimi.

Aetthi (*Adethi*), obstupesciens,
sive perterrens.

Abiram (*Abiron*), pater meus ex-
celsus.

Anan (*Onan*), non est, vel inu-
tile.

Arrad, suscitavit descendens,
vel suscitavit descensionem.

Atharim (*Apud LXX*, *xxi*, 1), ex-
ploratorum.

Aei, quam Græci *λεθολογίαν* vo-
cant.

Aranon, acervus tristitiæ, sive
laus.

Ar, suscitavit, vel vigilia.

Ammon (*עמון*), populus moe-
roris.

Agag, *גִּגָּא*, id est, tectum.

Assur, beatitudo, sive gressus.
Aggi, festivitas, sive solemnitas.
Arodi, maledictio sufficiens, si-
ve maledictus.

Aricli, leo Deus meus.

Ammon (*עמון*), pepercit.

Asareel (*Asriel*), beatus Deus.

Aphar (*Hepher*), fodit, sive hu-
mus.

Agla (*Hegla*), solemnitas ista,
sive vitulus.

Ahram, fratris mei sublimitas.

Arad, descendi.

Aber (*Hebr.*), commisit, vel cer-
tamen iniiit, aut particeps.

Araboth (*Apud LXX*, *xxvi*, 3) hu-
mitem, planam, atque campesitem.

Abarim, in transitu: quod si-
gnificantius Græce dicitur *πέραν*.

Ataroth, coronæ.

Aroer, sublevans, vel vacuefac-
tio, vigilis, aut myricæ.

Ahirot (*Phihahiroth*), scalpum.

Alas (*Alus*), ^d fermenta, sive
commisce, quod Græce dicitur
φύραρον.

25 Arada, obstupuit, admiratus
est.

Asmona (*עשמונה*), festinus, sive
festinans, aut numera.

Aggedgad (*Gadgad*), annuntia,
sive accinctus, vel latrunculus.

Achiam, umbraculum, sive præ-
rupta.

Alamon, super multitudinem, aut
despectio.

Abelsettim ^e, luctus littorum,
vel riparum.

Acrabbim (*Apud LXX*, *xxxiv*, 4),
scorpiones, vel deceter.

Adar, sublimis, vel pallium.

Asemona (*עשמונה*) ^f, os ejus, ab
osse, non ab ore.

Asmo (*עשמונה*), novissimum ejus.

Arebla (*Rebla*), insidiatrix.

Ain, fons.

Azan (*Ozan*), fortitudo eorum.

Achidod, fratris mei gloria.

B.

Benjamin, filius dexteræ.

Bamoth ^g, in morte, sive excelsum.

Basan (*בשן*) ^h, bruchus, sive pin-
guedo. Nam quod interpretari ⁱ so-
let ignominia, vel confusio, *busa*
(*בשה*) dicitur.

Balac ⁱ, lingens, vel elidens, aut
involvans.

Balaam ^j, vanus populus, sive
præcipitans eos, vel sine populo.

Beor, in pelle:

Baal, habens, sive vir.

Balseor, habens os pelliceum.

Bacher ^k, in sagmate, vel ingres-
sus est agnus.

Bale, præcipitavit, sive absorbit.

Baria (*Brie*), in malis, sive in
commutatione ejus.

Beelsephon, habens aquilonem,
sive speculam.

Baon, in iniquitate.

Barnee, electa commotio.

Bethanamra, domus pardorum
[*Al. bardorum*], sive domus ama-
ritudinis.

Beelsephon, ascensio speculæ.

Betharan, domus arcæ, vel mon-
tium aut ascensus humilium.

Baalneon, habens habitaculum.

26 Benacan (*Benejacan*), filius
necessitatis.

Bacci, luctus, sive in vomitu,
aut vetus.

C.

Cades, commutatus, sive sanc-
tus.

Ceni, ærarius meus, sive nidus
meus, aut possessio.

Hieronymiano legitur sequens additamentum: **F** ^a *Abel Sitim*, inquit, interpretatur luctus spinarum. Vido librum *xii*, *Commentar*. In *Isaiam* cap. *xli*.
Exodi: inter quas et quæstiones de *Levitico* potes in-
venire, exceptis quatuor, quas subnectere cura inus.
Postea sequitur ineptum nomen *Badrifath*, interpret-
atum *χλμα*, id est, *plaga*. Sed in vetustioribus mss.
exemplaribus nihil amplius legitur, quam quod a
nobis editum est; et merito, quia cætera ab imperi-
tis librariis inducta noscuntur, præsertim *Badrifath*,
cum sola vox *Fath* mss. codicum sit Hebræum *פֶּתַח*,
Phath, significans *χλμα*, sive *plagam*, modo austra-
lem, modo occidentalem. Quod nomen *Phath* legitur
 sæpius in Pentateucho. MARTIAN.

^a Ms. noster præponit duo isthæc nomina, Aaron
mons fortis. *Aninadab* populus meus spontaneus: quæ
quidem et supra recensuimus, sed alterum proprie
ad seriem ex Numeris spectat.

^b Idem cum vetustioribus aliis mss. penes Mar-
tian. *Abia*, qui rectissime monet legendum *Abiu*.

—*Abia*, pater meus iste, etc. Manuscripti vetustio-
res, *Abaja*, et *Abala*. pater meus iste. Aliquot recen-
tiores cum editis, *Abias*, pater meus justus, vel iustus.
At legendum videtur *Abiu*, aut *Abiud* Num. *iii*, 2.
אבִּי־יְהוָה, *Abiu* enim vertitur, pater meus iste. MARTIAN.

^c A *חצר*. plurium numero *חצרות* atria: alia scrip-
tione ab *אשר* beatitudines exprimuntur. Origen.
Hom. 27 in Numer. *Aseroth*, quod interpretatur atria
perfecta, vel beatitudo.

^d Vid. Epist. de Mansion. ad Fabiol. Mans. X.
Orig. homil. 27 in Números, *Alus* labores interpre-
tantur.

^e Verius in laudata epist. de Mans., mans. ultima:
Abel Sitim, inquit, interpretatur luctus spinarum. Vido
librum *xii*, *Commentar*. In *Isaiam* cap. *xli*.

^f Hebraice est *עצם*; sed tantum soni hic ratio
habetur, non scripturæ: unde a *עצם* ossa cum af-
fixo feminino vertitur.

^g Origen. in Números homil. 12: *Bamoth* interpre-
tatur adventus mortis. Puta *בא* venit, sive advenit, et
מות mors.

^h Sic vero Origen. consuevit, homil. 13, in Num-
mer.: *Basan* interpretatur turpitudine; nempe a *בש*
confusus est.

ⁱ Denuo Origen. dissentit homil. 14, in Num. *Ba-*
lach, qui exclusio, vel devoratio interpretatur. Forte ex
בֶּלַע, exinanivit, exclusit, vel a *בָּלַע*, absorpsit, devo-
ravit.

^j Facile deduci videatur a *בָּל*, quod est *non*; et *עַם*,
populus, sive *populus nullus*. Philo quoque *μάταιον*
λαόν interpretatur lib. de Confusione linguarum.

^k Omitto Origenem cum primis assentientem.

^l *Bacher*, in sagmate, etc. Idem nomen *Bachers* sive
Bochor legitur supra cum hac interpretatione in antea
editis libris: *Bechor*, primogenitus... vel ingressus est
angustus; quam certe ineptam ultimam etymologiam
ex hoc loco vitare potuissent, si eadem nomina re-
petita e diversis Scripturæ libris interdum contulis-
sent. MARTIAN. — Noster ms. *Bechor* in sagmate,
vel ingressus, absque *agnus* voce: olim editi vel in-
gressus est angustus.

Citus (*Cethim*), stupentibus, sive mirantibus.

Canath, æmulatio, sive zelotypia.

Calaatha ^a, ecclesia venit, vel voces.

Cadesbarnee, commutatus electus, vel mutabilis.

Cariatthaim, villa, vel oppidum eorum.

Core, calvitium.

Camuel, resurrectio Dei, aut stabit Deus.

Hucusque per C litteram simplicem legerimus: exin aspiratione addita, noninum sunt legenda principia.

Chanaan, reversus est, sive quasi respondentes, aut quasi moventes.

Chaleb, quasi cor, aut omne cor, vel canis.

Chamos, co regatus, vel quasi attractatio.

Chazbi (חזבי), calix in me, sive immola mihi.

Chenneroth, cithararum signum, aut quasi lucernæ.

Chaslon, scelerata tristitia, aut protectio.

Cherubim, quasi plures, aut vermiculata pictura, vel scientiæ multitudo.

D.

Deuel, agnoscant Deum.

Dathan, donum eorum, sive sufficiens donum.

Dibon, sufficiens ad intellectum, vel abundanter intelligens.

Debonad, sufficienter intelligens tentationem.

²⁷ Dafeca ^b, adhæsit, sive remissio.

Debelathan, lateres, sive massas, quæ de recentibus fœcis compingi solent, quas Hebræi *Debelath* (דבלת), Græci *palathas* nuncupant. In præsentī itaque loco, nomen quod proposuimus, interpretatur ^c palathæ eorum.

E.

Efraim, crescens, sive frugifer. Elad (*Eldad*), ad solum, sive solitarium, aut ad unum.

Erma, anathema ejus.

Esehon ^d, cogitatio, sive cingulum mœroris.

Edraim, descensio pastorum.

Elcan, pars eorum, sive testimonium eorum.

Eshel, ignis vetus, sive vanus.

Evi ^e, desideravi.

Elale, ad ascensum.

Ebruna, transcensus, sive transgressio.

Eniel, gratia mea Deus.

Ephod, superindumentum, vel superhumeralē.

Escot, botrus, sive ignis omnis.

Hucusque per E brevem litteram legerimus: exin per extensum legimus elementum.

Elisar, pater meus fortis (*Elisur Deus meus fortis*), sive pater meus coangustans.

Eliab, Deus meus pater, vel Deus pater.

Elon, exercitus fortitudo.

Elisame, Dens meus audivit.

Elisama, Deus meus audiens.

Elisaphat (*Elisaphan* vel *Elisaph*), Deus congregavit, vel Dei mei protectio, sive absconsio.

Enan, nubes.

Edrai, inundatio pascet me.

²⁸ Er, vigilans, aut consurgens, vel pellicius.

Elon, quercus, sive aulon: de quo in ^f libro Locorum plenius diximus.

Eran, vacuefecit.

Etthan, sortem.

Esaon (*Asion Gaber*), voluntas mœroris, sive fortitudinis.

Enon (*Enan*), fons tristitiæ.

Elidad, Deus meus patruelis, vel Deus mens patrnis.

F.

Fodasur, redemptio fortis, sive vallata.

Fagel, occurre mihi Deus, vel occursio Dei.

Faran ^g, ferus eorum, vel frugifer.

Faletti (*Phalti*), salvator meus.

Feleth, ruina, vel dejectio.

Fesga, abscisus, vel dolatus, aut os multum, ab ore, non ab osse.

Fethora [*Apud LXX, xxii, 5*], oris exploratio, sive buccella luminis, vel os turturis.

Fagur (*Phogor*) ^h, oris pellis, vel hiavit.

Finees, os requievit, sile ⁱ, vel ori pepercit.

^a Aliter *Caaltha*. In Epist. de Mansionib., mans. ^A 19, *Caalatha*.

^b *Dafeca*, adhæsit, etc. Quod de nomine *Israel* in Notis nostris jam observatum est, hic de *Dafeca* pariter observandum ex iis, quæ leguntur Epist. 127, ad Fabiolam: *Hoc nomen, inquit Hieronymus, apud Hebræos προῦμα, id est, pulsatio dicitur...* In libro autem Hebræorum Nominum, adhæSIONem, remissionemque transtulimus, quod lectorem turbare non debet; nec putet nos dissonantiæ scribere. Ibi enim juxta hoc, quod vulgo habetur, edidimus; si medium verbum scribatur per BETH litteram: hic autem in Hebraico volumine scriptum reperi per PHE, quod elementum magis pulsationem, quam glutinum sonat. Cetera videsis in jam laudata epistola Mans. 9; sed cavendum Lectori studioso ne cum editis libris depravatam hanc lectionem retineat, adhæSIONem retentionemque transtulimus; germana namque est quam nos restitimus, ut constat cum ex codicibus mss. Epistolæ ad Fabiolam, tum ex hoc ipso libro Hebræorum Nominum, ubi *Dafeca* vertitur adhæsit, sive remissio. MARTIAN. — Recolenda ipsius Hieronymi expositio ex Epist. de Manss. mans. 9: *Nomen, inquit, Dephca apud Hebræos προῦμα, id est, pulsatio dicitur...* In libro autem Hebræorum Nominum, adhæSIONem, remissionemque transtulimus, quod lectorem turbare non debet; nec putet nos dissonantia scribere. Ibi enim juxta hoc quod vulgo habetur, edidimus, si medium verbum scribatur per BETH litteram: hic autem in Hebraico volumine scriptum reperi per PHE, quod elementum magis pulsationem, quam glutinum sonat. Facile hinc colligas, lectum olim ab Hieronymo hoc in libro *Dabeca*, non *Dafeca*; illudque adeo restituendum, ut medium verbum scribatur per Beth litteram. Et vero libri hujus auctor ex duplici lectione, utraque autem falsa, hoc nomen fuerit interpretatus, et cum adhæSIONem vertit, *Dabeca* legerit, vel *Dabca*: cum autem remis-

sionem, *Raphca*, sive ut LXX habent, *ῥαφακα*. Quare subdit Hieronymus loco modo laudato: *Miror quosdam eruditos, et ecclesiasticos viros ea voluisse transferre, quæ in Hebraico non habentur, et de male interpretatis fictas explanationes querere, ut in præsentī pro Dephca legant Rephca, litteram ponentes pro litera, eo quod Res, et Daleth parvo apice distinguantur. Ita vero legit Orig. Raphca hom. 27 in Num.*

^c Antea erat *palata*. Vide quæ de hac ipsa interpretatione adnotamus in laudata ad Fabiol. epist. mans. 40, not. a.

^d Priorem interpretationem probat Origenes quoque homil. 15 in Num. *Esehon* interpretatur cogitationes. Satis obvie a נשב, cogitavit.

^e Multo aliter Origen. homil. 25. in Numeros, haud scio tamen quam vere, *Evin*, inquit, belluimus, vel ferinus interpretatur. Forte legerit ויהי pro איהי, quod nupero ejus Ediori probe notatum est.

^f De quo in libro Locorum, etc. Consule librum de Locis Hebraicis, littera A, et sub titulo *De Numeris* et *Deuteronomio*. MARTIAN. — Et nos plura in eum locum congesimus, quæ infra videsis lib. de Locis sub littera A, de *Numeris*, et *Deuteronomio*.

^g Aliam præfert expositionem Origen. homil. 27 in Numer. : *Pharan* visibite os interpretatur; a פה os, et ראה vidit.

^h Hebraice est פער; sitque adeo ex פור, pellis, et פה os deducta expositio. Origeni dicitur, *suavitas, vel oris pellis*.

ⁱ *Finees, os requievit, sile*, etc. Ms. Colbertin. 4951 non legit hanc vocem *sile*; sed tantum, *os requievit, vel ori pepercit*. Alia vero exemplaria retinent verbum supra dictum, *sile*. In antea editis, vel *silet*. MARTIAN. — Ms. noster, cum vulgo editis, vel *silet*. Unus Colbertinus penes Martian. verbum illud ignorat.

Farez, divisio.
Finoni (פִּינוֹנִי), ^a os meum nepotum.
Farnach, vitulus saginatus, aut discessio mea.

G.

Gedeoni, ^b tentatio iniquitatis, vel tentatio humilitatis.

Garizim, divisio, sive præcisio.

I.

Ifanne, innuit, vel innuens.
Jexal (יֶזְעָל), propinquus, vel redimens.

Jesu, salvator.

29 Jazer, adjutor.

Jarden, descensio eorum, vel vide judicium.

Jassa, dimidia, vel factum mandatum.

Jacob ^c, lucta, vel pulvis.

Jerio (Jericho), odor ejus, vel luna.

Jasub, conversio.

Jalel, expectavit Deum.

Jamna, mare, vel dextera ejus.

Jesevi (יֵשְׁעִי), quod est desideravi, vel aqualis meus.

Jaasael (Jesiel), dimidiavit Deus.

Jeser, plasnavit, hoc est fluxit, vel fictum.

Jair, illuminans.

Jetebatha (יֵתֵבַתָּה), bonitates, sive declinavit ut veniat.

Isimoth, adducet mortem.

Jegali, redimens me, vel propinquus meus.

L.

Lael, in Deum, vel Deo.

^d Lomna, alba, vel candida.

M.

Manasse ^e, obliviosus, vel quod oblitus est.

Madiani, contradictio, vel responsio.

Medad, mensus est.

Michael, quis in Deus?

Machi, quid quia?

Matthana, donum.

Medaba, aquæ eminentes.

Machir, restituet, sive venundavit, vel de infirmitate.

Maala, chorus, vel infirmitas.

Mecha, rex ejus.

Malchiel, rex meus Deus.

Maceloth ^f, ecclesiæ.

Mathca ^g, dulcedo, vel saturitas.

Moseroth ^h, exclusiones, vel vincula, sive disciplinæ, aut successiones, quod in nostris codicibus Masoroth [Apud LXX *μασουροθ* xxxiii, 50] legitur.

N.

30 Nathanael, Deus meus, vel donum Dei.

Naabi, absconditi, vel requievit in me.

Nephe, sufflans, vel ⁱ spirans.

Namuel, dormivit Deus, sive ^j inquit Deus.

Noa (נֹחַ), motus: quem significantes Græci *νάων* vocant.

Neeman, decus, sive motus eorum.

Namra ^k, pardus, sive amaritudines.

Nabau ^l, veniemus, vel in conclusione.

Nohe, latrans.

Naason, serpentinus, vel augurium.

O.

Othotam (Etham), signum eorum.

Ozni, auris mea.

Opham (Hupham), maritima eorum, vel thalamus eorum.

Opher, ignominia (פֶּהֶר). Sed apud Hebræos per *הֶתֶר* litteram scribitur.

Hucusque per O brevem litteram legerimus: exin per extensum legamus elementum.

Obab, dilectus, sive amplexatus, aut sepes.

Ori, coquens, vel excludens me, vel apprehendens.

O-re salvator, aut salvans.

Onam, dolor, vel tristitia eorum, aut mussitatio, vel murmuratio.

Or, lumen.

Obath (אֹבַת), magus, vel pytho-nissa, quam Græci *εργαστριμυθον* vocant.

Og ^m, coacervans, sive absconditus.

Oni, dolor meus.

R.

Raphao (Raphu), sanans, aut medicans.

Roob, plateæ, sive latitudo.

Recem, varietas, sive picturæ.

31 Rebe, quatuor: sed per *אין* litteram scribitur.

Rathna, visio consummata, sive juniperus, vel sonitus.

Remmonpharez, malignanti divisio, sive sublimitum divisio.

Rcesa ⁿ, frenum.

S.

Saddesor (Sedeur), uberum eorum lux, vel uberum lumen.

Salomiel, retribuens mihi Deus, vel pax mea Deus.

Surisadai, continens mea ubera, vel foris meus Dominus.

Suriel, continens me Deus, vel fortis meus Deus.

Soar, pusillus.

Samoe (Samua), audiens.

Saphat, judicavit.

Sodi, arcanum meum, vel excludit me.

Susi, equus meus.

Sethur, absconditus, sive diver-tens.

Sisai, longævus meus.

Soon (סֹון), Tanis, urbs Ægypti.

Seon, germen quod non est, vel germen inutile, vel ^o alloquium,

^a Ab Origene oris parcimonia exponitur. In Hebræo *אביר*, *baculus seu virga* dicitur. LXX, *φενώ*.

^b Gedeoni, tentatio humilitatis. Editi sic legunt, Gedeon, tentatio iniquitatis, vel tentatio iniquitatis meæ. At Gedeon sine littera *i* in fine non potest reddi cum pronomine meæ. Unde omnes vetustiores mss. codices habent humilitatis meæ, non iniquitatis meæ; nec immerito, cum medium verbum scribatur per litteram *Ain*, גִּדְעוֹנִי. Gedeoni Numer. 1, 15. MARTIAN. — Noster ms. Gedeoni, tentatio iniquitatis, vel tentatio iniquitatis meæ. Concipiunt veteres editi, qui tamen Gedeon habent pro Gedeoni.

^c Nec Origenes dissentit homil. 15, in Numer. Jacob quod interpretatur luctamen. A *קָבַב*, ut videtur quod est exhausti sive evacuavit; et in lucta quidem vires exhauriantur.

^d Legendum Lobna cum *b* littera, quod ipsa monet nominis interpretatio a *לבן*, *albus*, sive *albescere*. Origenes homil. 27 in Numer. Lebna interpretatur dealbatio. Hieronymus tamen in Epist. de Manss. Mans. 17, mavult *interem* verti: Licet quidam, inquit, Lebbona transferentes, male candorem interpretati sint. Vid. quæ in eum locum annotavimus.

^e Ita et Thalmudistæ sentiunt, a *שָׁכַח*, *oblitus* fuit. Origen. quoque ἀπὸ λήθης, *ab oblivione*, interpretatur.

^f Contra Origen. homil. 27 in Numer. interpre-

tatur principatus, vel virgam. Certe *בַּקָּב*, *baculus seu virga* dicitur.

^g Martiani. *dulcitus*. Derivatur a *קָמַח*, *dulce esse*.

Origenes exponit mors nova, quod non probatur.

^h Alii apud Origenem homil. 27 in Numeris, Mesoroth legunt, alii Mesaloth: ex qua lectione commodius exclusionis etymologia a *מָלַח*, quod est *præter*, excepto, derivaretur. Fortassis ita olim scriptum in Latinis codd. Hieron. innuit.

ⁱ In ms. nostro, vel *suspirans*.

^j Item, sive in quo Deus: *perperam*.

^k Namra, pardus, etc. Ex hoc loco emendanda est supra in editis interpretatio inepta nominis Bethanmara, in qua domus bardorum legitur pro domus pardorum. MARTIAN.

^l Origeni dicitur, Nabau abscessio, a *נָבַח* scilicet, *venit, abiit*.

^m Dissentit Adamantius homil. 13 in Numer. Oy interpretatur interclusio. Puta ab *עֵרָב* Chaldaico, vel Hebraico *אָרַב*, quod est *circulo describere*, sive *includere*.

ⁿ Vid. Epist. de Manss. Mans 18 et quæ in eum locum animadvertimus. Origen. homil. 27 in Numer. Ressa, inquit, apud nos dici potest visibilis, sive laudabilis tentatio. A *רָאָה* vidit, et *בָּסָה* in Philæ tentari.

^o In ms. nostro vel *alloquium inutile, aut calor*, etc.

aut calor, sive tentatio laesens.

Setfor, avis.

Settim ^a [In Hebr. xxi, 32], spinæ.

Satan, contrarius.

Seih, positio, sive posuit.

Seir, pilosus, vel hircus.

Salu (סלח), tentatio respiciens ^b: sed melius εὐπαθής [al. εὐσταθής], quem fortunatum vel vegetum possumus appellare.

Selion (Sephon), absconditus, vel egredere os mœroris, aut speculæ eorum.

Soni, coccum, vel pupilla mea.

Sela, petitio, vel petens.

Semron, nomen vidit, vel custos ejus.

Sichem, humerus.

Semidr, nomen meum scientia.

Salphaad ^c, umbra formidinis, sive umbra in idipsum, id est pariter.

Sinthale, poculum mistum, sive spina viridis, vel madida.

Sufan ^d, atterens, sive ad umbraculum ³² rostrorum, quod Hebraice dicitur SAPHAPHIM.

Sophar, tuba.

Sarabe (שרב), velamen, sive princeps fratris.

Sicher (סִיחָר), chrietas.

Salem (Sellem), redde.

Sabama, conversio quæpiam, sive leva in eis, vel tolle altitudinem.

Saphan (Saphar), labium, aut hericus, vel lepus.

Sochoth, tabernacula.

Salmona ^e, umbra portionis, sive

umbram numeravit, aut imago ejus.

Sin ^f, sitiens.

Senna, voluntas, sive mandatum ejus.

Sedada, ex latere ejus.

Sophan, labium, sive barba superioris labii, quam Græci μύστακα vocant.

Saphatam (Sephtan), judicans populum.

Samuel, nomen ejus Deus.

Salomi, pax mea.

T.

Tholæ, vermiculus, vel coccinum.

Thersa, complacens sibi, quod Græce melius dicitur εὐδοχοῦσα.

Thena, castra, vel donata.

Theeth (Tehen), subter.

Thare (Thahath), exploratio ^g, vel pa-tura, sive nequitia.

Hæc omnia, quæ ex T littera positi-mus, cum aspiratione in suis legenda sunt principiis.

V.

Vaphsi, et finis meus.

Z.

Zachur, memor.

Zorad (Zared), alienus, vel de-scensio.

Zoob [Apud, LXX, xxi, 14]. aurum.

Zemeri (Zambri), iste exacer-bans, sive amaricans.

Zare, oris est.

Zeferuna, hoc os vidistis: ab ore, non ab osse.

Zamri, psalmus, vel ^h canticum.

A.

33 DE DEUTERONOMIO.

Asiaroth, caulæ, præsepia, ovilia, vel atria.

Aza, fortitudo ejus.

Araba (אַרְבָּא), occidens, sive vespera.

Argoh, maledicta sublimitas.

Avi (Hævus), feri.

Avothair ⁱ, gloria luminis, vel vita luminis: ita tamen ut pronuntietur Authjair.

Acan, necessitas.

Aseroth, ætria, sive vestibula: si tamen per heth et sade (אֶסְרוֹת) litteram scribatur. Si vero per Aleph et sin (אֶסְרִין), beatitudines sonat.

Amora (Gomorrha), populi illu-minatio, sive populus ejus.

Adama, humus.

B.

Baalseor, habens os pellis, sive superius os pellis.

Basar, angustia, sive in angustia, vel infantia.

Bosor, in angustia.

Beroth, putei.

Barne, filius mutationis. [Ms. mo-tationis].

Balaam, vanus populus ^j, vel sorbitio.

C.

Cademoth, a principio mortis, sive principium mortis.

Tria nomina hæc, quæ sequuntur, ex C per aspirationem legenda sunt.

Chorræus, iracundus, sive de foramine, quem Græci ^k τραγλήτην vocant.

^a Settim, spinæ. Nomen שֵׁטִים, Settim interpretatur Hieronymus spinas in hoc presenti libro Nominum Hebraicorum, ut et lib. xii Commentar. in Isai. cap. xli: Quæ varietates arborum, inquit, diversitatem significant gratiæ spiritalis. Et quia omnibus nature eorum nota est, de SETTA (שֵׁטָה) tantum Hebraice edisseramus, quam spinam Theodotio transtulit. Est autem genus arboris nascentis in eremo, spinæ albæ habens similitudinem; unde omnia ligna Aræ et Tabernaculi facta sunt instrumenta, quæ appellantur SETTIM, etc. Idem nomen שֵׁטִים Settim Symmachus spinas interpretatur, de quo videndus Hieronymus Comment. in cap. iii Joëlis, et in cap. vi Michææ.

MARTIAN.

^b Sed melius εὐπαθής. Pro εὐπαθής, a nobis restitutum ad fidem mss. codicum, editi legunt εὐσταθής; quæ vero auctoritate viderint illi, qui tanto studio antiquas defendunt editiones.

MARTIAN.

^c A לֵא umbra, et פֶּה ore, Origenes interpretatur homil. 21 in Numer. Salphaad umbra in ore ejus.

^d Sufan, atterens, etc. Editi legunt Suphan; LXX vero σῦφαν. In Hebræo hodierno Num. 26, 39, שִׁפְפָם, Sephupham, sive Sphupham, ut scriptum est in codicibus mss. Latinis. Deinde in editis, et aliquot recentioribus mss. libris SUPHASIM legimus; in aliis vero, numero et vetustate præstantioribus, SAPHAPHIM. Quod Suphan, aut Sphupham, significet conterentem et atterentem, nullo negotio discere nobis licet ex verbis שִׁפְפָם Saphaph. שִׁפְפָם Suph, et שִׁפְפָם Saphah. Sed quod Suphasim, vel Saphaphim, Latine reddatur ad umbraculum rostrorum, sive rostrorum (ut habet editio Mariani) divinationi Lectoris per-mitto: tædæ enim me bonas horas male collocasse,

A dum frustra in bona librorum copia istiusmodi prosequor etymologias. Vide tamen conjecturas nostras in Commentario. MARTIAN.

^e Scilicet a לֵא umbra et פֶּה portio.

^f Vitiose in mss. nostro Sin sciens. Græcis quoque est βάρος, amphora, vel δίψα, sitis. Puto a שֵׁטָה. Aliter, suoque sensu loquens Hier. de Mauss. Mans. 8, שֵׁטָה legit, et rubum, sive odium vertit.

^g In sæpius laudata Epist. de Mauss. Mans. 24, Thare, inquit, nonnulli vertunt in malitiam, vel pustram, nec errarent si per אֶת litteram scriberetur; nunc vero cum aspiratio duplex in extrema sit syllaba (nempe ת), erroris causa manifestus est. Hoc eodem vocabulo, et iisdem litteris scriptum invenio patrem Abraham, qui in supradicta Apocrypha Geneseos (parva Genesis) volumine abactis corris, qui hominum frumenta vastabant, Abactoris, vel Depulsoris sortitus est nomen. Origen. homil. 27, in Numer. Thara intelligitur contemplatio stuporis. Deducitur a אֶת exploravit אֶת, stupentis interiectione.

^h Ms. noster, vel canticum meum: postremam litteram pro affixo masculino accipiens.

ⁱ Avothair, gloria luminis, etc. In aliquot mss. et editis antea libris. Arathjair, quod jam dictum est; nam יֵאֵר הָאֵת hâjair hâjair, significat vitam luminis, et ex Hieronymo legi potest Authjair, vel Arathjair. MARTIAN.—Ms. noster, cum aliquot aliis penes Martianæum, editisque antea libris, Avathair.

^j In eodem ms. alterum glossema, vel sorbitio, desideratur.

^k Quem Græci τραγλήτην vocant. Pro τραγλήτην editi legunt τρώλη et τρώλην. Verum retinenda est lectio omnium mss. codicum: nam τρώλη signi-

Chaphthorim, manus turturum, sive exploratorium.

Chaphthor (Cappadoces), Cappadocia.

E.

Edraim (עדרים), inundatio malorum, vel natiuitas pessimorum, sive descensio pastorum.

34 Erma (Horma) anathema.

Evum (Hevet), iniqui.

Ermon, anathema trinitatis.

Esdoth [Apud LXX, iii, 1], effusio.

Emmim, populi.

Quatuor nomina, quæ sequuntur, per extensam vocalem legenda sunt.

Esau, acervus lapidum, sive collectio lapidum, quod Græce dicitur *λεθολόγιον*^a, vel frustra, aut factura, id est *ποίησις*.

Elath, terebinthus, vel aulones.

Emim, terribiles.

Ebal, vorago vetus.

F.

Fasga, abscisa, vel dolata, sive os delicti.

Faran, auctus, sive succrescens.

Fennador (Dor), conversio^b generationis.

G.

Gaza, fortitudo. Sed sciendum quod apud Hebræos non babeat in principio litteram consonantem: verum incipiat a vocali *ain* (אין), et dicatur Aza.

Gesuri, iuxta lumen, vel vicinia luminis.

Golan, transmigratio eorum,^c vel voluptas eorum.

Gergesarum, colonum applica.

Gaulon, volutatio ejus.

Garizim, divisio, sive advena.

Galgai^d, rota, vel revelatio.

Gai [Apud LXX, xxxiv, 6], vorago.

Gehal, גיחל vorago vetus, sive *λεθολόγιον*.

1 litteram, et L, idcirco prætermisimus, quia eadem nomina in cæteris libris interpretantur, et superfluum est dicta vel dicenda repetere. Il autem a plerisque aspiratio putatur esse, non littera. De K, superfluum est facere mentionem: cum etiam apud Latinos, exceptis kalendis, superflua judicetur. Igitur observandum quod eadem nomina quæ hic **35** vel alibi prætermissa sunt, in aliis libris possumus invenire.

M.

Misor (Apud LXX, iii, 10), directum, quod Græce dicitur *εὐθεία*, vel plana, atque campestris.

Maachathi, fracti sunt mihi, aut venter percussus.

Mosera, eruditio, vel disciplina ejus.

Mamoazer (Mamzer), de longe, sive alienatus.

O.

Orain, conceptus, sive comprehensio.

R.

Raphaim, medici, vel gigantes.

Rabath, multitudo, vel grandis.

Rubeni, visio, filii mei, vel videte inter me.

Ramoth, excelsum signum, sive vidit mortem, vel excelsa.

S.

Sidon, venatio tristitiæ, sive inutilitas.

Sareon, princeps mœroris.

Sanir, leva novitatem, sive dens lucernæ.

Salacha (Selcha)^e, levans veni, vel tollens venit.

Settim, spinæ.

Seboim, capræ, vel damma, aut statio ejus mare.

Sames, mandatum humile.

Sina (סין), tentatio, sive rubus, si tamen per *samech* litteram scribatur.

T.

Thophel^f, insulitas.

Z.

36 Zozomim, hæc cogitationes, sive quæ est hæc aqua, vel in acie præparati.

DE LIBRO JESU.

5A.

Ain, quæstio.

Adonibezec^g, Dominus meus fulgurans, vel Dominus contemptus vani. Si vero per *sade* litteram scribatur, interpretari potest Dominus meus justus.

Azeca, fortitudo, sive decipula, Ailon, quem supra Aulonem diximus: quod si *eglon* (אגלון) legere voluerimus, interpretatur vacca eorum.

Asor, sagitta luminis.

Axaf (אכאף), medicamentum: quod si legere voluerimus Axa (אכסא), interpretatur furibunda.

Araboth (Apud LXX, iv, 13), humilia, plana, atque campestris.

Alac (Halchath), pars mea, sive lubricum.

Aermon, anathema mœroris.

Anaba (Anab), uva, vel humilitas mea.

Asdod (Azotus), dissolutio, vel effusio, sive incendium.

Arnon, lumen eorum, aut maledictio eorum.

Aroer^h, suffossio vigiliæ, sive exurgens vigilia: sed melius myrice.

Adar (Eder)ⁱ, grex.

sic tantummodo cavernam, aut foramen aliquod ro-
sione factum; *τρογλίτης* autem foraminosum, eum
scilicet, qui de foramine nomen accipit. Sicut He-
braice חור *hhor*, est caverna, vel foramen; et חורי
hhor, est foraminosus, quia subit cavernas et foramina
petrarum. *τρογλήται* etiam sunt hirundines
nidulantes in cavernis et foraminibus. MARTIAN.
— Vid. quæ supra ex Genesi de hoc nomine adnota-
vimus, Martiana quoque in hunc locum. Chori
proprie subterraneum, troglodytam significat. Antea
erat *τρογλίτης*.

^a Ms. noster, vel frusta, aut fractura, vitiose.

^b Exciderit ex Origenis libris, hom. 14 in Josue, vox generationis, siquidem dumtaxat conversio exponitur. Etymon vero a פנה *convertit*, et דור *generatio* derivatur.

^c Ms. vel volutabrum eorum. Profecto Golan revolutionem potius notat quam voluptatem.

^d Theodoritus, quæstione 7 in lib. Judic. Galgal libertatem sonare scribit. Vid. quæst. 51, 54, 59. Facile deduxerit a גלגל *liberavit*; in Hebræo autem Gilgal scribitur, et limitem, sive curriculum sonat.

^e Ms. Salcha, levans, vel tollens venit. Martian. leva, veni. De superioris vero nominis Sanir expositione ita Hieronymus, lib. vii Commentar. in Ezechiel. cap. xxvii: Sanir dicitur, quod interpretatur via lucernæ, aut, ut nos verius arbitramur, dens vigiliarum.

^f Thophel, insulitas. Mss. omnes legunt corrupte Thebel, pro Thophel. Sed ex posita etymologia ap-

paret legendum Thophel. MARTIAN. — Ita emendat cl. Martianæus, cum vitiose præferant mss. atque editi Thebel.

^g Adonibezec, Dominus meus, etc. Quod Adonibezec scriptum in fine per *sade* litteram significet Dominum meum justum, vix patientur linguæ Hebrææ periti; neque vero בצק *besech* cum *Sade*, justum sonat: sed inflatum et intumescens. Non itaque sic intelligendus hoc loco Hieronymus, qui indicare tantum voluit nomen Adonibezec, Ἀδωνιβεζεκ scriptum apud LXX, Josue x, 1, legi in Hebræo אדוני צדק *Adonisedec*, et interpretatum esse, Dominus meus justus. MARTIAN.

^h Id est, si ut in Hebræo habetur, Adonibezec, אדוני צדק scribatur. Ut vero scriptum est apud LXX, Adonibezec, Ἀδωνιβεζεκ, Dominus Bezech, quæ urbs est Judic. i, 5, aut Dominus calculi verius exponitur. Vide supra Martiana adnotationem.

ⁱ In ms. nostro, Aroer, suffusio vigiliæ, etc.

^j Adar, grex. Post hæc verba, Adar, grex, addunt editi libri: Amanon, mons Cilicia, qui et Taurus. Inde Aman, inquietus, turbulentus, vel dens vigiliarum. Sed nullum remanet verborum illorum vesugium in mss. codicibus; et puto manifestum esse erudito lectori, tum ex rebus ipsis, tum ex significatione verborum, illam pericopen adscititiam esse, atque Hieronymo indignam prorsus. Fit equidem mentio in libro Josue Amman sive Ammon urbis Arabiæ nobilis, quæ Philadelphia dicta est: at de monte Ciliciæ, qui et Taurus, nescio qua occasione meminisse

Adaglam ^a, congregatio eorum.
 Apheo, continuit, sive continen-
 tia.
 Adraim, inundatio pessimorum.
 Accaron, ^b eruditio tristitiæ, vel
 sterilitas.
 Amas : (Amma), indignatio, vel
 furor.
 Asoth, id est Asdodii, ignis pa-
 trui mei, vel incendia.
 Ascalon, appensa, ^c vel ignis in-
 famis.
 Assahar, mane, diluculum.
 Acrabbim, scorpiones.
 Addar, magnificus, sive pal-
 lium.
37 Asamona, os ejus : ab osse,
 non ab ore.
 Achor, turbatio, vel tumultus.
 Adommim, rubra.
 Anacim (Enacim), humilis, ex-
 surgens.
 Ahiman, frater ejus.
 Achsa, claudicans, vel factura,
 id est, ποιήσις.
 Athoniel, tempus ejus Dei, vel
 responsio Dei.
 Adada, usque ad testimonium.
 Ascragadda, atrium accinctionis
 ejus.
 Asmona, celeriter numera.
 Avim, acervi lapidum, id est
 λιθολογία.
 Ain, fons, vel oculus.
 Aengannim, fons, aut oculus
 hortorum.
 Adollamim (עלם), congregatio
 eorum.
 Adasa, nova.
 Athar, deprecatio.
 Achazib, mendacium, sive stul-
 titia.
 Ani, pauper.

potuerit Josue liber Hebræus. Jam quod *Amana* La-
 tine reddatur *dens vigiliarum*, intoleranda est supi-
 nitas et inscitia ; ut novere Hebræicæ linguæ medio-
 crites consulti. Observandum autem vocem sequentem
Adaglam in mss. libris, et *Adram* in editis, ipsam
 esse quæ infra dicitur *Adollamim* ; et pro *Adaglam*,
 legendum *Adullam*.
 MARTIAN.

^a Veteres vulgati addunt, *Amanon mons Ciliciæ*,
 qui et *Taurus*. Inde *Amana*, inquietus, turbulentus,
 vel *dens vigiliarum*. Consule Martianum.

^b Equidem malim pro *eruditio* rescribi *eradicatio* :
 librarium quippe oscitantem similitudine litterarum
 deceptum puto. Et vero Hieron. ipse in Commentar.
 in Amos cap. 1 : *Accaron*, inquit, στερήσις, id est
 sterilitas, et ἐκρίζωσις, quod interpretatur ERADICATIO.
 Luculentius adhuc in cap. 11 Sophon. : *Accaron*, quæ
 interpretatur ERADICATIO, hoc sustinebit, quod in suo
 vocabulo sonat, id est eradicabitur. Nihil tamen hic
 muto contra veterum librorum fidem, maxime cum
 jamdiu olim ita lectum ab Antiquis sit. Rhabanus,
 cap. 6 in libros Regum : *Accaron eruditio tristitiæ*,
 cui lectioni subnexa quoque ab illo expositio con-
 cinit.

^c Ms. noster, vel ignis in flammis ; ex critici ine-
 ptiensis ingenio.

^d Idem vitiose *Ammeta*, luctus. Obvium etymon a
 מטה. lectus. ἄλμα.

^e *Afa-a*, humus ejus. Nomen *Affara*, cum vitulum
 vel taurum significat, deducitur ex אפ par, sive phar ;
 quasi scribatur פרה, cum emphatico, ה He initio
 nominis. אפיה *Afara* autem cum א Aleph, aut ע Ain

Arab (ארב), insidiæ.
 Ammeta (המטה), ^d lectus.
 Accen (Accam), nidus.
 Alala, ליליתas.
 Arabba (Rabba), multa.
 Ataroith, corona.
 Asrael (Esriel), beatus Deus.
 Agla, festivitas ejus.
 Aser (אשר, אצר), beatus, si per
 ALEPH et SIN litteram scribatur :
 sin autem per BETH et SADE, atrium
 interpretatur.
 Amathim (Emath), indignatio,
 id est bilis eorum,
 Anem, circuli, vel coronæ, sive
 præcinens.
 Aerim (Iim), acervus lapidum,
 id est λιθολογία.
 Affara, vitulus, vel taurus.
 Afara ^e, humus ejus : aliis quippe
 litteris scribitur.
 Ammona, populus ejus.
 Aphani (Ophni), volans ego.
 Aalef (Eleph), mille.
 Asarsualim (Hasarsual), atrium
 vulpium.
 Asom, os : ab osse, non ab ore.
 Asan, fumus.
 Apharim (Hapharaim), fodiens
 mare.
 Ammes, robustus.
 Amad (Amosa), populus adhuc.
 Acharan, turbans eos.
 Ammon (חמון), populus.
 Amma (עמה), populus ejus.
 Anneceb (Necab), cognomentum.
 Aser, atrium, sive vestibulum.
38 Adame (Adam), cruores sive
 sanguis : numero plurali.
 Ajalon, campi, vel aulones.
 Anathoth, obediens, vel respon-
 dens signum.
 Abdo (Abdon), servus ejus.

Ammador (Hammothdor), popu-
 lus generationis.

Alal ^f, laxitudo, quam Græci
 χαλάνωσις vocant, sive levitas, per
 extensam primam syllabam.

Astarthen [Apud LXX, xiv, 33], facturam superfluum, id est
 ποιήσιν περιτνή.

Astaroth, factura, id est, ποιήσις
 exploratorum.

B.

Bethaun, domus inutilis.

Babylon, confusio.

Betharan, domus iræ, vel domus
 montium.

Baalgad, habuit accinctum, vel
 vir accinctus, aut vir pirata, vel for-
 tunatus.

Bethaisimoth, domus deserta,
 vel domus adducens mortem.

Bamoth, excelsa.

Baal, habens.

Baalmeon, habens domicilium.

Bethpheor, domus oris pellium.

Regunim, fabri cæmentarii.

Betharam, domus sublimium, sive
 montium.

Betbanamra, domus pardo um,
 sive amaritudinum.

Bethaglam, domus festivitatis
 eorum.

Betharaba, domus humilis, vel
 vesperæ.

Boon (Boen), pollex, vel in me-
 dio.

Baala, habens eam, vel supra.

Bala, habens eam, vel vir ejus,
 sive venit hæc.

Baaloth (Baalath), in ascensu,
 vel ascensus : numero plurali.

Bethaphaleth, domus salutis.

Bazeotha (Baziothia), despectio,
 sive contemptus ejus.

A in principio et ה He feminino affixo in fine, sonat
 humum ejus. — MARTIAN. Duo sunt urbium Benja-
 minitarum nomina, quæ junctim memorantur Jo-
 sue xviii, 23, הַרְפַּח וְעַפְרַיִם; alterum per ה scriptum,
 alterum per ע, quæ Vulgatus reddit et *Aphara*, et
Ophera. Et primum quidem הַרְפַּח, *Juvencia*, aut
 junix interpretatur, alterum a עֶפֶר, *pulvis*, sive
 humus.

^f *Alal*, latitudo, etc. Corrupte in editis pro *Asal*
 legimus *Alax*, χαλάνωσιν vel χαλάνωσις, pro χαλάνωσις.
Alal vero, ni fallor, est nomen civitatis, Jo-ue xv,
 58, quæ תְּחֻלִּי *thulihul*, scribitur in Hebræico et
 αἰλουά, *Alua*, apud LXX, ubi extensa prima syllaba
 satis aperte demonstratur in diphthongo, αἰ, quasi sit
 ab Hebræo תְּחֻלִּי *thelulhh*, sive *Allua*. Verum diffi-
 cultate diligentius expensa, et comparatione hujus
 loci facta cum iis quæ leguntur infra, sub titulo de
 Regnorum libro secundo, littera E legendum vide-
 tur *Alal* cum Aleph initiali, אַלל : nomina enim quæ
 B incipiunt ab א Aleph legenda docet Hieronymus per
 extensam primam syllabam, ut *Elisue*, *Elisame*,
Eliam, etc. Denique cum אֵלִיל *elil* significet nihilum
 et inutile, nomen אַלל *Alal*, levitatem sonare apium
 erit. His tamen non acquiesco securus ; sed tardio
 inquisitionis nimis et perscrutationis affectus. Mo-
 nendus vero lector studiosus in omnibus mss. codi-
 cibus supra jam citatis vel infra citandis, scriptum
 esse *Alal*, non *Alax*. — MARTIAN. Perperim veteres
 editi *Alax*, et Martian, latitudo pro laxitudo, cujus
 privæ lectionis ipsa eum vox χαλάνωσις, de qua
 longius disputat, admonere potuisset.

Baal, vetustas.
 Basecoth (*Basath*), adeps, vel defecatio.
 Bethdagon, domus tritici.
 Beththaphue, domus mali: non a malitia, sed ab arbore intelligendum.
 Bethsur, domus robusti.
 Bethanoth, domus præcinentium.
39 Betharraba, domus multa, vel grandis.
 Benennam (בנן חנם), in eis, vel in medio eorum.
 Bethagla, domus festivitatis ejus.
 Beroth, putei.
 Bethula (*Bethul*), virgo.
 Bethmarchaboth, domus quadrigarum.
 Bethlabaoth, domus venientium.
 Beth. habitus: ab habendo, non ab habitu, id est cultu vestis.
 Beram (*Beerramath*), puteus altitudinis.
 Bethphessa, domus oris florentis.
 Bethsemus, domus solis.
 Beten, venter.
 Bethemec, domus vallis.
 Banael (*Jebneel*), ædificatio Dei.
 Bethanath, domus humilitatis, vel domus respondens.
 Balathaba, habitus, genere feminino, ab habendo: participium est, non verbum imperativum.
 Bauebarac, filius fulguris.
 Balac, elidens.
 C.

Cariathiarim, civitas, vel villa silvarum.
 Cadesbarne, commutata electæ, sive sancta electæ.
 Cades, sanctitudo, vel sancta, sive mutata.
 * *Balathaba, habita.* Nomen istud, Josue xix, 8, legitur apud LXX, βαλῆξ. In nonnullis mss. exemplaribus Latinis presentis Libri, *Balathala*; in antea editis, *Belatham*; in vetustioribus mss. uno Colbertino, et San-Cygiranno altero, *Bala:haba*. Ultimam hanc lectionem retinemus, eo quod in Hebraico contextu scriptum sit loco supra citato: בעלת בא-רמת Bahalathbeer Ramath, quod Septuaginta vel alii Hellenistæ: Judæi legebant forte, *Balathaba Ramath*, unde remansit in nominibus Hebraicis, *Balathaba*, aut *Balathala*. Notandum autem nomen *Bala:h* supra interpretatum *habitus* ab habendo, hic vero *Balathaba* genere feminino *habita*, propter syllabam penultimam *tha*, quæ femininum genus annuntiat. MARTIAN. — Videtur etiam Martianæo ab hisce duabus vocibus בעלת באר Josue, xix, 8, *Balabath beer*, postrema littera elisa, efformatum, uno spiritu, nomen istud בעלת באר *Balathaba*. Neque male ex *habendi*, seu *possidendi* etymo Hieronym. interpretatur; tametsi integrum nomen Bahalath beer, *Domina putei*, reddendum sit. Ibidem a Josue nominatur *Ramathnegeb*, רמת נגב, *Ramatha australis*, nec videtur ambigendum, totis hisce vocabulis eum locum in tribu Simeonis, quæ eadem cum Judæis tenuit oppida, fuisse insignitum. Recole Martianæi annotationem.
 † Malim rescribi *morosus* pro *morsus*, illa enim interpretatio ex קטר, *fastidiosus* seu *tadio affectus*, extundetur: hæc vero quo pacto possit, non video. Nec multum ablutit hujusmet expositio nominis supra ex Genesi, et Exodo, quibus in locis *Caath pa-*

Cariatham, civitas eorum, vel vocatio perfecta.
 Caina (*Cyna*), lamentatio.
 Ceila, ad fundam jacta, sive suscitans eam, aut tollens sibimet.
 Carmelus, mollis, sive cognitio circumcisionis.
 Cariathbaal, civitatem habuit, sive civitas habita.
 Cana, calamus. Notandum, quod Latinum *Canna*, de lingua Hebræa sumptum sit.
 Casim (*Casia*), summitas, vel principium.
 Cathath, sive Caath, morsus, vel congregati.
40 Caseon (*Cesion*), duri fortitudine.
 Cabasam, congregatio eorum.
 Cartham, vocationem perfecit.
 Cedemoth, prius, vel Orientalis.
Hucusque per C simplicem litteram legerimus, exin aspiratione addita legendum est.
 Chido. [in Heb. viii, 26], scutum, vel clypeus.
 Chiphara (*Caphira*), catulus ejus, vel manus dissipata, sive expiatio. Quod autem diximus catulum, leonem significat quem Græci vocant σκύμνον.
 Chermel, molle, vel tenerum, sive cognitio, circumcisionis. Melius autem si interpretetur, agnus tener.
 Cheslon, revelatio eorum.
 Chesil, robustus.
 Chabon, quasi intelligens.
 Chereloth [forte *Chenereth*], vidisti signum.
 Chesiloth, stulti signum.
 Chabul, quasi germen.
 D.
 Debir, loquens, vel loquela, aut

ursum timens.
 Dor, generatio.
 Dehon, abundanter, vel satis intelligens.
 Dabira, loquens, vel eloquentia, vel ursum timens.
 Dimonia, satis numerans, vel sublimitas.
 Dalani, egens pauper.
 Daleam, egestas eorum.
 Dana, causa, vel iudicium ejus.
 Duma (*Ruma*), silentium, sive gaudium.
 Dabbath (*Dabereth*)^d, clunis.
 Dabirath, loquela.
 Dedara, generatio ejus.
 Domna (*Dimona*), silentium.
 E.
 Egion, vitulus mæroris, vel festivitas eorum.
41 Esdad, (*Asedoth*), effusio, vel incendium, sive ignis patruellis.
 Evæus, lapides colligens, quod Græce dicitur λαβολόγος.
 Evi, desiderans, sive est.
 Esron (עסרון), irascens, vel sagitta visionis.
 Eneam (*Enaim*), ecce ista, vel ecce sunt.
 Emmam (*Amam*), mater eorum.
 Eltholed, ad nativitatem.
 Ermom, anathema, sive damnatio.
 Esthaol, ignis parturitionum.
 Esna, δυνάμεις, quam nos a secundo numero dicere possumus secundantem, sive ignis, vel edissectio.
 Esihamma (*Esthemo*), cogitatio.
 Esan, innitor, sive confirmo.
 Elthecem, protulit.
 Emec, vallis.
 Elec (*Helec*), portio.

A tientia vertitur.

^c *Cabasam, congregatio eorum.* In mss. Regio codice 3913 scriptum est *Casabam*, quod edii sequuntur. At in duobus vetustissimis Colbertinis scripius laudatis legimus *Cabasam*, *b* ante *s*. Nec solum in illis, sed in plurimis aliis codicibus S. Ebrulphi Uticensis, S. Martini Sagiensis, San Cygiranni, Fiscatensis Monasterii, Gemmeticensis, etc. Et merito, nam קבוצה *Cebuisa*, sive *Cabasa*, significat congregationem; קבוצה *Casaba* autem præcisionem et cæsuram. Nec dubium quin nomen *Cabasam* sit Hebræum קבוצה *Cabseel*, Josue xv, 21. MARTIAN. — Cum vulgo editis, mss. quoque noster, *Cabasam*, quod ex aliorum codicum fide Martianæus emendat. Nec ille dubitat, quin nomen istud *Cabasam* sit Hebræum קבוצה *Cabseel*, Josue xv, 21. Mibi propius videtur vero קבוצים *Kibzaim* designari, quæ urbs est Ephraimiarum, Josue xxi, 22, et terminationem in *B* am servat I Paralip. vi, 53, ubi *Jokmeham* appellatur.

^d *Dabbath, clunis.* Pro nomine *clunis*, mss. plures legunt, clivus. *Dabbath* autem ipsa est *Dabbeseth*, vel *Debera*. MARTIAN. — Plures, Martianæo teste, mss. atque item noster *clivus* legunt pro *clunis*. Ac si hæc eadem urbs est tribus Zabulon, quæ Josue xix, 41, Δαβῶθ in exemplari Alexandrino dicitur, Vulgat. *Debbaseth*, qua de re nihil videtur dubitandum; prior quoque expositio præferenda sit, cum דבשה *Dabbescheth* ab ipso Carmeli clivo, cui erat imposita, nomen sortita videatur, et *gibbus*, et *cameli tuber* exponi soleat.

Emeccasis [Apud LXX, xviii, 21], vallis concisionis.
Erma, anathema ejus.
Ennathon, gratiam dantes.
Enarath, ecce concepit.
Elcath, portimculum.
Elammelech (*Elmelech*), ad regem.

Estmoe, mulier ventris.
Elthaci, nequaquam voventem.
Hucusque per E brevem litteram legimus, exin per extensum legamus elementum.
Elo ^a, exercitus (ejus. Pro ^b *ἐντοπία* enim, semper in Hebræo aut turmæ militum describuntur, aut opes.

Engaddi, fons hoedi.
Endor, fons generationis.
Engannim, fons hortorum.
Enadda (*Enhadda*), fons exacutus.
Edroi, inundatio pascens me.
Eram (*Horem*), vita sublimis.

F.

Fesga, dolata, sive præcisa, aut oris multi.
Faletti (*Jephleti*), salvans me.

G.

Gazer, præcisio, sive divisio.
Gosnain (*Gosen*), juxta eam, vel applicitam.
Gaza (*גִּזָּא*), fortis: ab *ain* littera incipiens, non a consonanti *gimel*.

42 Geih, torcular
Gessori, applicans lumen, vel applicans dirigentem.
Galiloth, revelationes, vel transmigrationi.

Gazao, robusto.
Geththæo, torculari.

Gadera, sepes ejus.
Gaderoth, inaceria, vel sepes.
Gabaioh ^c, colles.
Gabaon, collis mœroris.
Geththæapher, torcular ejus humi, vel fossum.
Gabaion, sublimitas eorum, vel collis mœroris.
Gethremmon, torcular excelsum, vel torcular sublimium.
Golam (*Gilo*), transmigrationi eorum.
Galim, loca palustria, vel acervi.
Galgalis, volutabris.
Gabaad (*Gabaath*), collis patruelis.

I.

Jerimoth, timens mortem, vel altitudines mortis.
Jafie, est os: ab ore, non ab osse.
Jabin ^d, intelligens, vel intelligentia.
Jecnam, possedit populum.
Jazer, auxilium.
Jarim, saltum, vel silvarum.
Jehneel, edificatio Dei.
Jagur, colonus, vel advena.
Jetan (*Jeta*), mercedis.
Jectael (*Jechel*), honestas Dei.
Jephthe (*Jephtha*), aperiens, vel apertus.
Janum, dormitans.
Jetta, extenderunt.
Jezrael, semen Dei.
Jecdom (*Jucadam*), incubuit populus.
Janua (*Janoe*), requies.
Jebalaam, desipiscens populus.
Jerfei (*Jarephel*), dimisit Deus.
Jecnam, possessio populi.
Jafie, adapertio, vel ostensio,

sive superficies.

Jepheel (*Jephtahel*), aperiet Deus.
Jedala, manus, maledictio.
Jaiel (*Nchiel*), requies Dei.
Jeraon (*Jeron*), timebunt.
Jeracon (*Jeron*), aurugo: quam Græci *ἄκτιστον* vocant.
Jefonne ^e, nudus.
Jetta, inclinatio.
Jezer, fortitudo, vel adjutorium.

L.

43 Lachis, ^f interest, vel sibi met vir.

Lobna (*Labana*), candor, vel lateres.

Labo, ingressus, sive venientes.
Laamas (*Leheman*), ad iniquitatem.

Luza ^g, *ἀνυγδαλὸν*: licet quidam interpretentur ^h *κλῶον*, torquem videlicet claustrorum, quam vulgo Boiam vocant. Potest autem interpretari, et hic ipse.

Labec [Apud LXX, xvii, 5], acceptabilis.

Lacum, ad consurgendum.
Lesem, ad nomen.
Lesemidan, nominis judicium.

M.

Maceda, exustio, sive Orientalis.
Madon, contradictio, sive habitatio.

Maspha ⁱ, specula, sive de specula.

Masefa ^j, specula.
Marom, sublimis, sive de excelso.

Masarphoth ^k, incendia, sive de ^l tribulatione rostrorum.

^a *Elo exercitus ejus*. Hoc est, pro abundantia et copia rerum ponitur nomen Hebraice *הִיל*, ut Ezechiel. xxxviii, 10, *הִיל גָּדוֹל* *hahil gadol*, sive *Eel gadol*, id est *exercitus grandis*, seu *copia maxima* *הִיל*. *Elo* igitur recte vertitur *exercitus ejus*, sive *abundantia ejus*.

MARTIAN.

^b A *הִיל* verbo, quod præstantem viribus, aut robustum, notat. Consule Martianæi adnotationem.

^c *Gabaioh, colles*. Plures mss. codices habent hic *Gailot* et *Gaalioh*: at ex significatione retinendum *Gabaioh*. MARTIAN. — Ita Martian. restituit ex ipsa nominis expositione *colles*; cum in plerisque mss. et nostro sit *Gailoth*, vel *Gaalioh*.

^d A *יָבִין*, quod est intelligere. Origen. interpretatur *sensum* sive *prudentiam*.

^e *Jefonne, nudus*. Editi sic legunt, *Jepphonne, nudus*, vel *conversio*. Ms. Regius, *Jefonne, nudus*. Ceteri antiquiores et melioris notæ, *Jefonne, nutus*. MARTIAN. — Reposui ad filein mss. *nudus*, pro quo Martian. vitiose ex aliis legit *nutus*. Estantem *יָפֶן* in Pihel vacuum facere, expedire, quibus nudare est analogum. Vocis *nutus* longe alia est ratio, minimeque conveniens *Jefonne* etymo. In editis antea addebatur, vel *conversio*, quod in mss. non habetur.

^f Pro *interest* legendum conjicio duobus verbis *iter est*, idque satis bene juxta analogiæ regulas: a *יָרַךְ* verbo *iter fecit*. Origenes quoque, homil. 13 in Josue Lachis interpretatur *iter*. E contrario, quo tandem conatu *interest* extundi possit e *Lachis* etymo, penitus ignoro.

^g *Luza*, *ἀνυγδαλὸν*. Manuscripti codices legunt sæpius *κλῶον*. *Boia* autem idem est quod *collare bubu-*

lum, sive *lorum* quo cervix boum constringitur.

Luza, denique potest interpretari, et hic ipse, propter *ו* *Vau* primæ syllabæ, et *הִי* *za*, sive *ze* sequens, nam *הִי* *veza* complectitur particulam conjunctivam, et, cum pronomine demonstrativo, hic ipse.

MARTIAN.

^h Hinc in veteribus Glossis *κλωὶς* redditur *Boia*, et *equuleum*; atque e converso *Boia* *κλωὶς* *περιετῆται*. Hieron. in cap. xvii Jeremias, ad vers. *fac tibi vincula et catenas*: Sive, inquit, *κλωὶς*, qui Hebraice appellantur *מִטּוֹתַי*, et sermone vulgari *Boias* vocant. Alteram interpretationem explicat Martianæus.

ⁱ Ita mss. Martianæo inspecti, quibus et noster assentitur. Veteres editi, *Masphat, speculatio, vel contemplatio, vel intentio, vel locus judicii*. Est autem *Masepha* Josue xv, 38. Hebraice *הַמִּצְפָּה* *Hammitzpa*; neque enim absque *ה* initio nomen istud urbi tribuitur, quod verissime *speculam* sonat.

^j *Masefa, specula*. Ita omnes mss. codices, quos diligenter contulimus. Editi vero longe aliter: *Masphat, speculatio, vel contemplatio, vel intentio, vel locus judicii*. MARTIAN.

^k *Masarphoth, incendia*, etc. In Hebræo *מַסְרֵפּוֹת*, *Maserephoth*. Hoc nomen potest significare, *de tribulatione rostrorum*, sumpto *ma* initiali ex *מִין*, *min*; *שָׂר* sere vero, vel *sar* ex *שָׂר* *sar*, tamquam ex *שָׂר* cum *Tade*; *פּוֹת*, *photh* denique ex *נֹפֶת* *nopheth*, quod antiqui videntur accepisse pro *rostris*. Consule Hebraicum *נֹפֶת* *noph*. MARTIAN.

^l Qui possit *de tribulatione rostrorum* nomen istud exponi, Martianæus indicat. Priorem ego interpretationem probō. Memoratur Josue ii, 8, et xiii, 6.

Maachai, venter cæsus, sive fracta est milhi.

Marom ^a, aliter, amara tristitia. Mageddo, pomorum ejus, sive cœnacula ejus.

Medab (*Medaba*), aquarum fames.

Mephaath (*מפעת*), aquarum impetus, sive ab eis tempora.

Manaim, castra.

Maabeel (*Cabseel*), congregatio Dei.

Molada, nativitas.

Medabena (*Medemena*), de oneribus.

Magdalgad, turris piratæ, vel turris accincti.

Maresa, a capite.

Maon, habitaculum.

Maroth (*Mareth*), speluncæ.

Meddin, judicium.

Mahala, chorus.

Malcha, regina.

44 Messa, rixa, vel azymus.

Marala, amara consensio.

Maalaph, de mille, sive de doctrina.

Magdaliel, turris mea Deus.

Masadda, requirentem, sive re-
tinentem.

Misor, directa, sive campestris, vel de tribulatione.

N.

Napheddor (*Dor*) ^b, conversio generationis.

Nephthoe, dissoluti, sive decep-
tio.

Nasib, titulus, vel statio.

Nabsan, exsiccata.

Naal (*נעיל*), ascensio.

Noa, movens, sive commotio.

Nahalal, laudent.

O.

Oziph (*Ziph*), germinatio.

Orchiataroth, longitudo coronæ.

Oli (*Holon*), infirmitas.

Ozanolh (*Azanolh*), quasi signum, vel forte signum.

Hucusque per O brevem litteram legerimus, nunc per extensam legendum est.

Oham væ populo, sive insaniens.

Oram (*Horam*), væ excelso, vel iracundia.

Osa (*Hosa*), spes.

Oceo, diligens, sive perscrutans.

Oga (*Hucuca*), inclytus, vel gloriosus.

Oio (*Beth-Anoth*), dolor ejus.

Q *Litteram, nec Græci resonant, nec Hebræi, et exceptis Latinis nulla alia lingua habet, unde a nobis hic penitus prætermittitur.*

R.

45 Rahab, latitudo, vel fames, sive impetus.

Recem, varietas, sive vacuefactio.

Rebe, quartus, vel ordinatus.

Ramoth, visio mortis.

Ragal (*Rogel*), pes, vel deorsum ferens.

Raphaim ^c, gigantes.

Remmon, sublimitas.

Rama, excelsa.

Rabboth, multi.

Ramath, excelsa hæc.

Roob, late.

Raccath, maxillæ, sive buccæ.

S.

Sarathan, tribulatio eorum.

Semro, custos ejus, vel nomen vidit.

Salacha, tulit sibimet, vel tentatio itineris.

Saron, princeps tristitiæ.

Semronmaron, custos amari mœroris.

Sabama, leva excelsam, sive conversio quædam.

Sarth, vinculum, sive angustia ejus.

Sin, egrediens.

Sechrona, ebrii, vel tabernacula.

Sisai, longævus.

Seme (*Sama*), auditio.

Suhalin, vulpes.

Siceleg, defecatio vocis adductæ, sive effudit sextarium.

Senesanna (*Sensenna*), tollens rubrum, vel tentationes.

Saloim (*Selim*), emissiones.

Saraa, carbones, sive angustia malorum.

Socha (*Socho*), tabernaculum, vel umbraculum.

Saharim, portæ.

Sanan, abundans, sive egressus eorum.

Samer, custodita.

Sihor, parvulum, sive turbulentum.

Sebacha (*Sotheba*), reticulum.

Selom (*Selim*), avulsio, vel dimissio, sive ubi est ipse.

Semdæ (*Semida*), nominis scientia.

Samari, lana mea.

Selam, latus: a latere, non a latitudine.

Sabe, septem, vel septies.

Sarid, reliquiæ.

Sonim (*Sunem*), coccinum.

46 Seon, semini ejus.

Sahusim (*Sehesima*), incubuit egrediens.

Sala, tollens.

Semes, sof.

Salabim (*Selebin*), aggravans intellectum.

T.

Talam (*Telem*), ros eorum, sive irrorata.

Tyrus, ^d quæ Hebraice dicitur sor (*צ*) et interpretatur tribulatio, sive angustia, vel fortitudo.

Hucusque per simplicem litteram legerimus, exin aspiratione addita legendum est.

Thafsee (*Thaphua*) ^e malum: ab arbore, non a malitia intelligendum, sive tympanum apertum.

Thaanac, respondens, sive humilitas.

Thersa, complacitio; quæ significantius Græce dicitur, *εὐδοξία*.

Thaline, sulcus, vel dependens.

Thamna, ^e numerus, vel fidelis, sive numerata, aut consummatio eorum.

Thenac, ficus.

Therela, vidisti terebinthum.

Thabor, veniens lumen.

Thalla, ager ejus, vel appensio.

Thamnatsare, numerus operimenti novi.

U.

Ur (*Iur*), acrium, sive ad, ^f iracundiam provocans.

Z.

Zebdi, dotis meæ.

מִשְׁרֵפֶת מַיִם *Misrephoth maim*. Locus exustæ aquæ, A seu combustiones; alii fornaces vitrarias, alii, cum Rabbis Salomone, et Kimchio, salinas intelligunt.

^a Videtur prior expositio hujus nominis excidisse.

Putæ olim scriptum, *Merom*, aqua amara, aliter amara tristitia. Proprie autem *Merom*, sive *Me-merom* scribitur, et aquam altitudinis, sive aquam deficientem notat, a verbo *מָדַד* defectus. Vide librum de Locis ad hanc vocem ex Josue: *Merom aquæ, ad quas exercitu præparato, castra sunt posita*, etc., etc.

^b *Napheddor*, conversio generationis. Vox ista diversis modi legitur: nam supra in Deuteronomio scribitur *Femador*; hic vero apud Septuaginta, Josue xi, 2, *Phenaeddor*; in ms. Alexandrino, *Naphethdor*; Vulgatus Interpres appellative sumit Hebræum *נַפְתָּח* *Naphoth*, unde reddit *benaphoth-dor*, in regionibus *Dor*. MARTIAN. — Non ex Hebræo nomine istud exprimitur, sed ex Græco, eoque rursus, ut in Aldino exemplari habetur, *Ναφεδδὸρ*. In Hebræo autem, Martia *אֶדֶר* adnotante, Josue ii, 2. duobus verbis legitur *בְּפֶתֶד דּוֹר*, appellative in regionibus *Dor*. B

^c Ab *Harapha* gigantis nomine, qui pater gigantum fuit, I Paralip. xx. Aliter vero Origenes interpretatur, *resoluta mater*, aut *resolutæ matres*, ex *צַר* remissum, et *מָדַד* mater.

^d Theodoritus in Ezechiel. cap. 26: *Τύρος πόλις ἡ ἐπιχωρίως προσαγορεύεται φωνή. Tyrus incolarum lingua Sor appellatur. Hebraice צַר scribitur, Josue x, 29, non צָר; et rectius a צַדֵּד deducitur, quod est splendor.*

^e Alibi contra Jovinian. lib. 4, pag. 271, *perfectionem* interpretatur, ubi *Thamnath Sare* in *perfectissimo principatu*, sive in numero operimenti novi, reddi tradit. Origenes hom. 49. in Numeros vertit *defectionem commotam*. Hebraice *תַּמְנָה* scribitur, Josue xv, 10, lvi, 2, et juxta analogiæ regulas *portionem*, sive *partem* sonat.

^f Ita fere Origen. homil. 25, in Numeros. *Ut interpretatur irritatio*. Haud scio tamen, quam *vere*, nisi si est ab *צַר*, quod significat, *expallere* proprie præ iracundia.

Zabdi, fluxus vehemens, sive abundans.

Zanoë, repulit, vel iste requievit.
DE LIBRO JUDICUM.

A.

Adonibezec, dominus fulminis, sive dominus contemptus vani.

47 Ahiman, frater meus quis? אֶחָא, (אֶחָא), claudicans, vel irascens.

Athaniel, tempus meum Dei.

Ared (אֶרֶד), consurrectio descensionis, aut testimonium descendens.

Accho, usque huc, aut huius, aut humilitas ejus.

Alab (אֶלָב), lac, vel lactea.

Acrabhim, scorpiones.

Astaroth, ovilia, vel factura, id est ποίσις exploratorum.

Anatha, responsio.

Arasth (Harad), artifex.

Abinaam, a patris mei decor.

Abel, luctus, vel committens.

Abelmecola, luctus parturientis.

Ares (אֶרֶס), sol.

Abed, servus.

Armon, anathema mœroris, vel imago tristitiæ.

Avoth, commoratio, vel sedes, aut viculus, sive incunabula, quod Græce dicitur ἔκλυσις.

Abgain (Abesan), pater sordis.

Abdon, servus mœroris.

Allel (Illel), laus.

Aminadab, populus meus spontaneus.

B.

Bezec, fulgur, vel contemptus vanus, sive micans.

Baalmesar, habens, vel vir ex principe.

Barac, fulgurans.

Bachal, jugum.

Bara, creatura, sive lectus.

Baracium (Apud LXX, vii, 7), creatura nidorum, sive tribuli.

Baalberith, habens pactum.

Bera (בֶּרָא), putens.

Berith, pactum.

Baalthamar, habens palmam.

Booz, in fortitudine, sive in quo virtus.

C.

Cenez, possessio contemptibilis. Cetrum (Ceron), tenebræ eorum, vel thymiana.

Cison, inieperunt, sive duritia eorum vel latitia.

Carcar (Apud LXX, vii, 10), investigatio.

48 Camon, resurrectio inutilis. Quatuor nomina, quæ sequuntur, ex C. littera aspiratione addita sunt legenda.

Chetim (Hetthim), insanientes, vel formidans, sive signata.

Chu-am, Æthiopia eorum.

Chamos, quasi attractus, vel congregans.

Chelion b, consummatio, sive omnis dolor, vel ab initio.

D.

Debhora, apis, vel loquax.

Dalila, pauperula, vel situla.

Dagon, piscis tristitiæ.

E.

Enac, humilis consurgens.

Eloi (Apud LXX, v, 5), Deus.

Ezri, auxilium meum.

Ephod, superindumentum, quod Græci vocant ἐπίθεμα, sive ἐπωμίδα.

Ephratha c (Ephra), frugifera, sive de cinere veniens, aut pulverulenta. Et super hoc quid nobis videatur, in libris Hebraicarum d Quæstionum plenius diximus.

Euphrathites, humus, aut pulvis eorum, sive frugifer.

Duo nomina, quæ sequuntur, per extensionem legamus elementum.

Eud (And), accipiens gloriam.

Ettum (עֵיטֻם), avis eorum.

F.

Fura (Phara), laguncula, vel frugifer.

Fanuel, facies Dei.

Foa (Pima), operarius, vel so-

nitus, aut evidens.

Farez, dividens, vel violentus, sive divisio e.

G.

Gassar (Gazer), commotio.

Gera, ruminatio.

49 Gedeon, circumiens, sive tematio iniquitatis eorum.

Gabatha (Apud LXX, vii, 1), collis, sive sublimis.

Garizim, accola, sive advena ejus.

Gaola (Gaul), abiciens, sive revelatio.

Gaza, fortitudo ejus.

Gadam (Apud LXX, xx, 45), tentatio, vel accinctio populi.

I.

Jezbiam (Jebloam), defluens, vel despiciens populus.

Jabin, intelligens, vel sapiens.

Jaelf, cerva, vel conjugium cervale, sive incipiens.

Joas, s sperans, sive temporalis, vel domini robur.

Jerobaal, judicet Baal, vel judicet habens, aut superior, sive jurgium habens.

Jebaze (יֶבְזַע in Hebr. vii, 25), torcular lupi.

Jerba, torcular.

Jotham, est perfectus.

Jair, illuminans.

Jonathan, columbæ donum, vel columbæ dedit, aut Domini donum.

Jabes, exsiccata, vel siccitas.

L.

Laffidoth, lampas, sive quasi os cultri: ab ore, non ab osse.

Lais, leo, vel sibimet vir.

M.

Meroz, aquæ sacramentorum.

Maoz (Apud LXX, vi, 26), robustus, fortis.

Mere (Merome), manifestus, vel illuminans, aut apertus.

Mello, plenus.

Manue (Manue), requies.

Micha, quis hic, adverbium loci, vel quis est iste?

a Proprius patris amœnitas. Scilicet a אָמֵן amœnitas, et אָבִי pater.

b Chelion, consummatio. etc. Chelion non legimus in libro Judicum; etsi codices mss. omnes hoc nomen scriptum retineant in presenti serie, abiciant autem e volumine Ruth, ubi propriam habet sedem. Verum meminisse debet lector studiosus Judicum et Ruth libros pro eodem volumine apud veteres fuisse susceptos. MARTIAN.

— Maritus Ruth, ad cujus pertinet librum. Vid. MARTIAN. annotationem.

c Ephrata, frugifera, etc. de Ephrata disserit S. Hieronymus libro Quæstionum Hebraicarum in Genesim cap. XLVIII. Nolum tamen asseruisse easdem esse Quæstiones quas hoc loco citavit S. Doctor: multos enim libros edidit Hebraicarum Quæstionum, et quidem diversos pro diversis Scripturarum voluminibus; unde ait: In libris Hebraicarum Quæstionum plenius diximus. MARTIAN.

d Scilicet ad caput Genes. xxxv, vers. 16, ubi post multa, Ephraim, inquit, et Bethleem unius urbis vocabulum est sub interpretatione consimili; siquidem in frugiferam, et in domum panis vertitur. Nec alie editæ sunt abs Hieronymo Quæstiones Hebraice in alios Scripturæ libros, tametsi illas tunc præ manibus habuerit. Vide quæ hac de re diximus in generali Præfat. num. 28.

e Amovi hinc nomen Fenenna, sive ut MARTIAN. legit Fennana, conversio: quod neque in mro mss. neque in Regio altero, teste ipso MARTIAN. habetur, nec denique, in editis antea libris. Et vero non ad Judicum librum, sed ad primum Regiorum pertinet, quo loco emendatiores mss. et vulgati repræsentant.

— Fenenna, conversio. Manuscripti veteres addunt hic loci nomen Phenennæ, quod minime legi debet in libro Judicum, sed in primo Samuelis volumine, in quo tamen illud omittunt manuscripti codices jam dicti. Regius vero codex num. 3993 nomen Phenennæ proprio loco retinuit, neque illud addidit in libro Judicum. MARTIAN.

f Alter Origenes ascensionem interpretatur, ab אָלָה ascendit.

g Malim e contrario desperans אֶחָא Joasch quippe ex futuro Hophal desperabit, sive acium erit, aut spe destinetur; quod plane norunt, qui Hebraice sciunt. Porro Isidorus Originum lib. vii, c. 6, spirans pro sperans legit, eamque lectionem sunt, qui hic quoque apud Hieronymum reponendam voluit. Ego vero saltem esse puto pronuntiationis vitium i ponentis pro e. Alteri etymologar consentit apud Græcos χρονσμός, temporalis. Sed tertia alia ratio est. Puta ex אֵל, quod Deum, sive Dominum sonat, et אָלָה fortitem, sive אָלָה fortitudinem, derivari.

N.
Neellel (נֶלֶל), laus, hymnus.
Nabe (Nobe), latratus
50 Tria nomina, quæ ex O sub-
jiciuntur, per extensam legenda sunt
litteram.

O.
Obed, n. serviens
Obab (Hobab), dilectio.
Oreb, corvus, aut siccitas.
R.
Rechab (Apud LXX, i, 19), as-
censio, sive conscendens.
Resathaim, impietas eorum.

S.
Sasai, longævus, vel senarius.
Sepheth (צֶפֶת), specula.
Salathum, salus eorum.
Syria (אֲרָם), sublimitas.
Sairath, capra.
Semexar, nomen advenæ, sive
ibi colonus.
Sisara, gaudii exclusio, sive tol-
lens recedentem, vel equi visio.
Seth (Bethsetta), spina.
Sarathia (Saraa), vinciens venit,
sive tribulatio.
Saroreb (In Hebr. vii, 25),
saxum corvi.
Salmane, umbra prohibendi, vel
umbra commotionis.
Samir, vepres, vel incultum.
Seon, tentatio calens, vel ger-
men quod non est.
Semanoth, nomen humile.
Samson, sol eorum, vel solis
fortitudo.
Sorec, b. electa, optima.
Salma (Salmana), sentiens, vel

perfecta, sive pacifica.

T.
Tabath (Tebath), bona.
Excepto hoc nomine, cætera, quæ
sequuntur hujus litteræ, per aspi-
rationem legenda sunt.
Thalmal, suspensio, vel sul-
cus.
Thamnathares (Thamnathsare),
enumeratio solis.
Thamech, humilitas, vel respon-
debit tibi.
Thebes (תֵּבֵי), c. conversio, sive
seri ova.

Z.
51 Zib, lupus.
Zabul, habitaculum.
Zabulonites, habitaculum ejus.
DE RUTH.
Booz, d. in fortitudine.
Elimelech, Deus meus rex.
Jesse (יֵשׁוּעַ), insula libamen.
Maaloil, de fenestra sive a prin-
cipio, vel consuminatio.
Noemi, c. pulchra.
Orpha, cervix ejus.
Ruth, videns, vel festinans, sive
deliciosus.

DE REGNORUM LIB. I.

A.
Anna, gratia ejus.
Aphec, furor novus, aut conti-
nenter.
Aminadab (Abinadab), f. pater
meus spontaneus, vel urbanus.
Abia, pater Dothilus, vel pater
fuit.
Abiel, pater meus Deus.
Ammoni, comprimens, vel con-

gustans thè.

Asor, sagitta luminis.
Ahias, frater alius, vel frater
ejus.
Abiob, frater meus bonus.
Abinam, fratris decur.
Abenner, pater meus lucerna,
vel pater lucernæ.
Ag. g. δῶμα, id est terram.
Armathaim (Romathaim), alti-
tudo eorum.
Azeca, fortitudo, sive deci-
pula.
Adreel (עֲדְרֵאֵל) greges Dei.
Azal, abieus, pergens.
Achis, verumtamen vir, sive fra-
ter meus, aut frater vir.
52 Ahimelech, frater meus rex.
Aviath (Hevila), dolens, sive
parturiens.
Arth (Haret), mora.
Abithar, pater superfluous.
Achela (Hachila), suspiciens
eam.
Abigal, pater exultationis, sive
pater roris.
Abisa, patris mei incensum, vel
sacrificium.
Acador, oculus, aut fons gene-
rationis.
Abigail, patris mei exulta-
tio.
Asan, humans.
Athach, tempore tuo.
B.
Baalim, habentes, sive accen-
dentes, vel superiores.
Bethahar, domus agnitionis vel
domus agni.

* *Obed, serviens.* Mirare, lector, editorum veterum A
incogitantiam, dicit Hieronymus tria tantum nomina
hic ex O littera subjecisse: ipsis vero placuit quin-
que reposuisse contra fidem codicum vetustissimorum,
qui tria tantum vocabula retinent. In editis ergo li-
bris hæc spuria nomina occurrunt inter genuina:
Othoniel, responsio Dei, vel revelatio Dei. Et post
vorem Obab; *Othoniel, tempus mei Dei, vel signum
Dei.* MARTIAN.

— Tribus hisce nominibus duo hæc alia interse-
runt veteres editi libri, *Othoniel, responsio Dei, vel
revelatio Dei*: et de quo, *Othoniel, tempus mei Dei, vel
signum Dei*, contra mss. fidem, ipsumque Hiero-
nymum testimonium, quia tantum per O extensam
legenda se dixit subjicere.

b *Sorec, electa, optima.* Veteres aliquot mss. *Electio
optima*; et infra ad nomen *Ruth*, legunt *deficiens*
pro *deficiens*. MARTIAN.

— Aliquot mss. penes Martian., *electio optima*.

c Huc refer insignem locum M Varronis lib. ii de
Re Rustica, cap. 1: Nec minus, inquit, eppidi quoque
nomen Theba, indicant antiquiorem esse agrum, quod
ab aq. i genere non a conditore nomen ei est impositum.
Nam lingua prisca, et in Cæcia Aëolis Bæti sine af-
flatu vocant collis Tebas, et in Sabinis, qui e Græcia ve-
nerunt, Pelasgi etiam nunc ita dicunt. Cujus vestigium
in agro Sabino via Sabaria non longe a fivete millia-
rius clivus appellatur Teba. C. nomen Platonem Phre-
dro, ubi Aegyptias Tebas ab altiore loco quem ten-
nerent, ita dictas a Græcis tradit: βασιλέως δ' αὖ τὸτε
ἐν τῷ Αἰγύπτου ὄλῳ Θάβου. περὶ τὴν μεγάλαν πόλιν τοῦ
αὐτοῦ τόπου, ὃν οἱ Ἕλληνες Αἰγυπτίας Θάβας καλεῖσσι,
Ρόζε existente totius Aegypti Thamo, circa magnam
inbem tractus eminentioris, quem Græci Tebas Aegy-
ptiacas appellant. Suffragatur denique ipsum Hebrai-
cum etymon תֵּבֵי, Thebes, quod bis Judic. ix, 50,

A habetur, et juxta analogiæ regulas splendebat, sive
emicabit interpretatur, e furore Cal. obsoletis thematis
תֵּבֵי, quod tamen in Arabico obtinet. Hæc ubi
erat non longe a Sichem, ab eminentiori, ut videtur,
loco sic appellata. Non tamen definitio, ullam esse
Thebarum Aegyptiacarum mentionem in S.ripturis,
quin potius ab eorum, quid id negant, partibus ste-
terim. Adde malle Bocharum a luto nomen isud
derivari, ut Latine Lutetia, Græce Pelusium nuncu-
pantur.

d Booz, in fortitudine. In optimo exemplari manuscri-
pto Colbertinae bibliothecæ tria solummodo vocabula
scripta leguntur de libro Ruth, nomen Maalon,
Orpha, et Ruth. Nihil legitur amplius in quo codice
Monasterii sancti Cyziranni: at in aliis bene multis
codicibus mss., septem nomina reperimus ut in
antea editis libris, quos secuti sumus hoc loco.

MARTIAN.

— Ex hoc libro nominis tria isthæc nomina Ma-
alon, Orpha, et Ruth exhibent duo apud Martia-
m.

e Aliter ipse Hieron. interpretatur epist. 54,
ad Furiam, num. 17. Vid. quæ ibi observamus.

f Aminadab, pater meus spontaneus, etc. Septua-
ginta legitur Aminadab, sed corripit, ut optime li-
quet ex ipsa etymologia: quia nomen Aminadab non
vertitur Latine, pater meus spontaneus; sed populus
meus spontaneus. MARTIAN.

— Legendum Abinadab ex ipsa liquet expositione
nominis, et S.riptura: textu Samuel. III Reg. ii.

g Abigal, pater roris. Editi libri, pater erroris: sed
verius legi ur in manuscriptis, quia auctor hujus
libri respexit ad nomen אֲבִיטָל Abital, quod reddi
potest, pater roris, non pater erroris. MARTIAN.

— Ms. noster, cum pridem editis, pater erroris.

Böckrach (*Boocrath*), primogenitus tuus.

Bezer, erectas.

Bidan, solus, vel in iudicio.

Boses, in ipso floruit, vel abscisio.

Bama, in qum.

Baritha, a Pythonissa, quam Graeci *εργαστριμθος* vocant.

Bosori (*Besor*), annuntiatio, vel caro.

Bersabee, puteus salietatis, vel puteus septimus.

C.

Cariathjarim, civitas silvarum.

Cis (*צ*), domus, vel vomitus viri, sive vomens vir.

Quae sequuntur, aspiratione addita, sunt legenda.

Cherulim, multitudo scientiae.

Cheti (*ח*), insanientes, vel metum.

Cherethi (*Cerethi*), interficientes, qui significamus Graece dicuntur *εχολοφονοτες*.

Chaleh, quasi *Chaf*, aut omne ebr, sive canis.

D.

ES David b, fortis manu, sive desiderabilis.

Damaim (*Dammim*), sanguinum.

Doer (*Doeg*), motus, sive sollicitus: quod Graece dicitur *ἀγωνων*.

Coniicit Martiā. ad nomen *Abital*, *ביתל*, quod redditur *pater roris*, huius libri auctorem respexit. In Origeniano autem Lexico *Ἀβιγάνος ὀρέος*, *Abigean ros vertitur*.

a *Baritha*, *Pythonissa*, etc. Legendum esset *Balitha ob*, iuxta Hebraicum *באלתל ob*, quod apud LXX. I Samuelis xxviii, 7 et 8, dicitur *εργαστριμθος*; sed librarii veteres parum consulti linguae Hebraicae legemini *Baritha* pro *Balitha*; ut alibi *Tabuha* pro *Talitha*. MARTIAN.

— Chaldaice *בדל* vocatur. Martianeus ex Hebraeis vocibus *באלתל ob*, quos Samuel. I, xxviii, 7, 8 LXX reddunt una *εργαστριμθος*, legendum docet *Balitha*.

b Ita vulgo interpretantur antiqui. Origen. init. Commentar. in Matth. *δαβιδ ὁς ἐμπνεύεται ἱκανὸς χρεπ*; ut omitam plerosque alios. Longe tamen inepitior est expositio, quam ut explicari mereatur, ut solet *א* *ח*, et *ד*, quorum alterum *sufficere*, alterum *manus sonat*: nisi si, quod aliis placeat, a *דבא*, fortitudo, robur, et *ד* manus, formetur, et b in *ל*, quemadmodum in *דבא*, et *דבא* commutatur. Illa est iuxta analogiae regulas, qua *dilectus et desiderabilis* dicitur, a *דל* nempe *dilectus*, sive a *דל*, pro *דל*.

c *Doer*, *ἀγωνων*. Ita legunt omnes m.s. codices, editi autem *ἀγωνων* contra fidem veterum exemplarium.

MARTIAN.

— Aliter *Dorg* scribitur; sed et in iiso archetypo Hebraico variat *ל*, Reg. xii, 18, et *דל*, et *דל*, et cum *vau* *דל*.

d *Escabod*, *cecidit gloria*, etc. Ex hoc loco manifestissime comprobatur Hieronymum edidisse libros *Questionum Hebraicarum* praeter eum quem in *Gene-* sin superstitum habemus, in quo de *Ichabod* nulla est mentio, uti nec in illis *Questionibus Hebraicis* Hieronymo usque in praesentem diem falso ascriptis, quibus si genitrix ejus esset *Questiones*, seu *Traditiones* Hebraicae in libris Regum, de *Escabod* sive *Ichabod* plenus in illis disputatum fuisset, juxta praesentem locum et admonitionem ipsius auctoris. MARTIAN.

• Fateri decet, in *Questionibus* in *Genesim* hac

E.

Eleazar, ad adjutorium, sive Dei adjutorem.

Escabod (*Ichabod*) d, cecidit gloria, vel via gloriae. Et de hoc quid nobis videatur, in libris e Hebraicarum *Questionum* plenius disputatum est.

Evilath, a principio.

Ebrari, transitores.

Ethi (*א*), mecum.

Esthamod, cogitans.

Tria nomina, quae sequuntur, per extensam litteram proferenda sunt.

Eleana r, Dei possessio.

Elini s, Deus meus iste.

Eliab, Deus meus pater.

F.

Finees, ns *tequievit*, sive os mutum, vel silens.

Fenenna, conversio.

Falti, salvatori med.

G.

Gabaa, collis.

Gdgal, volutatio, sive revelatio.

Goliath, revelatus, sive transmigrans.

Gallim, transmigrantes, sive revelati.

54 Gesari, juxta lumen meum, vel applicantes a lumine meo.

Garizim, abscisiones.

Gelboe, volutatio, sive decursus, vel acervus plenus.

Gedori i, applicans, sive accedens.

J.

Jeroboam (*Je-roham*), misericors.

Josue, salvator.

Jechonia (*Amid* LXX, vi, 19), preparatio Dei.

Joel, incipiens, vel fuit Dei.

Jabes, exsiccata.

Jerobaal, judicium Baal, sive jurgium superioris, aut habentis.

Jesavi (*Jessui*), id est (*Al. est*) desideravi.

Jessai, insulae sacrificium, sive incensum.

Joab i, inimicus, vel est pater.

Jerameeli, misericordia Dei mei.

M.

Matari (*Metri*), pluvia, vel completo me.

Machmas, humilitas, sive attritata.

Mageddon (*Magron*), tentans.

Melchisne, rex meus sanus, sive rex meus tyrannus.

Merob, de multitudine.

Michol, aqua omnis, vel ex omnibus.

Meolati (*בחלת*), a parturiente me, sive a dolente me.

Maon, habitaculum.

A de voce non disseri; ne tamen alium librum Hebraicarum *Questionum* editum abs Hieron. putes cum Martianeis, vide quae in generali Praefatione num. 28 diximus. Vide etiam Epist. 66 ad Pammachium num. 4, et quae ibi annotamus.

f Penes Origenem in Matthaeum. *Χριστοῦ πτῆσις*, quod verus ejus inter-res reddit *Dei creatura*. Perperam utrobique, nam et pro *Χριστοῦ* reponendum in Graeco est *θεοῦ*, ab *א*, *Deus*, et emendandus interpretis, qui *πτῆσις*, *creatura* legit, pro *πτῆσις* *possessio*, a *קנה* possedit.

g *Eliu*, *Deus meus*, etc. In editis libris, *Eliu*, *Deus meus iste*. Hec lectio optima est, cum *אליהו*, *Elihu* complectatur pronomen demonstrativum *הוא* *hu*, quod Latine redditur *ipse* vel *iste*, sicut et *ejus*.

MARTIAN.

— Iste. Sic ms. noster, atque editi libri ante Martianeos, qui *ejus* maluit pro *iste*. Hic I Reg. i scribitur *אליהו*: a) ibi absque a) paragogica *אליהו*.

b) Deducat nonnemo a *פה os*, et *דסח obtulit*, aut *דסח pepercit*. Hebraice *פפח* scribitur, sed vario punctis animatur.

i *Gedori*, *applicans*, etc. Forte est *Geddur*, quod bis legitur apud LXX, cap. xxx. MARTIAN.

— Emenda idem ms. noster; hanc enim editi hoc nomen ad sequentem litteram transferentes legerant vitiose *Jedori*, etc. Est autem in Hebraeo appellativum *גדר*, severius cum *ה* prefixo *הגדר*, I Reg. xxx, versiculis 8, 15, sapiens repetitum, quod Vulgatus reddit *cuneum*, *latrunculos*. Septuaginta pro nomine proprio accipiunt, mutantesque alterum *ה* in *ל*, solemni lapsu; et legunt continuis *גדר*. Huius vti. Schol. *τὸ σύνταγμα γερδούρ ὁ ἔβριχτος καὶ ἐπερ ἄλλοι ἐμπνεύεται περπατήσις, καλῶς δὲ οὕτω τὸ λεγόμενον σύνταγμα*. Militem *venerunt* *Hebraeus Geddur* vocat. quod alibi interpretatur *praetorium*; sic autem dicitur *praetorium manus*. Hoc pro nomen est *Gedori* ex Graecorum interpretum errore paulo vitiosius Latine descriptum.

j Eandem interpretationem nomini *Jobab* ex Daniele infra tribuit.

^a Maorch, eviratus : quem Græci θλαδίαν vocant.

N.

Ner, lucerna.
Narith (Najoth), pulchritudo.
55 Nobe, latrans.
Nabal, insipiens quod si legere
volueris NEREL (נבל), mensuræ
nomen est, sive psalterii.

O.

Ophni, discalceatus, sive ^b insania
conversionis.
Odollam, testimonium eorum.

Il.

Ramathim, excelsa eorum.
Rachal, negotiatio.
Rachel vero interpretatur ovis,
aut videns Deum.

S.

Saphim, specula, vel scopulus.
Saphai (שפאי), speculator, aut super-
perefundens.
Sabaoth, exercituum, sive virtu-
tum.

SaUEL, nomen ejus Deus.
Samsi (שמש), sol meus.
Saror, coangustans, sive indus-
tus.
Saul, petitio.
Salisa, tertia.

Salim (שלים), vulpes : sed melius
si legatur Sualim.
Saph, specula, vel effundens.
Sena, tollens, vel angustia, sive
dens.

Saba, mandatum in ea.
Sar, rectus.
Sania, ibi, vel audiens.
Socoth (Socho), ramus, vel hu-
militas.

Sachui, fatuus.
Sarvia, vinculus, sive angustia.
Sonaim (Suum), coccinea, vel
subsistens eis.
Sephemoth, labium mortis.

T.

Thou, amens, vel errans.
^{Z.}
Ziphæi, germinantes, sive flo-
rentes.

DE REGNORUM LIBRO II.

A.

Asuri (Gessuri), atrium meum.

Abisa, patris incendium, sive
sacrificium, **56** vel holocaustum :
quod significantius Græce ζάρπωμα
dicitur.

Asae (Asad), factura, id est,
ποίημα.

Amman, cubitus, mensura, non
bracium.

Ammon (Apud LXX, II, 24), ma-
tris fletus.

Abessalom, pater precis.
Adonia, dominator Dominus.

Azia (Huggith), festus, sive so-
lemnis.

Ahith, pater meus ros.
Agl, juvencula, vel vitula.

Aia, vulnus.
Adrazer, decorum auxilium.
Achereth (הכרתי), disperdens,
sive dissipans.

Anniel, populus meus Dei.
Anon, donans.

Abisei, pater sacrificii.
Anniod, populus meus glorio-
sus.

Ahitophel, frater meus cadens,
sive irruens, vel frater meus co-
gitans, sive tractans.

Arachi (Arachites), longitudo
mea.

Amessa (Amasa) populum tulit.
Aphethin, mirabilis.

Adoniram, Dominus excelsus.
Adoram, generatio excelsa.

Ahiloth (Ahilud), frater inclytus.
Armoni, illuminans me, vel ana-
thema, sive cellarium meum, aut
domus mea.

Adino (Apud LXX, XIII, 8),
tenuellus, vel delicatus.

Ahesani (Ibid.), voluntatis, sive
consilio ego.

Ahoi (אהוי), spinarum.
Aga (Age), meditans, sive lo-
quens.

Arachites, montanus.
Adollam, congregatio eorum.

Ariel (Apud LXX, XIII, 20), leo
Dei.

Asael, factura Dei, id est, ποίημα.
Aradius (Harodi), obstupescens,
vel admirans.

Aras (Ira), elatus.

Alab (הלב), lac.

Abiezri (Abiezer), ^c Deimei auxi-
lium.

Anathothites, respondens si-
gnum.

Adai (Heddai), robustus, sive
sufficiens.

Abialbon, pater meus super in-
telligens.

Azmah (Azmavelli), fortis
mente.

Ahiem (Aian), frater matris.
Aserai (Hedrai), avium meum.

Arunas (Arenna), illuminati.
^{B.}

Benrim, electi.
Baana, venit respondens.

Berothi, pater.
57 Bega, ^d excelsa.

Banaia, carmentarius, id est,
redicator domini.

Bethroob, ^e domus platearum.

Bahsahee, filia saturitatis : ita
tamen ut prima correpta sit syl-
la : alioquin ubi productur, sem-
per domus interpretatur.

Batasor (בטל חצור), habens sa-
gitam luminis, vel ascensio atrii.

Bethchar ^f, domus agni.

Baurim, electi, ut supra : vel ju-
venes.

Beizellai, ferrum meum.

Bethoni, primogenitus meus.

Bethnach, domus humilis, fo-
ri, vel tributi.

Baana (Ms. Baara), venit re-
spondens.

Bareumi (Beromi), fugit cum
quispiam.

Bethoron, domus iræ.
^{C.}

Casir (Apud LXX, καταρ),
messis.

Gabsel (גבסל), congregatio Dei.

Trium nomina, quæ sequuntur, aspi-
ratione uel diu legenda sunt.

Chalamac (Apud LXX, IX, 16),
omnem fortitudinem.

Chusi, Æthiopia.

Chorethi (Cerethi), dissipans,
sive disperdens.

^{F.}
Eliaba, nequaquam abconditus.

Excepto hoc nomine, cætera quæ ex
littera sequuntur, per extensam

^a Maorch, eviratus, etc. Editi legunt θλαδίαν, mss. A Abschalon, atque his similia.
vero codices cum Δ Delta caractere etiam Latino
θλαδίαν. Utrumque reperitur apud Græcos pro eo cui
contusi, seu elisi sunt testiculi. MARTIAN.

— Et Suidas θλαδίαν scribit, Græci autem frequen-
tius θλαδίαν, ut hic quoque olim erat.

^b Origenes excessum conversionis vertit, forte a
דם, quod aliquo modo excessum significat, et דם
respexit, convertit.

^c Abiezri, Dei mei auxilium. Hoc nomen legitur
II Reg. XXII, 27. verum falsa comprobatur ejus in-
terpretatio tam in editis quam in mss. libris, quia
אביצרי Abiezer, vertitur patris mei auxilium, non
Dei mei auxilium. MARTIAN.

— Abiezri proprie est Abiezrita, natus scilicet ex
Abiezer, qui pater Gihadene familie fuit. Quod
vero Dei nomen pro patris in hac interpretatione
ponitur, hoc esse opinor in causa, quod in pleris-
que hujusmodi eymologis Deum innui velient an-
tiqui sub Patris vocabulo. Exemplo sint Abimelech,

^d Bega, excelsa. Bega minime legitur sub hac
forma lib. II Regnorum; sed, ni fallor, ipsum est
nomen Gabath cap. XXII, 29. et pro Bega legendum
Geba vel Gabath, quod significat colles et excelsa.

Proclivis est apud veteres librarios hujusmodi lute-
rarum transpositio, pro Amada enim supra posue-
rant Adama, et hic pro Geba scribunt Bega vel Beza.
MARTIAN.

^e Bethroob domus platearum. In Vulgata legimus
Syram Bethob tantum, pro Hebræis vocibus בית רחוב
רדוב. Aram beth-Richob : apud LXX, Συρίαν
Βεθροβ. Syriam Bethroam; in ms. A. Συρίαν. καὶ
Ρόβ. MARTIAN.

— Verius Bethroob, Hebraice בית רחוב, non loci
nomen, sed familie Rechob, quæ Syris annumeratur.

^f Bethchar, domus agni. Nomen Bethchar huc trans-
latum est ex priori Regum volumine cap. VII, 11.
MARTIAN.

primam syllabam legenda sunt.

Elisue, Dei mei salus.

Elisane, Deus meus audiens.

Elidabe (*Elida*), Deus meus scit.

Eliphaleth, Deus meus salvans.

Eliam, Dei mei populus.

Eliam, Domino dominante.

F.

Feletthe, mirabilis, sive excludens.

Faraothni, avolantis tristitiæ mer.

Faarai, hi ante me.

G.

58 Gio, a lucta, sive luctuari.

Gelo, migra, vel transmigranti.

Gera, ruminans.

Gom (*Gob*), fovea.

Gaas, commetus.

Gelonites, transmigratus.

Garab, scabiosus.

H.

Hiram, vixens excelsæ.

Hisob, vir bonus.

Hiras, vigilans.

Hisboseth, vi confusionis.

Idecirco cum aspiratione hæc nomina posuimus, quia et apud Græcos, et apud Hebræos per ^b diphthongum scribuntur.

J.

Jezeael, seminavit Deus.

Jethraam, superfluous populus.

Jelgar (*Jehahar*), elegit.

Japhie, illuminat, vel ostendit.

Joram, qui est sublimis, vel manus sublimium.

Jeroboseth (*Apud* LXX, xxiii, 5), indicans confusionem, id est ignominiam.

Ididia, amabilis Domini.

Jonadab, Domini spontaneus.

Joadabe, ipse cognoscens.

Josaphat, ipse judicat.

Jodasse, sciens, sive cognoscens.

Je-hi (*Jesbibenob*), est in me.

Jaare, saltus.

Joadabe, Domini cognitio, sive ipso cognoscite.

Jasan (*Jassen*), vetus.

Jagaal, propinquus.

Jaaxaer, auxiliabatur.

Jaah (*In Hebr.* xxiv, 6) respondens.

L.

Lodabar, ipsi verbum.

Lasabi, speravit in me.

M.

Manaim (*Apud* LXX, ii, 12),

consolatio, sive requies.

59 Maacha, molitus, sive confectus.

Memilhoste ^c, de ore ignominia.

Maana ^d, requies.

Maaria (*Maarai*), domus mea, vel amara, sive ex visione.

Maachai, subactus, id est, molitus meus.

N.

Nephee (*Nepheg*), applicans ori, vel ^e ligyrium: nomen est lapidis.

Naas, serpens.

Nethophathi, inclusus.

Nerle (*Apud* LXX, in *ms. Alex.*, xxiii, 5r), scala, vel torrens.

Nialia, torrentes.

O.

Orchathi, astinatio mea.

Odsi, mensis meus.

Tria nomina, quæ sequuntur, per extensam litteram profrendu sunt.

Obedadam (*עֲדָדָם*), serviens humo.

O'ida ^f, ipse cognoscit.

Oren (*Arcuna*), ira.

R.

Resphab ^g, λαβύπρωτον.

Racha, quadriga, sive cursus.

^a Gio, lucta, etc. In Hebræo est גִּיּוֹת, quod apud LXX legitur *Gai* cap. ii, 24. MARTIAN.

—Hebraice, ipso MARTIAN. adnotante, est גִּיּוֹת, *Giach* II Reg. ii, 24, idemque valet, quod גִּיּוֹת eruptio. Græci et Γίχ et Γαι legunt.

^b Per diphthongum scribuntur. Quatuor nomina ab Hieronymo vel Philone hic recensita, apud Hebræos per diphthongum scripta leguntur hoc modo, הִירָם *Hiram*, אִישׁ בֶּשֶׁת *Hisob*, אִישׁ בֶּשֶׁת *Hiras*, אִישׁ בֶּשֶׁת *Hisboseth*. Neque vero litteræ *aleph*, *heth*, et *ain* apud veteres Hebræos pro consonantibus usurpare erant, sed pro vocalibus, ut perspicue declarat Hieronymi præsens annotatio, qua statuit *aleph*, *heth*, et *ain* diphthongum constituere cum *jod* sequenti in quatuor jam dictis nominibus Hebraicis. Hinc evanescent opiniones quorundam hodiernorum grammaticorum, quibus visum est quicunque diphthongum ex Hebræo exsulare idonate, Hebræasque voces a consonanti semper littera, non a vocali initium ducere. Jam quod spectat Græcos diphthongos quatuor nominum summa positorum, non facile apparet hoc ita esse, ut Hieronymus testatur, nisi forte in voce *Hiram*, quæ apud Græcos legitur Χειράμ. Alia namque nomina Græce leguntur abque diphthongis, ἱσθῶδ, ἱσθῶδ, ἱσθῶδ. Verum inspectis diligenter LXX Interpretibus docemur nomen Hisboseth scriptum esse cum diphthongo in manuscripto Alexandrino II Reg. ii, 10, Εἰσβοσθαί, *Eisbosthai*. Ex quo satis liquet cetera nomina Hebræa similiter per diphthongum et fuisse scripta antiquius a ad Græcos; idque verius comprobatur ex voce *Jabes*, quæ ἰαβῆς passim scripta, in eodem M. A. legitur cum diphthongo Εἰαβῆς. Denique notum est eruditus vocalem *i*, et diphthongum *ai*, indifferenter fuisse usurpatam tam apud Græcos quam Latinos: illoque usu recepto ἱσθῶδ et Εἰσθῶδ, ἱρᾶς et Εἱρᾶς promiscua scripta fuisse. MARTIAN.

—Nullas in Hebraica lingua diphthongos proprias esse, magistri ejus artis docent. Scilicet nulla vocalium sine consona pronuntiatur, et quæ vocales vulgo audiuntur א, ה, י, etc., quæ per se videntur proferri, esse spiritum tamen præmittunt petitum ex imo gutture. Hieronymus, qui quatuor superiora nomina initium e diphthongo ducere apud Hebræos quoque tradit, satis tamen eruditæ ad ejus linguæ in-

genium ab aspiratione Latina inchoat, non a vocali, Hebræice autem scribuntur הִירָם, II Reg. v, 41; אִישׁ בֶּשֶׁת, ibid. x, 6; אִישׁ בֶּשֶׁת, ibid. m, xx, 26; אִישׁ בֶּשֶׁת, ibid. n, 8, continuo *jod* priorem litteram subsequente. Græci, ut in vulgatis est exemplaribus, Χειράμ: ἱσθῶδ, ἱρᾶς, ἱεσθῶδ.

^c Ms. noster, itemque editi veteres: *Niphoseth* Græcam scripturam impressa lecto representat. De subsequenti voce *Maana*, quam appellative acceperint LXX, ipsi et Latini interpretes, vide MARTIAN. adnotationem.

^d *Maana, requies*. Nomen istud interpretatum legitur tam in Græco quam in Latino; nam pro Hebræo מַנָּה, *Minah*, Septuaginta reddunt εἰς θυσίας vel θυσίαν, id est, in sacrificium vel sacrificium: Hieronymus autem, sicut sacrificium; Pagninus, ad requiem. Quod quid in ex æquo respondet interpretationi hujus loci in voce *Maana*. Videsis II Reg. xiv, 17. MARTIAN.

^e Vel *ligyrium*, etc. Editi, vel *lyncurius*: Manuscripti autem codices legunt ut nos posuimus *ligyrium*: nec incongrue, Λιγύριον enim, sive Λιγύριον genus est lapidis, ex Joseph. de antiq. Jud.

MARTIAN.

—Verius in ms. nostro *ligyrium*: veteres editi *lyncurium* scribunt. Sed λιγυρίον ἡλκίτρον dixit Hieronymus, tametsi vulgo cum lyncurio electio, *ligyrium* lapideum, sive gemmam majoris pretii veteres ipsi confundant. Vide quæ adnotamus in epist. 64, ad Fabiol., num. 17.

^f *Obida, ipse cognoscit*. Cave, lector, inconstantiam prioris auctoris hujus operis, qui eadem quatuor nomina legit ac interpretatur multis diversisque modis, sicut nomen *Jodab*. hec legit *Obida*, quod supra legebat in littera I, *Jodab*, *Jodab*, *Jodab*: et post *Obida* legit *Oren*, quod antea *Arcunus* scripserat. MARTIAN.

—Item ms. noster, *Obida*. MARTIANUS ipsum esse arbitrat *Jodab*.

^g Perperam hactenus editi Græco vocabulo λαβύπρωτον addunt *sive cursus*, quæ nos verba ad subsequens non en *Rachab*, ad quod pertinent, ad fidem ms. nostri transtulimus. Et vero *pavimentum*, quod Græce λαβύπρωτον dicitur, ἡσυχία nemque exponi posse inteligo, tametsi malum *carbonem* interpre-

Robnam, latitudo populi.
Ragat (*Rogel*), tristis, vel deorsum.

Ragatim (*Rogelim*), pedes.
Rapha (*Arapha*), sanitas.
Ribai, iudicantes.

S.
Saphatia, iudicans me.
Son, specula, vel speculator, sive scopolus.

Sannoe (*Samua*), auditio.
S-hab, converteus.
Sohi, secta, a secundo, non a sertando.

Susacim ^a, gaudium cilicii.
Siba, egressus venit.
Sorati, princeps dignus.
Sobach, converteus te.
Sunem, coccineum, sive elevan.

60 Sabe, saturitas.
Sadac, justus.
Sabi, converte me.
Sia (*Sira*), indigentes, sive dermitantes.

Sub-elai, condensum, sive fruterum.

Et super hoc, quid nobis videatur, in libris ^b Hebraicarum *Questionum* plenius diximus.

Samai (*שמעי*), ibi mihi, sive audiens.

Salm on, nubra virtutis.
Sarai, princeps mea.
Salech (*Selech*), egrediens.

T.
Thebes, fuerunt in ea, sive facta mea.

Tholme (*Tholmai*), sulci.
Thece, clangor, vel tuba, sive percussio.

Tecentes, tuba canens, sive buccinator.

Theethim (*In Hebr.* xxiv, 6), inferiores, vel subter.

Hæc nomina, quæ posuimus per litteram T, *aspirataque addita sunt legenda.*

U.
Uria, lux mea Dei.
Usi, festinans.
Urchu (*ורחן*), longitudo mea.
Usahu, festinante me.

DE REGNORUM LIB. III.

A.
Abisai (*Abisag*), pater meus superfluus, sive patris mei rugitus.
Ach-reith (*Cerethi*), interliciens, sive dissipans, vel demoleus.

Aurasa, populum tollens, sive levans.

Asor (*אסור*), atrium.
Azaria, auxilium Domini.
Aha, frater ejus : vel ubi hæc?
Abisar, frater meus princeps.

61 Adoniram, ^c Dominus meus excelsus.

Aldi, servus ejus.
Arobbah (*Arubab*), cataractæ.
Aser (*Epher*), suffossa.

Ahlod, frater meus inclutus.
Avoth, gloria, vel *traculus*.

Argob, maledicta sublimitas.
Adoniram, Dominus excelsus.

Aelam (*אפד LXX, vi*), ante fores, sive vestibulum.

Adadezer (*Adarezer*), decorum auxilium.

Adorram, generatio excelsa, sive decor excelsi.

Ano (*אפד LXX, xii, 24*), dolor eorum.

A-a, tollens, sive sustollens.
Avan ^d, subvertit eos, sive movens eos, vel lons.

Anacim, non est innocens.

Anani, gratificatus mihi, sive donatus mihi.

Ahab, frater patris.
Azuba, relicta, vel deserta.

B.
Bethsabæe ^e, filia juramenti, per breves ^f primam syllabam legendum est.

Benur, filius aerius, sive filius ignis.

Bethsames, domus solis,
Bethanan, domus gratiæ, aut doni.

Besamath ^g delinquens (*Al. derelinquens*).

Baaloth, ascendentes.

Bul, germen.

Bonz, in fortitudine.

Barasa (*Bagsa*), in egestate, sive veniens ad faciendum, vel baurientes.

C.
Cave (*Coa*), patientia, sive clangor tubæ.

Carmelus, tenellus, aut molis, sive scientia circumcisionis.

Hucusque per C simplicem litteram legerimus ; exin aspiratione addita legendum est.

Chalacac (*Chalcot*), pascens, sive nutritus.

Chamos, congregatio, sive quasi attritanti, vel palpanti.

Charith, divisio, sive cognitio.

Chausan, erubescens, sive negotiator.

D.
62 Dacher (*אפד LXX, iv, 9*), compungentes.

Dardahe (*Dorda*), generatio cognitionis.

Dahir (*אפד LXX, vi, 6*), oraculum.

Dui ^h, pulchritudo.

Damascus, sanguinem bibens, vel propinans.

E.
Esda (*אפד LXX, iv, 10*), misericordia.

Ezraeli (*Ezraita*), semen Dei.

tari; *cursus* vero omnino non potest. Contra *Rachab*, seu *Rrab* optime redditur *quadriga*, aut *currus*, et *curru vecius*, ex quo et *cursus* intelligitur. Fortassis autem *currus*, non *cursus* ab Hieronymo scriptum est.

^a *Susacim, gaudium cilicii*. Pro *Sesao* in exemplaribus LXX Translatorum *Susacim* legebatur, ut III Reg. xii, 24, ubi adhuc super est *Σουσάκια*. *Susacim* autem idem nomen esse, quod *Sesac*, interpretatio ipsa nos doceat; nam utrumque nomen Latine dicitur *gaudium cilicii*. Vide litteram S in III Regum volumine sequenti. MARTIAN.

— Admonet MARTIAN. idem nomen esse cum *Sesac*.

^b *Et super hoc*, etc. Non exstant illi libri *Questionum* Hebraicarum, quarum hic recordatur S. Hieronymus. MARTIAN.

— Vide quæ de hisce libris in generali Prefatione diximus, num. 28.

^c *Adoniram, Dominus meus excelsus*. Desunt in editis libris omnia isthæ nomina, quæ clauduntur inter iteratum nomen *Adoniram* : proclivique lapsu veterum librariorum omnia sunt propter eandem vocem his posita sub una littera A. Hi genus erroris frequens est in omnibus libris, Græcis ac Latinis, ut alibi a nobis observatum extat. MARTIAN.

— Septem quæ hinc subsequuntur nomina, usque ad alterum *Adoniram*, neque in ms. nostro habentur, neque in editis ante Martianæum libris. Ipsum utique *Adoniram*, quod repetitur, fraudi fuerit libra-

rio, ut oculo properante, intermedia præteriret; quid vero causæ esset, ut iisdem litteris repereretur, non video. Facile *Adorram* altero loco scribendum est, nam et hoc nomine appellatum Praefectum illum tribus, textus Scripturarum docet.

^d *Arum, subvertit eos* etc. Apud LXX, cap. xii, 24, legitur *Nuanan*, forte idem quod præfatus *Avan*. Similique naminum corruptela, post pauca positum, videtur *Ahab*, pro *Ahimadab*. MARTIAN.

— Coniicit MARTIAN. idem esse ac *Naaman*, Græc. *Νααμάν*. III Reg. xii, 24.

^e *Bethsabæe, filia juramenti*, etc. בֵּית *beth*, sine *jod* in medio, *filium* significat : בֵּית *beth* autem cum *jod* dicitur *domus*. Itaque ex Hieronymo syllaba brevis erit sine *jod*, et longa cum eodem. Vide supra verbum *Bethsabæe*. MARTIAN.

^f Videlicet *Bath, filiam*, ut uxorem Uriæ nolet. Hebraic. בַּת absque *jod*, nam, ut supra ipse Hieron. admonet, ubi produciitur (בַּת) semper *domus* interpretatur.

^g *Bas-math, delinquens*. Mas. aliquot veteres, *Basemath, derelinquens*; sed alia interpretatio retinenda, quia propius accedit ad vocem Hebraicam, בַּשָּׁמַת, *Asam*, quæ significat, *deliquit*. MARTIAN.

^h *Dui, pulchritudo*. Vocem hanc *Dui*, sive *Diu*, juxta nonnulla exemplaria uss, invenire mihi non licuit. MARTIAN.

— Videtur depravatum, ex Hebraico דִּי, *pulchritudo*.

Emori (*Amorrhæi*), amaricantis, vel loquentis.

Esai (*Apud LXX, II, 12*), indigna, vel orientalis.

Ezaion (*Hezion*), visio.

Hucusque per F. brevem litteram : exin per extensam legamus.

Eli, Deus meus, sive scandens.

Elioreph, Dei hyems.

Eri (*ערי*), vigil meus.

Elon, Aulon, de quo plenius in volumine ^a Locorum diximus.

Ethan, robustus, ^b sive ascensus.

Eman, accipiens, vel formido eorum.

Ethanum, robustorum.

E-iongaber, voluntas, sive consilium tristitiæ confortatæ, vel juvenalis.

Ela, maledicta, vel ipsi.

Esaiou (*עסאי*), voluntas, sive consilium meroris.

Eita, c. Deus Dominus.

Elisae (*Elisæus*), Dei mei salus.

F.

Felethi, admirabiliter.

Fadaia ^d, redemptio Domini.

G.

Gaber, vir, aut juvenis, vel fortis, sive viridier.

Goneabath, furtum filiae.

Gonath (*Gineth*), arrogantia tua, vel hortus tuus.

Geezi (*Gazer*), pæruptum videns, vel calli visio.

Gir (*Gera*), divisio, vel præcisio.

Gozan, tonsio eorum, vel fortitudo eorum.

63 Gabe, collis.

Godolia, magnificus Domini.

I.

Izabel, cohabitatrix, sive fluxus varius.

Jacomani (*Jecman*), ulciscitur populum.

Jair, illuminavi.

Jarhon (*Jachin*), preparatio.

Jeroboam, dijudicans populum, vel dijudicans ^c super nos.

Jessai, insula sacrificium, vel holocaustum.

^a In volumine Locorum diximus. Consule librum A rab cum sua expositione omittit, quod et veteres vulgati ignorant.

MARTIAN

—Ad litteram A de Numeris et Deuteronomio. In quodam Romano ms. *ambustus* pro *robustus* legi. Vicissim ductissimi viri, quos inter Antonius Augustinus, pro *ascensus* malant *accensus*, quæ quidem conjectura laudare alteri lectioni superflua ferret; verum *Ethan* (*עֵתָן*), proprie *validum*, aut *asperum* sonat, nec hec, ab *עֵתָן*, igne, aliquid comminisci. Tamen nec minime ipsi ardet impressa lectio *accensus*; ^b recessendum fortasse est *accessus*, ab *עֵתָן*, *Ethon*, sive *Ithon*, *accessus*, *ingressus*: unde et *עֵתָן רֵאִיִּים*, porta accensus interpretatur.

^c Verius in libro contra Joannem Hierosolym. num. 2. *Elias*, inquit, qui interpretatur fortis Domini.

^d *Fadaia*, redemptio Domini. Nomen *Phedaia* non legitur hoc loco, sed libro quarto Regum, sicut et sequentia caractere Italico distincta. MARTIAN.

^e *Dijudicans super nos*. Duo mss. codices, vel *dijudicans supernos*. MARTIAN.

—Ms. noster, vel *dijudicans supernis*: duo alii penes Martianum, *supernus*.

^f Idem ms. noster, vel *de plenitudine*. Exinde *Me-*

Josia, cujus est sacrificium Domino, vel salus Domini, vel fortitudo Domini.

Jen, ipse vel est.

Joram, qui est excelsus.

Josphat, Domini iudicium.

Jemla, plenitudo, vel circumcisio.

L.

Leben, ædificatio, vel candida.

M.

Mageddo, cœnacula ejus.

Maacha, percutiens, sive percussa.

Mares de fine.

Mael, chorus, ^f vel plenitudo.

Merab ^g, de multitudine.

Malathra (*Apud LXX, VI, 5*), despiciens sive divisio.

Mechonoth (*Apud LXX, VII, 13*), fulera: quæ Græci *βάρους* vocant, id est, *ὑποθύματα*.

Meloth, plenitudo, sive adimpleta.

Machaia (*Michæas*), quid hic? adverbium loci, sive quis dominabitur.

Mosae, salvificator, sive a salvatore.

N.

Nephaddor, dispersa generatio.

Neena, imago.

Neisoh, statio.

Nabaoth, conspicuus, vel sessio, sive exclusio.

Nadab, sponte.

Naama, decor.

Naamani ^h, decor doni mei.

Nesib (*Apud LXX, XVII, 28*), stans.

Namsi, tangens, atrectans, sive palpians.

O.

64 Omri (*Anri*), crispans meus, vel manipulus meus.

Oza (*Apud LXX, XVI, 9*) (*Osa*), robustus Domini.

Olda, destructio, sive diverticulum.

Tria nomina, quæ sequuntur, per extensam litteram proferenda sunt.

Og, congregans.

Ophir, infirmans.

Obedia (*Abdias*), serviens Domino.

R.

Rei, pastor mens.

Ramoth, visio mortis.

Razon, mysticus, vel sacratus.

Rabaam, impetus populi, vel latitudo Roboam populi.

S.

Sunamith, quicumque morietur, sive mortificata.

Sisa, tentatio, sive farinaceus.

Saalabim, aggravans intellectum.

Soca (*Socho*), ramus.

Sartham (*Sarthana*), tribulatio eorum, sive demolitorum, aut coangustantium.

Sion, specula, vel mandatum, sive ⁱ invium.

Saba, captiva.

Sathan, contrarius, sive adversarius.

Suba, incensa, sive convertens.

Sadada (*Sareda*), latus ejus: a latere, non a latitudine.

Sirua, lepra.

Sesac, ^k byssus cilicii, sive gaudium cilicii.

Sichima, humerus.

Semeia, audiens Dominum.

Somer, custos.

Sili (*Salai*), missa.

Sophar (*Apud LXX, IX, 28*), dissipare, dividere.

Sigub, superiollere.

Sareptha, incendium, sive tribulatio panis.

Sidonia, venatio inutilis.

Saphat, judicans.

Sedecia, justus Dominus.

T.

65 Taphat, parvulus venit.

Tabremmon, bonus ad videndum, sive bona sublimitas, vel bona visio eorum.

Hucusque per T simplicem litteram legimus: exin aspiratione additum legendum est.

^g *Merab*, de multitudine. *Merab*, prætermissum in editis, legitur in Hebræo cap. II, 8. MARTIAN.

^h Veteres editi, *Naaman decor domini mei*. Ms. noster altero e duobus hisce nominibus prætermissio, ita in unum conjungit. *Naama*, *decor domi mei*; rectissime si *Naamani* scripsisset, *נָאָמָן* quippe *man*, donum interpretatur. Attamen ex hoc ipso errore intelligas, *Naamani* expositionem hanc esse oportere, quam restituimus, *decor domi mei*, non ut Martian. legit *decora dumtaxat*.

ⁱ Immo sive in unum legitur in ms. nostro. Et vero *acerrus*, et *tumulus*, ac plurimum rerum coeries in unum, *צִיּוֹן*, Sion vulgo exponitur. Cæterum obvia illa interpretatio *speculæ*. S. Hilarius in Psal. cxiiv: *Speculatio est enim Sion mons. Loquatur interpretatorem hanc Hebraica lingua, qua dictum est, mons Sion mons speculationis est.*

^k *Sesac*, *byssus cilicii*, etc. De *Sesac* jam diximus quod apud Septuaginta Translatores hoc loco legatur *Susacim*. MARTIAN.

^l Altera hæc expositio, sive *gaudium cilicii*, in ms. nostro, et vulgatis ante Martianum non est.

Thanach, respondet.
Thernad (*Ms. A.*, ix, 18, *Θερνάδ*), exploratio redemptionis.
Thalisa, claudicatio, sive remissio vitæ.
Theodor, paxillus.
Themor (*תמור* in *Hebr.* ix, 18), Smyrna.
Tharsis, exploratio gaudii.
Thaphnes, cooperte signum, quod significantius *Græce* *σύσσημον* dicitur.
Thersa, placens.
Thebui, palca mea.
Thebi, captivans, sive convertens.

Z.

Zoeleth, tractum, sive protractum.
Zabud, Quens torris, quem vulgo titiionem vocant.
Zimri (*Zambri*), iste lacessens, vel amaricans: proprie enim nomen ab amaritudine figuratum est.

Zava, iniquitas.

Zabadia, donata Domini.

DE REGNORUM LIBRO IV.

A.

Ahiel (*Ahia*), vivens Deo, vel videns Deum.
Abiram^b, patri excelso.
Aziel, visus Deo.
Adad, patruus, vel patruelis, aut testis.
Azia (*אחזיה* *Ochosias*), apprehendens Deum, vel fortitudo Domini, sive fortitudo ejus.
Abana, lapides ejus.
Athalia, tempus Domini, vel tempus ejus, sive temporalis Domini.

Aramaththai (*Amathi*) deiciens (*Ms.* deiciens) eum.
Arnon, lux eorum, vel arcamœroris.
Ammessia (*Amasias*), robustus Domini, vel populus elatus.
66 Aphec, continebit, vel apprehendet.
Amia, robustus Domini, vel populus Domini.
Amathi, veritas mea.
Azaria, adjutor Dominus.
Assith (*In Heb.* xv, 5), libertas.
Argob, maledicens excelsum.
Ariel (*Arie*), leo^c Dei.
Asor, sagitta luminis.
Aaz (*אז*), continens, aut comprehendens.
Ala, infirmitas (*Ms.* infinitas).
Abur (*Ilabor*), livor, aut vulnus.
Asama (*Apud LXX*, xvii, 30), delictum.
Adramelech, stola regis, vel decor regis.
Anamelech, respondenti regi.
Abisa^d, voluntas mea in ea.
Asaph, colligens.
Arphad, sanans, aut sanatus.
Anei (*Ana*), numquid commotus est?
Amos, robustus.
Ararat, Armenia, vel mons convulsus.
Asaradan, vincens, vel exactus.
Arus (*ארוס*), incisa, vel aureus.
Adaia, testimonium Domini.
Abicum, frater meus surgens.
Asia, facienti Domino.
Achbor, mus.
Aars, sol.
Amatal, calefactus ros.
Avil (*Evil*), stultus, insipiens.

B.

Baalzehub, devorans muscam.
Baalsalisa, habens tertium.
Badacar, venit compungi.
Bethagan^e, domus horti.
Bethacon^f, domus sculpturæ.
Basan, confusio, sive pinguedo, vel siccitas.
Bedee (*Apud LXX*, xii, 5), instantatio.
Benada (*Benadad*), filius decorus.
Baladan, venit sibimet judicans, vel vanitas pro semetipso.
Biseath, adipem.
Bethim, ^g domibus.

C.

Cahalaam (*Apud LXX*, xv, 40), precipitavit.
Cadesim (*Apud LXX*, xxiii, 7), commutari, sive effeminati.
67 Caree, calvus.
Hucusque per C simplicem litteram^h legerimus, exin aspiratione addita proferendum est.
Chahrathaⁱ, electio: super hoc in libris Hebraicarum i Quæstionum plenius disputatum est.
Charith (*Apud LXX*, xxv, 23), concisio.
Charan, ira, vel foramen.
Chomarim (*Apud LXX*, xxv, 5), æditui.
E.
Ezer (*עזר*), separatus, sanctificatus.
Elehiau, pars Domini.
Ephsiba (*אפסיבה*), voluntas mea^k in ea.
Eseliau (*אסליהו*) prope Dominum est.
Ennam, ecce hæc sunt.

^a *Græce* *σύσσημον* dicitur. Raro invenies Græca nomina in præsentii opere quæ pure edita legantur: hic enim editi legunt *σημαίον* pro *σύσσημον* quod restituimus ad fidem omnium manuscriptorum codicum, ubi scriptum est *σύσσημον*, vel *σύσσημον*, aut *σύσσημον*. *Σύσσημον* porro aliquid amplius significat quam *σημαίον*, quod est nudum et simplex signum: unde *Σύσσημον* propius accedit ad vocem Hebræam *Thaphnes*. MARTIAN.

—Veteres editi, *σημαίον*: bono quidem sensu, sed renuentibus mss. Est autem *σύσσημον* Symbolum, signum ex conducto, ejusmodi ea sunt, quibus milites armantur, vocalia, et muta.

^b *Abiram*, patri excelso. Nomen *Abiram* legitur libro præcedenti Regum cap. xvi, 34. MARTIAN.

^c Nomen *Dei*, quod Martian. omiserat, ex nostro ms. ac priscis editionibus, ipso cogente *Ariel* etymo, suppletur.

^d *Abisa*, voluntas mea in ea. Corruptum est nomen istud *Abisa*, ut ex significatione seu interpretatione liquido apparet; non enim *Abisa* legendum est, sed *Aphisba*, quod satis innunt Græca exemplaria in quibus scribitur *Αφισβ* et *Οφισβ*. Hebraice est *אפסיבה* *haphsiba*; idque Latine dicitur voluntas mea in ea. Eadem vox infra occurrit sub littera E, ubi etiam editi legebant *Ebsiba* pro *Ephsiba*, ob pronuntiationem. ut fallor, veterum librariorum, qui audientes *Ephsiba*, putabant se audire *Ebsiba* cum *b*, propter affinitatem sonorum in illis consonantibus. Cæterum solæcismus est in interpretatione jam dictæ vocis *Ephsiba*, tam in editis libris quam in manuscriptis: legunt enim pronomem masculinum

A tertiarum personarum singularis, voluntas mea in eo: cum ex affixo Hebræo feminino *ה* in fine. verbum *אפסיבה* *Hapsi-ba* necessario interpretari debeamus voluntas mea in ea. MARTIAN.

—Ita ms. noster, et vulgati quoque veteres, in quibus falso asserit Martianus, non sine solæcismo esse in ea pro eo. Verum pro *Abisa* legendum *Aphisba*, ipsum Hebraicum etymon *אפסיבה* Græcæque lectio *Αφισβ*, interpretatio denique ipsa, manifeste demonstrant. Vide infra ad vocem *Ephsiba*.

^e *Bethagan*, domus horti. *Apud Septuaginta Bethagan* cap. ix, 27. MARTIAN.

—In Hebraico *בית הגן*. Græc. *βαθραν*. IV Reg. ix, 27.

^f *Bethacon*, domus sculpturæ. In plurimis codicibus mss. *Bethacon*, domus sculpturæ. Ubi legantur nomina i-thæ corrupta, nondum inveni. MARTIAN.

—Veteres editi *Bethacon*. Mox ms. noster *Busasan* pro *Basan*.

^g *Bethim*, domibus. Hieronymus *בתים* *Bethim* interpretatur domunculas, cap. xxiii, 7. Septuaginta pro *Bethira*, legit *Chittim*. MARTIAN.

—Videtur Martianæo esse *בתים* IV Reg. xxiii, 7, pro quo LXX *χτιτιμ*.

^h Verbum *legerimus* supplet ms. noster.

ⁱ *Chabratha*, electio. Consule Quæstiones Hebraicas in Genesim cap. xlviii, ubi S. Doctor disputavit de Hebræo *Chabratha*, et *Hippodromo* LXX Interpretum. MARTIAN.

^j In Quæstionibus in Genes. cap. xlviii.

^k Veteres vulgati *Ebsiba*, et longe corruptius in eo pro ea. Vid. paulo superius *Abisa*.

Eennathan (*Elnathan*), ad dantem. sive Deo dante.

^a Quatuor nomina, quæ sequuntur, per extensam litteram profertur.

Eloth (אֶלֹת), arietis signum, vel arietatio.

Elam (*Eli*), Dei populus, vel proforilus.

Elia (אֵלִי), Dei Domini.

Eliacim, Dei resurrectio.

Esaia ^b, salus Domini.

F.

Farfar, fodientes, sive dissipations, vel talpæ.

Ful, ruina, vel cadens.

Faceia, aperiente Domino, vel oris assumptio.

Falasar, cadens princeps, vel cadentem principem.

Farurim, consciisi.

Fasee, transcensus, sive transgressus.

Fadai (*Fadaia*), redemptio Domini.

I.

Jehlaam, absorbet.

Josabe, ubi est saturitas? vel Domini saturitas.

Jodæ (*Joiada*)^c Domini cognitio.

Jozachar, Domini memoria, vel qui est memor.

Jozahad, Domini dos, vel qui est dotatus.

Joaz, ubi est retinere? vel Domini retentio.

⁶⁸ Joadia (*Joadan*), Domini delicata, sive quæ est delicata, vel tenebra.

Jactel (*Jecthel*), cœtus Dei, vel auxilium Dei.

Jona, columba, vel ubi est donatus? sive dolens.

Jachalia, fortitudo Domini.

Jotham, consummatus, sive perfectus.

Jezecia, apprehendens Dominum, vel fortitudo Domini

Josie, ubi est frater, vel Domini frater, sive factura fratris.

Jothaba, peccantes in ea.

Idia, amabilis Domini, vel amabilis ejus.

Jeremiahu, excelsus Domini.

Jezania (*Jezonia*), audiens, vel auscultans Dominum.

Jojacim, Domini resurrectio, vel

^d Domino suscitante, sive qui est consurgens.

M.

Masaa (*Messa*), onussive assumptio.

Matthan, donata, vel donans.

Manem, consolans.

Manaa (*Apud LXX, viii, 2; et xvii, sape*), consolatio, sive munus, aut sacrificium.

Medoa ^e, aquæ eorum.

Mocchoia (*כֹּחִיָּה* *Chuta*), plagæ ejus.

Mochoth, plagæ.

Marodach, amara arrogantia, sive contentio.

Messalem (*Messulam*), reddens, vel redditus.

Masena, secunda.

Mazaroth (*Apud LXX, xiii, 5*), ^f ζῳδῖος, quæ duodecim signa mathematici asserunt.

Moloch, rex.

Mesthi (*Apud LXX, xiii, 15*), varietas.

Mageddo, de tentatione.

Mathania, domum Dei.

Mechonoth (*Apud LXX, xvi, 17*), sulturæ: quas βᾶσις, vel ὑποθήματα possumus dicere.

Massepath, speculatio, sive contemplatio.

Merodach, amaritudinem immit-tens.

Mamzamaroth (*In Hebr., xiv, 14*), tridentes, vel fusciniæ, quas Græci δωαδικοπτερας vocant.

N.

Naboc, propheta vel prophetans.

Naaman, decus sive commotio eorum.

⁶⁹ Nergal, lucerna acervi.

Nabaaz ^g, prophetavit tunc, sive sessionis initium.

Norsthan, æs eorum.

Ninive, feta, sive germen pulchritudinis, vel speciosa.

Nesrach, fugitivus tener, vel tentatio tenera.

Nechota (*Apud LXX, xi, 13*), styracem ejus, vel aromata.

Nechu, percussi.

Nabuchodonosor, prophetia languentis angustæ, sive prophetans istiusmodi, signum, sive sessio in agnitione angustæ.

Noostha, æs ejus.

Nabuzardan [*At. Nabuezardan*]

^h prophetavit palas, quæ venilabra vulgo muncupant, sive prophetia alieni Judicii.

Nathania, dante Domino.

R.

Rechab, ascensio, sive excelsa.

Ramalia excelsus Domini.

Rason (*Rasin*), cursus, vel complacitio, sive placentia, quam significantius Græci εὐδοξίαν vocant.

Rabsaris, princeps eunuchus, sive magister, aut major eunuchus.

Rabsace, princeps deosculans, sive multus osculo.

Raphes (*Apud LXX, xviii, 17*), volucres, sive cursum oris.

Rablai, multum hæc, sive multa.

Ruma, excelsa.

Reblath, multam istam, sive multitudo.

S.

Sinem, dentes, vel coccinum, sive varietas.

Samariam, custoditam.

Sabath, requies, vel intermissio.

Sir ⁱ (סִיר), lebes, vel aula, quam vulgo ollam vocant.

^a Quatuor nomina. Quatuor tantum nomina per extensam litteram proferenda recensuit Hieronymus; etsi quinque legantur tam in editis, quam in libris manu exaratis. Si conjecturis tribuatur locus, nomen *Esaia* redundat, quia incipit ab *Jod*, non ab *Aleph* sicut reliqua quatuor, quæ propterea per extensam litteram proferenda monet Hieronymus.

MARTIAN.

^b Videtur Martianæo redundare nomen istud *Esoia*, tum quod a *Jod* littera, non ab *Aleph*, ut superiora, incipiat; tum vero quod quatuor dumtaxat nomina per extensam litteram Hieronymus proferri dixerit, non quinque.

^c Ms. noster, cum editis pridem libris, *Joiade*.

^d Idem ms. vel Domini suscitatio. Veteres editi, vel suscitatio dumtaxat.

^e *Medon*, aquæ eorum. *Medon* Græce μέδων, id est, *Medorum* cap. xvii, 6, in Hebræo מְדוּן, *Madui*.

MARTIAN.

—Adnotat Martian. esse ex Græco μέδων, quod Medorum gentem significat. Hebraice מְדוּן, IV Reg. xvii, 6.

^f Alibi *Mazuroth*, et *Mazoloth*, ut in epist. 64, ad Fabiolam, num. 19, annotatum est. Pro ζῳδῖος Victorius ferme cum ms. nostro ζῳδῖον. Veteres Glossæ Ζωδῖον, qui est circulus, in quo duodecim signa. Atque ipse Hieron. modo laudata epist. Ma-

azuroth, hoc est Zodiacum circulum, etc.

^g Sic lego, nullusque dubito, hunc esse *Nebahaz* IV Reg. xvii, 31. Hebraice נִבְחָז, *Nibchaz* scribitur: penes LXX in Alexandrin. cod. Νιβᾶς, in Complut. Νεχᾶς. Hebræorum, sive Colchorum Dei nomen, quod interpretatur remotus videns: ex בְּרִיָּה scilicet Sol, qui lo-trat ex cœlorum sublimitate terrarum spatia. Ipsa quoque auctoris nostri expositio ita legendum persuadet: nimirum *Nabahaz* a נִבְחָז prophetavit, et נִבְחָז, tunc, nullo negotio derivatur. Martianæus tamen *Nabat* legendum autumat, aut *Nabaz*.

—*Naazab*, prophetavit tunc, etc. Corruptum esse nomen *Naazab* ostendit ipsa interpretatio, quæ optime convenit dictioni *Nabat*: נִבְחָז, *Nibba*, enim significat prophetavit. Melius tamen legeretur *Nabaz* ut נִבְחָז *naba*, prophetavit; et נִבְחָז *az* significaret, tunc.

MARTIAN.

^h *Nabuzardan*.... palas. Observandum diligenter quod tempore Hieronymi palæ vulgo fuerint muncupate *venilabra*. Itaque in Evangelio idem erit habens *venilabrum* in manu sua, et ferens *palam* in manu sua. MARTIAN.

ⁱ *Sir*, lebes, vel aula, etc. Antiquis, ut vides, *aulæ* erant quæ apud nos *ollæ* dicuntur. Unde anticecia exta, quæ in aulis coquebantur, dicebant; id est elixa. *Apud Plautum Aul. 18* habes *aulam onustam*

Saderoth, *περίβολος*, mœnia, vel porticus publicæ (Apud LXX, xi, 15).

70 Sibia, caprea, vel damna.

Sila, semper.

Semath, audiens.

Salmun, reddens.

Salmatasar, perfectus vinculo, vel ad vincendum.

Sapharvaim, libri, vel litteræ.

Secheothibanoth (Al. *Sockothanoth*), tabernacula, vel umbracula filiarum.

Sennacherib, tollens, vel levans deserti.

Sobnas, sedens, vel revertens.

Saesda, pestilens aer: quam Græci significantius *ἀνεμοφθορίαν* vocant.

Sarasar princeps tribulationis.

Saphan (*Saphan*), labium ejus.

Sademuth (Apud LXX, xiii, 5), arva, vel regiones.

Sarata, vincius.

Saphania, abscondit Dominus, vel protectio Domini.

Omnia nomina, quæ per T litteram subdita sunt, aspiratione addita sunt proferenda.

T.

Thaphse, indignans, sive sessio offendiculi.

Thegla h, transmigrans: activa significatione intelligendum, quod Græce dicitur *ἀποικίζων*, id est, alios transfereus.

Tharibach, subversio: quam melius Græci *ἀνατροπήν* vocant.

Thartan, turrim dedit, vel superfluous, vel elongans.

Thalsar^b, apensus princeps.

Thasar, divitiæ.

Thecum (*Thene*), patientia.

Therach (*Tharaca*), elongatus: sive ut nomen proprium figuremus, c Proculus.

Thoph (*Topheik*), protectio oris, sive gehenna.

Theraphim (Apud LXX, xiii, 5),

24), incendia: sed melius imaginæ, vel figuræ, quas Græci *μορφώματα* vocant.

Thanameth (*Thaneumeth*), consolator.

71 DE PSALTERIO.

A.

Abesalon, pater pacis.

Asaph, congregans.

Aleph, mille, sive doctrina.

Ain, fons, sive oculus.

B.

Baulpheor, habens liaviv, sive habens os pellis, vel pellicem.

Beth, domus.

Babylon, confusio.

C.

Cadea, immutata, vel sancta.

Coph, vocatio, vel avis: sed melius excusio, quam Græci *ἐκπορεύματα* (*Ms. Ἐκπορεύματα*) vocant.

Cedar, tenebræ, vel mœror.

Chusi, Æthiops.

Caph, manus, palma, vel vola.

D.

Daleth, pauper, vel tabula, vel janua.

E.

Ezraites, semen Dei.

Ermon, anathema ejus, vel anathema mœroris.

Ephrata, frugifera, sive equidem vides.

He, ipsa, vel ista, sive suscipiens.

Heth, vita, vel vivacitas.

F.

Fe, os: ab ore, non ab osse: sive laqueus, sive decipula.

G.

Geba, definiens, sive determinans.

Gimel, retributio, vel plenitudo.

I.

Jemini, dextera mea.

Idithun (*ידיתון*), transiliens eos, sive saliens eos.

Jod, principium, vel scientia,

aut dominator.

L.

Lained, doctrina, sive disciplina.

M.

Mem, ex quo, vel ex ipsis, sive aqua.

N.

72 Nun, factus, vel piscis, sive sempiternum.

R.

Res, caput.

S.

Salmoe (*Σαλμός*), [Al. *Salmon*] umbra offendiculi, vel sentiens, sive imago fortitudinis.

Samech, firmamentum: licet quidam erectionem, vel adjutorium, sive futuram putent.

Sade, regio, sive justitia, vel venatio.

Sin, dentes.

T.

Teth, homin.

Quatuor reliqua, quæ sequuntur, aspiratione addita proferenda sunt.

Thabor, veniens lumen, vel venit lux.

Thau, signum, vel subter.

Thalsar, appendit principem.

Thobel, offerre.

V.

Vau, et ipse.

Z.

Zebee, victima, sive hostia.

Zain, oliva, vel fornicatio, sive hæc.

DE ALPHABETO Hebræorum plenius in ^h Epistola, quam super centesimo decimo octavo paulo, ad sanctam Paulam scripsi, astutino disputatum.

DE ISAIA PROPHETA.

A.

Aith (*Ajat*), condemnatio.

Ælamita, despicientes, sive comparati.

Asaph, congregans.

Arran, ira, vel irascens.

Ane, numquid commotus est.

aurei. MARTIAN.

— Apud veteres *aula* pro *olla* usurpatum docent Grammatici. Hinc et *Aulularia* Plauti Comœdia inscribitur.

* *Saesda*, pestilens aer. Lege *Sedema*, quod est singulare nominis *Sade-noth* post pauca hic posui. *סדמה* *Sedema* autem idem significat ac *סדפה* *Sedepha*, et *סדפון* *Sedephon*, aut *Siddaphan*; quod Hieronymus lib. III Reg. vii, 37, interpretatur *corruptum aere*, id est, *ἀνεμοφθορίαν*. Ubi vero sit *Saesda* lib. IV Regum nequeo divinare: *סדפה* *Sedepha* legitur cap. xix, 26. MARTIAN.

— Quod Græci *ἀνεμοφθορίαν*, uretinem, sive corruptionem aeris vocant. Hebræice *סדפון*, *sciddaphon* appellatur. *Saesda*, quod Hieronymus legit, ipsum videtur *סדמה*, *sedema*, IV Regum xix, 26. quod ibi in Hebræis exemplaribus *סדפה*, *sedepha* scribitur, scilicet in *פ*, quæ ejusdem organi est littera, commutato. Re autem ipsa *sedepha* legendum hic quoque loci est juxta Hebræum textum, ut quoque modo *pestilens aeris* ex hoc congruat; sciendumque ipsum *sedepha* loco ex IV Regum laudato ita scriptum esse pro *sedema*, quod *agrum* sonat. Fuerit olim in hoc ipso Nominum libro ad hunc modum: *Sedepha*, pestilens aer, etc. Studiosus

A nonnemo ad libri oram annotavit, *Sedema*, ut pro hac voce illam in Hebræo scribi indicaret: calligraphus vero hanc illi debere substitui ratus, altera expuncta, alteram corruerit.

^b Nomen istud tum sua expositione in nostro ms. desideratur.

^c Veteres Proculum vocabant eum, qui, patre longius peregrinante, es-et natus.

^d Vide quæ in Epist. 30, n. 5 observamus.

* *Sade*, regio, sive justitia, vel venatio. Edili male legunt, vel veneratio: *סדף* *Sade* enim non significat *venerationem*, sed *venationem*. Consule Quest. Hebr. Hieronymi in Genesim cap. 45. MARTIAN.

^f Ms. cum veteribus vulgatis *veneratio*; mendose.

* *Thalsar*, appendit principem. Nomina isthæc *Thalsar* et *Thobel* non leguntur hodie in Psalterio: at cum manifeste ab auctore hujus operis recenseantur, necesse est hæc olim lecta fuisse in corruptis Græcorum exemplaribus, quæ hujusmodi nomina propria representare potuerunt in titulis Psalmorum. In Hebræo tamen sæpius legitur vox *ל תהב* *Thabel*, sive *Thobel*, quæ orbem terræ significat. MARTIAN.

^h In nostra recensione 30.

Ava (Ana), iniquitas.
Adramelech, decorum regum,
vel decorus rex.
Ascrdan, vinculum cutis, sive
iudicii, vel exarmus.
Achur, turbatio, vel tumultus,
sive perversio.

B.

73 Barachia, Benedictus Do-
mini, vel ^a benedictus Dominus.
Bosra, in tribulatione.
Baladan, veniens eam judicare.
Bel, vetustas, sive absque.

C.

Citiorum (Cehim), concisorum,
sive plagæ consummationis.
Carthaginis, scrutationis.
Cyro, heredi.

Qua nomina, quæ sequuntur, per
aspirationem legenda sunt.
Chalane, omnes.

Chelcau (חלקעא), para^b mea
Dominus est.

D.

Dimaon (דימאון) sufficit eis ^a mortis.
Deseth (In Heb. xxi, 10), calca-
tio, vel quotio.
Dodanum, patruelles.

E.

Enmanuel, nobiscum Deus.
Eleale, ad a-censum, sive con-
scensum.

Ephim (Apud LXX, xv, 8), vituli,
vel juvenca.

Ezion (In Heb. i, 4), visio,
Tria nomina, quæ se, videntur, per ex-
tensam proferenda sunt litteram.

Elamite, ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z

et viii), inutilitas, vel dolor, sive iniquitas.

S.

Salmana, consummatus, sive perfectus.

Saboim, statio, sive stantes.

DE AMOS.

A.

Amos, fortis, sive robustus, vel ^a populum avellens.

76 Accaren, gregis pascua, sive in pascuis, quod Græce dicitur, *ἐν ποιμαίνοντο ποίωις*.

Amesia ^b fortis Domini, vel populum levans.

G.

Gaza, fortitudo ejus.

Gog (Apud LXX, vii, 1), *δῶμα*, id est, tectum.

M.

Malchon, rex noster.

R.

Rephan, factura vestra, vel requies vestra.

S.

Sarphath (In Hebr. iv, 41), ^c incendium.

T.

Themam, auster.

Thecue, tuba, vel buccina, sive percussio: quam Græci *κρουσμών* vocant.

DE MICHÆA.

A.

Achaz, apprehendes, vel tenens. Anaim (Apud LXX, ii, 40), humilitas renuens.

M.

Micha, quis hic? adverbium loci: vel quis iste?

Morasthi ^e, hæres meus.

N.

Nemrod, apostata.

DE JOEL.

F et I.

Fetuel ^f, latitudo Dei, vel aperiens Deus.

Joel, incipiens, ^g vel est Dei.

77 DE ABDIA.

Abdia, servus Domini.

DE JONA.

A et I.

Amathi, veritas mea, vel fidelis mens.

Jona, columba, vel dolens.

Joppe, pulchritudo.

DE NAHUM.

E, N et S.

Elcesæi, advocati.

Ninive (Ninere), speciosa.

Nahum (Al. *Naum*), consolator.

Senam, abundantia.

Saraphad ^h, incendium.

DE AMBACUC.

Ambacuc ⁱ, amplexans.

DE SOPHONIA.

A, G et S.

Amaria, dicente Domino. J

Godalia, magnificatus Dominus, vel magnificus.

Sophonia, ^k abscondens cum.

DE AGGÆO.

A, I, S et Z.

Aggæus, festus, sive solemnus.

Josedec, Domini justus, sive justificatus.

Salathiel, petens ^l Domini, vel petitio Domini.

Zorababel, princeps, vel magister Babilonis, sive aliena translatio, vel ornis in Babylone.

78 DE ZACHARIA.

A, C, R et S.

Addo, servus, sive testis ejus, vel fortitudo ejus.

Asael, factura Dei.

Ananeel, gratia Dei.

Chaselen, spes ejus.

Ragom, hiems, sive multum delictum.

Rama, excelsa.

Sabat (Al. *Sabath*), sceptrum, vel virga.

Sedrach (*Hadrach*), ^m decorus meus.

DE MALACHIA.

E, N et T.

Elia, Deus Dominus.

ⁿ Malachi, angelus meus.

Thesbites, captivans.

DE PROPHEETA JEREMIA.

A.

Anatoth, responsio, sive respondens signum, vel obedientia.

Amon, fidelis, vel nutriendus, sive onus.

Achbor, mus.

Anania, gratia dissipata, sive gratia Dei.

Azor, adjutus.

Amasia, factura Dei.

Ananiam, cui donavit Deus.

Asedemoch (Apud LXX, xxxviii, 40), arva, vel suburbana.

Ananeel, gratia Dei.

Azecha ^o, clausam pessulo, vel robustam.

Abania, patris gratia.

Ania, gratia Domini, vel donans Dominus.

Abdiel, serviens Deo.

Abdemelech, servus regis.

Asa, factura.

Aphre, furor alienus, sive vita dissipata, atque discissa.

Azau (*Esai*), fortitudo ejus.

Arceer, suffossa, sed melius myrice.

Alasa, triplex, vel conternata.

^a Iterum vulgati veteres, et ms. *vel populus avulsus*, vel *populum avellens*. Bene vero est, quod Hieronymus notat Præfat. in Amos: Amos propheta, qui sequitur Joëlem, non est ipse, quem patrem Isaie prophete legimus. Ille enim scribitur per primam et ultimam nominis sui litteram aleph et sade, et interpretatur fortis atque robustus. Hic vero per ain et samech, et interpretatur populus avulsus. Cæterum passim alius in Commentariis in prophetas nominum expositiones aut explicat, aut emendat; eosque, ut confertas, auctor sum.

^b Ms. *Annsia populus Domini, vel populum levans, vel fortis Domini*. Editi vetustiores hæc uno abluunt, quod alteram interpretationem alteri præponunt.

^c Nomen istud neque in ms. nostro, neque in vulgatis ante Martianaum habetur.

^d Quidam mss. penes Martianaum, *κρουσμών*, noster, *κρουσμών*. Editi veteres, *κρουσμών*: corrupte omnes.

^e *Morasthi, hæres meus*. Tanta est dissonantia codicum manuscriptorum, et editorum librorum in minoribus prophetis ab hoc Michæa loco, ut diceret universum in illis opus fuisse descriptum; nam quæ in his exemplaribus nomina ponuntur sub Michæa, in aliis leguntur sub Jona, et sic in reliquis. Quæ cum manifeste in cunctis exemplaribus sint perturbata errore antiquorum librariarum, omnia ac singula propriis locis restituere curavi. Variantes autem lectiones, quia frequentiores sunt, majusque postulant spatium scribendi, ad finem libri reperient homines studiosi. MARTIAN.

— Duo Colbertini mss. 4554 et 4941, citante Mar-

tian. ab libri hujus calcem, tantum habent *hæres*. Ab Hieronymo autem, epist. 53, ad Paulinum, *Michæas de Morasthi et hæres Christi* appellatur.

^f Alter Colbertin, *Fetuel, latitudo, vel aperientes*. Item alius, 5995, *Ouhel* pro *Fetuel* legit.

^g Noster ms. cum Colbert., 5995, et pridem vulgatis, *Jehel, incipiens, vel est Deus, vel Dei*.

^h Hoc nomen supra ad Jonæ seriem Colbertini referunt. Quinimmo unus, qui 4351 prænotatur, ad Nahum solum *Elcesæi* nomen recitat, quod ipsum alius 4951 omnino prætermittit.

ⁱ In Epist. supra laudata ad Paulinum, *Abacuc, luctator fortis, et rigidus*.

^j Addit noster ms. cum antea vulgatis, *vel verbum Domini*.

^k Multo verius in laudata ad Paulin. Epist. *Sophonias, speculator, et arcanorum Domini cognitor* appellatur. Ille unus Colbertini, eum omittit.

^l Ms. noster, duo et Colbertini duo *vulfragantur, Dei pro Domini* habent utroque in loco. Rursus idem cum olim editis subdunt *Sabath, sceptrum, vel virga*; quod inferius de Zacharia repetit noster.

^m Alter Colbertinus, *Sedarachi, decus meum*.

ⁿ Noster ms. et vulgati veteres, *Malachi, angelus Domini, vel meus*.

^o *Azecha, clausam pessulo*, etc. Desunt in editis ante libris nomina isthæc duo, *Azecha* et *Abania*. Inter mss. codices nonnulla quoque est discrepantia; nam Colbertinus 4951 ita legit, *Azecha demurata, vel robustam*; alii ut nos edidimus, *Martian.*

— Duo hæc nomina, *Azecha*, et *Abania*, neque vulgati libri ante Martianaum, neque ms. noster agnoscunt.

f Alii (*Hai*), quæstio, vel vallis, sive vivit.

Arphath, sanans.

79 Aschenez ^a, ignis ita aspersus.

Amuthal [Al. *Anithal*], calefactus ros.

Avil (*Evilmerodach*), stultus, insipiens.

B.

Buz, despectus, sive contemptus.

Barnch, benedictus.

Baalis (*Baalim*), habens virum.

Baasa, veniente f. ctura.

Bosor (*Bosra*) tribulatio.

Bel ^b, vetustas.

C.

Cariathiarim, civitas saltuum, sive silvarum.

Cotaia (*Colias*), vox facta est.

Cedron, tristis mœror, sive dolor.

Cariatham, civitas, vel oppidum eorum.

Carioth, occursus signi.

Hucusque per C simplicem litteram legerimus : exin aspiratione addita proferendum est.

Chelcia (*Helcia*), pars Domini.

Chabonim (*Chabasin*, apud LXX, xlii, 3, *chabonim*), manus, vel acer-vus spinarum; sed melius præparatione-, licet plerique Hebræorum librum, vel crustulam significari potent.

Chamoam, similis eis.

Charmamos (*Churchamis*), agnus congregatus, sive agnitio, quasi sacramentum.

Chamos, congregatus.

D.

Dedan, hoc iudicium, sive tale iudicium.

Dalaia, hauriens Dominus, vel pauperculus Domini.

Dibon, satis intelligens.

Deblathaim, palathæ eorum.

Enom, ecce hæc, sive sunt.

Elnathan, ad dantem, sive ad-dentem, vel donum Dei.

Elasa, ad faciendum.

Ezriel, adiutus a Deo.

Esebon, cogitatio mœroris.

Hucusque per E brevem litteram legerimus : exin per extensum legimus elementum.

80 Elam, oppositi, sive abjecti, vel compositi.

Elisama, Deus meus audiens.

Eisai, defectio mea.

Elisamar, Domino audiente.

Elom (*Helon*), exercitus fortitudinis.

F.

Fesor ^c (*Fesor*), os nigredinis.

Fathores, deceptus, calcatus, sive buccella confirmata.

Farao nechao, dissipans præparata.

G.

Gamaria, retribuens Dominus, sive consummans Dominus.

Garab, scabies, sive incolatus multus.

Ganuel (*Beth-Gamul*), retributio.

I.

Jeremia ^d, excelsus Domini.

Jechonia, præparatio Domini, vel sic factus.

Jezonia, auscultans Dominum.

Jezubaiu (*Jegedelias*), magnificus Dominus.

Joachal, robustus et fortis.

Jeraia, timens Dominum.

Jonathan, Domini donum, vel columbam dedit.

Juchal potens.

Joanam ^e, erat donans, vel Domini donum.

Jazer, auxiliatus.

M.

Mesaia (*Mesai*), factura Domini.

Moreth (*Morathi*), hæres meus.

Moloch, rex.

Matthanna (*Matthan*), munus et donum.

Metchia, rex meus.

Masepha, speculatio, sive contemplatio.

Magdalo, magnificentiæ, sive turris.

Mephaath, aquæ impetus.

Maon (*Beth-Maon*), habitaculum.

Melcham, rex eorum.

Marodach, amara contritio, sive impudencia.

Medon (*Mēdon* Apud LXX, xxviii, 44), metientes.

N.

Neeleamites, hæreditas cujusdam.

Neria, lucerna Domini.

81 Nathania, donum Domini, vel dedit Dominus.

Neigel, lucerna acervi.

Nabusabaru (*Nabusezban*), calcatum tempus.

Nechao, ^f paratus iste.

O.

Omre (*Emmer*), verbum.

Excepto hoc nomine. quatuor quæ sequuntur per extensam vocalem legenda sunt.

Ophaz, obrizum. Est autem genus auri quod Græci χρῆρον vocant.

Ojadae (*Jojada*), ejus ^h scienti, sive ipse cognovit, vel Domini scientia.

Usai, salvabit me.

Oronaim, foramen mœroris.

R.

Rechab, quadriga, vel ascendens.

Rabsaris, princeps eunuchus.

Rabmag, princeps cibi.

Rabatha, multa hæc, vel multum iste.

S.

Sedecia, justus Domini.

Sior (*In Heb.* ii, 48), firmamentum novum, vel turbidum.

Sor (*Apud LXX, xxi, 43*), fortis, vel petra, sive Tyrus.

Sesac (*שש*), byssus sacceus, sive ⁱ manus sacci.

Selom, translatus, sive restituens.

Samaia, audiens Dominum.

Siphane, i labium ejus.

Salom, retribuens, sive pacificus.

Sephela (*Apud LXX, xxxix, 44*), humilis, sive campestris.

^a *Aschenez, ignis*, etc. Nomen *Aschenez* interpretatum supra posuimus in libro Genesis cum variantibus lectionibus eodem mss. qui hoc loco inter se plane consentiunt. MARTIAN.

^b *Bel, vetustas*. Ex Judithæ libro translata sunt in Jeremiam nomina *Bethulæ* et *Holophernis*, quorum nunc non exstat vestigium in vetustioribus exemplaribus manu exaratis. Neque unquam crediderim a Philone Judæo in hoc opere fuisse posita. MARTIAN.

— Addunt veteres editi *Bethulia, dolus domus Dei* quod mss. penitus ignorant.

^c Origenes quoque in Jeremiam πασχωρ ἐπώνυμον τῆς μελαγχρίας τοῦ στόματος *Paschor, cognominem nigredinis os* vocat. A שח, os, et שח, nigrum.

^d Hebraice עֲלֵי מַתָּן: unde Origenes in Math. μεταφρασάμενος *sublimitatem Jao* interpretatur. Puta a עָלָי exiit, et עֲלֵי, *Dei nomen*, quod Græci veteres *יאώ* reddebant.

^e Vide quæ inferius adnotantur de hoc nomine ex Mathæo.

^f *Nechao, paratus iste*. De nomine *Holofernes*, quod hic in editis legitur, dicimus supra mutatum esse B e Judithæ libro, quem in canonem Scripturarum

divinarum Judæi non admittunt. Satis vero mihi videtur ad scriptorum veterum, et editorum librorum coarguendum errorem, quod posuimus sit nomen illud ab H incipiens, cum iis quæ ab initio habent N.

MARTIAN.

^g Veteres editi, contra mss. fidem addunt, sive subsequenti litteræ O præponunt, *Holofernes, vitulus saginatus*.

^h In ms. nostro, *ejus scientia, sive*, etc.

ⁱ Martian. *byssus sacci*: olim vitosus erat *byssus sacceus*. At de manu, quæ altera expositio est, nihil plane haberi in *Sesac* voce. Druisius velat: putatque adeo *sive maris* rescribendum, pro *sive manus*. Sed vetera exemplaria non suffragantur: immo contradicunt.

^j *Sephane, labium ejus*. Idem nomen hujus operis conditor antea legebat *Saphau*, et similiter interpretatus est, *labium ejus*. Non igitur ad *Saphane* repperit, sed ad Hebræum ספניה *Sephaniahu*, quod habet adjunctum pronomen *epi* Jer. m. cap. xxxvii, 5. Cum alibi scribatur ספניה *Sephania*, vel *Sephane*.

MARTIAN.

Selema, reddente Domino.
Sraia, princeps fuit.
Saphatia, iudex Dominus.
Sarasar, princeps tribulationis.
Samagar (*Semegarnaba*), nomen aditum.

Sarsachin, princeps cadaveris, vel ruinae.

Saphan, chœrogrillus, lepus, vel hericius, ^a sive labium eorum.
Sabuma, attollens excelsum.

Segni (*Seon*), loquela inutilis.

T.

Taphnas, infantum os serpentis, sive opertum signum.

82 Duo nomina que per T litteram sequuntur, aspiratione addita sunt legenda.

Thoph (*Thophath*), gehenna, vel periculum oris.

Thamath (*Thamhuth*), dedit indignationem, sive bilem.

DE DANIELE.

A.

Asanaz, equorum domitor.

Anania, gratia Dei.

Abdenago, serviens taceo.

Amalsar, ^b dixit princeps.

Arloch, ad similitudinem redigens.

Assuerus, atrium ejus, vel beatitudo.

Astiage, voluntas, vel consilium festivitatis.

Ambacum, amplexans eos, sive suscipiens eos.

Artaxerxes, lumen silentio tentans.

B.

Balthasar, capillus capitis.

Bari, in commutando, sive putei, vel in ventre.

Bel, vetustas.

D.

Dura [*Al. Duram*], loquens.

E.

Elam, sæcularia, vel sempiterna.

F.

Forthommim, ^c divisio perfecta populi gloriosi. Et de hoc quid nobis videatur, in libris Hebraicarum ^d Questionum plenius diximus.

I.

Joachim, cuius est præparatio, vel Domini præparatio.

Jezechiel, ^e fortis Dei, vel apprehendens Deum.

Jezania, auris ejus, vel auscultante Domino.

Jobad, inimicus, sive est pater.

Isimoth, adducet mortem.

Isar, immutatus, vel parvula.

83 Jexael, est iter.

Iu, fuit, vel mensura.

M.

Misael, quæ salus ^f Domini?

Misac, qui risus? vel de gaudio.

Mane, numeravit.

Michael, quis ut Deus?

P.

Persar, tentantes.

S.

Susanna, lilium, vel gratia ejus.

Sennar, dentis vacuofactio.

Sidrach, decorus meus.

Su-is, equitatio, vel revertens.

V.

Ulni, palus, a palude, non a pallo: sive dolor femoris, aut umbra-culi.

DE EZECHIELE.

A.

Azur, adjutus.

Acherethi (*Cherethim*), interficiens, sive demoliens.

Assurim, ignis illuminationum.

Aran, (*Haran*), ira, vel iracundus.

Aun (*In Heb. xxx, 17*), inutilis, sive idolum.

Ainagallim, ^g fons, vel oculus vituli.

Azara (*In Heb. xlii, 14*), ^h crepido.

Auran, iracundia.

Artel, leo Dei.

Aser, beatitudo.

Asemel, silentium circumcissionis.

Achal (*חל*), omnia.

Aradii, deponentes.

Aclamixæ, appositi, sive collati, aut objecti.

B.

Buzi, despectus, sive contemptus.

Banaia, ædificium Domini.

Berotha, putei ejus.

Baalmeon, descensio humilis.

Bagazin, in excelsis contemptus.

Bubasius, os, vel labium experimenti.

Beih (*בדכ*) *Vid. Comment. in Ezech. xxx*, sitia, vel mensura.

G.

84 Cariathim, civitas eorum.

Cedar, tristis, vel tenebræ.

Cades, ⁱ mutatus.

Cur (*קור* *In Heb. i, 22*), gelu.

Hucusque per C simplicem litteram legerimus; exin aspiratione addita proferendum est.

Chobar, gravitudo, vel gravitas, sive juxta eorum.

Chodchod (*ms. Chodoch*), ^j Charthaginenses.

Channa (*Chene*), fundum, vel præparatio.

Chalamad, consummavit, sive mensus est.

Chaldæi, quasi ubera, vel quasi feri, aut quasi demones.

Cherethim (*In Heb. xiv, 16*), disponentes: pro quo melius ^k in Græco habet διατίθιστοι.

Chennor (*In Heb. xxvi, 13*), agnitio luminis, vel cithara.

Cherchoro, cognita ^l ablatis.

^a Postremam expositionem, sive labium eorum, A in erratorum indice demum emendat. In Origenian. altero lexico, Μισαχλ, εἰς θεοῦ, Misael, misericordia Dei. Proprie autem Mischnel: qui et Meschnac Chaldaicis dictus est, Daniel. 1, 7, ex שרן דא דא derivatur. quis est quemadmodum Deus est, sive quod Deus est.

^b Amalsar, dixit princeps. In Hebræo אמלסר Amalsar, vel Hammalsar secundum Massorethicam punctuationem. Amalsar autem vertitur in Latinam linguam, circumcisio tribulationis; non, dixit princeps. Sed observandum diligenter Philonem hujus operis primum conditorum promiscue et indifferenter accipere litteram א tsade et ש sin, צ Sar et ש Sar; et antea ש Saphan et ש Saphat. Deinde exemplaria Græcorum diverimode legunt, Ἀμλσάρ Amelsad, et Ἀμσάρ Amersar, juxta quæ ultimam litterarum sonum Amersar recte interpretatur dixit princeps. MARTIAN.

—Nempe Ἀμσάρ annuntians Martiano, Græci legunt: cui lectio dicitur אמר, loqui, et שר, princeps, quadrat interpretatio.

^c Forthommim, divisio perfecta, etc. Questiones Hebraicæ, quarum hoc loco meminit Hieronymus, ad nostram ætatem minime pervenerunt: nihil supplere possunt ad intelligentiam Forthommim Commentariorum libri in Daniele cap. 1, 3.

MARTIAN.

^d Recole, quæ supra de hisce Questionibus diximus: et præfationem. generalem, num. 28.

^e Jezechiel, fortis Dei, etc. Quæ sequuntur sub littera I, et mutantur charactere Italico, non leguntur hodie in Daniele, sed in Ezechiele. MARTIAN.

^f Veteres edidi, quæ palus Domini, quod Martiano.

^g Ainagallim, fons, etc. Tripliciter legitur nomen istud in hoc libro, Ainagallim, Enagallim et Engha lim. Similiter et sequens Asemel, Esamel et Semel, sub tribus litteris. Quod in multis aliis nominibus æque præcavendum est lectori. MARTIAN.

^h Confer Commentar. in Ezech. lib. xlii, c. 43: Superiora autem et ad crepidinem, sive propitiatorium pertinentia, quod Theodoto ipso Hebræico nomine appellavit Azara, anis cubiti habent latitudinem, etc.

ⁱ M. noster, Cades mutata, vel mutatus.

^j In Græco habet διατίθιστοι. Manuscripti διατίθιστοι.

^k Cherchoro, cognita ablatis. Septuaginta sic legunt pro Chodchod, decepti nempe Resch et Daleth similitudine, quod sæpius conqueritur Hieronymus. In Hebræo חדח Chodchod, duplex Caph cum duplici Daleth; apud LXX, κορχος, et κορχος In ms. A. Quid sit autem Chodchod invenire non potuit Hieronymus. Videsis ejusdem librum Comment. in Ezech. cap. xxvii. MARTIAN.

—Nomen istud, quod Ezechiel. xxvii, 16, habetur, Hebraice חדח; Græcum autem κορχος, solemniter litterarum ח et ט mutatione scribitur, minime omnium

Cheffon (*Apud LXX, xxvii, 28*),
laciei.

Chalamat. omnis amantudo.

Chomor (*חמר*), lacerationes.

D.

Delbatha, palatium.

Diospolis (*Alexandria*), abnons :
sed melius Græce, Jovis civitas.

E.

Esemel (*עסמל*), electum.

Elisa, ad insulam, sive Deus sal-
vator.

Elhon, robustus fortitudine, sive
Dei fortitudo.

E-halon, incubabula mæroris.

Ezer (*Azur*), fortitudo, vel au-
xilium.

Emmer, sermo, vel verbum.

E-chani (*Chen* vel *Chanaan*),
hab tames contemptum.

Elisee, Dei est hæc, vel Dei
solus.

*Hucusque per Ebreorum litteram tege-
rimus : exin per extensum legimus
elementum.*

Enggalim, fons, vel oculus vitu-
lorum.

Eam. sempiternum, vel sæcu-
lum, vel *αἰδιόλογον* eorum.

Enba, mensura.

85 Engddi, oculus, vel fons
hadi.

Enom, fons fortitudinis.

F.

Felethia, solus Domini.

Fut, Libye.

Fennag, nutus.

Fares, (*In Hebr. c. xxvii, 27*
פָּרַע), dissipans.

Facud (*Apud LXX, xxiii, 25*),
visitatus, vel visitans.

G.

Gazæ, gazophylacium, sive forti-
tudo ejus.

Gog, tectum.

Gomor, consummatio, sive per-
fectio, vel vemmatio.

Golati (*Apud LXX, ix, 15*), vo-
lublra.

Golitra, volubilis, sive transmi-
gratio facta.

I.

Jezechiel, fortitudo Dei.

Jezouia, auris ejus.

In, mensura.

Job, otiosus.

Ir, vigil.

L.

Lydl, nati.

M.

Maalmeeon (*Beelmaon*), habue-
runt habitationem, sive de habita-
tione.

Mesecim (*Mosoch*), a amentes,
sive trahentes.

Magog, quod tectum? vel de
lecto.

Megia, despectio.

Machalaim (*Apud LXX, xxvii*),
consummatio eorum.

Miglol (*Apud LXX, xiv, 10*),
magnitudo, vel turris.

Magalim, transmigrationes, sive
coloniæ.

Manaim (*מנאים*), de requie.

N.

Noe, requies.

O.

Oola, tabernaculum.

Odiba, b tabernaculum meum
in ea.

Oepha, æstus.

*Hucusque per O brevem litteram te-
gerimus : exin per extensam te-
gerimus.*

86 Ozan, abiit.

Orain, (*Haron*) irati.

Ophar, (*פָּהר*) volantes.

Osia, salus Domini.

On (*Aun, supra*), dolor, vel
mæror.

R.

Rabbath, multitudo.

Raama, tonitrus.

Rodii (*Apud LXX, xxvii, 15*),
visio judicii.

Ramoth (*Vide LXX, xxvii, 16*),
visio mortis.

Regina (*רַעֲמָה*), malitia quæ-
piam.

S.

Semel, idolum. Et notandum,
quod Latini sermo sit in Hebraeis
voluminibus a similitudine, unde
et simulacra dicuntur.

Saphan, hericius, vel lepus, sive
labium ejus.

Sela (*סֵלָה*), umbraculum ejus.

Semoth (*שְׁמוֹת*), nomina.

Sanir, tolle novitatem, vel dens
lucernæ.

Sæne (*Syenes*), gyrus ejus,
vel experia.

Seim (*In Hebr. c. xxviii, 13*),
exeuntes.

Solada, latus ejus : a latere,
non a latitudine intelligendum.

Sabaarim, circumire montes.

Sollirus (*Apud LXX, ix, 2. Pelu-
sium*), speciosus, egregius.

Sua, salvatoris.

Sais (*Apud LXX, xxii, 3*), ten-
tatio.

Safarim (*סַפְרִים*), libri, vel his-
tori i.

Sonam (*סֹנָם*), pecus eorum,
vel dentes eorum.

T.

Tanis, d mandatum humile.

Taphias, stupens os serpentis :
ab ore intelligendum, non ab osse.
*Exceptis his duobus nominibus, cæ-
tera ejusdem litteræ per aspiratio-
nem profecunda sunt.*

Thetabim, e dispersi. Et super
hoc in libris Hebraicarum Quæ-
stionum, quid nobis videatur, ple-
nius diximus.

Thammuz (*Apud LXX, iii, 14*),
conumnantes, sive contemptus :
et super hoc in eisdem libris ple-
nissime dicitur.

Thraphim, figuræ.

Thubal, deferens, vel deferretur,
sive delatus.

87 Thogorma, avellens, vel in-
colatus cujusdam.

Thaphmes, opertum signum.

Thoon, mediam.

Thav (*תָּו*), consummatio.

Tha-oph (*תְּשֻׁפָה*), specula.

Thobel, universa, vel vinitas.

Themora, consummatio amaritu-
dinis.

Z.

Zarda, abalienatus valde.

DE JOB.

A.

Ausitidi, a conciliatrici. Et super
hoc quid nobis videatur, in libris
Hebraicarum Quæstionum diximus.

Asom (*Apud LXX, in fine libri*),
silens vel osceus.

Adad (*Ibid*), paternis, vel testis.

B.

Baldad, b vetustas sola.

neque ex etymô, neque ex loci ejus sensu *Carthagi-
nenses* significat, sed *genum* ita a sciottillando, ut
videtur, appellatum. Et vero Carthaginis Hebraicum
nomen est *Chaditha*, vel *Chadalitha*, quod *Neapolim*,
sive *novam civitatem* interpretantur Solinus, c. 27,
et Servius in 1, *Æt.*

a Cum vetustioribus vulgatis, ms. quoque noster,
Mosoch pro *Mesecim* legit.

b Addit ms. cum olim editis libris, *vel commotio* :
tum exp-itionem nominis *Oolba*, quod ignorant,
proxime superiori *Oola* apponunt.

c Editi a te Martiana libri, et noster quoque ms.
esperata legunt pro *experia*, cujus a se inductæ mu-
tationis Ednor Benedictinus non admonet. Utraque
lectio violenter ex Hebræo possit extorqueri, sed ta-
men repositam probat Lexicon Origenian. *Συνή,*
παρασπός ἢ κύκλος. Syne, tentatio, vel circulus. Sci-
licet *בָּכָה, tentare, experiri, periculum facere.* Sci-
mus vero *סֵנָה, Serene*, Hebraice scribi, et terminum,

ul revera est *Æthiopix*, significare.

d *Tanis, mundatum humile.* Multum variant Exem-
plaria in nomine *Tanis*. In Hebræo legimus *תָּנִי*
tsaan, quod Vulgata transtulit *Taphnis* : Græcorum
vero librorum fides *Tæni* retinet; unde *Tanis* in hoc
opere. MARTIAN.

e *Thetabim dispersi.* Hujusmodi Quæstionum He-
braicarum nihil superest nobis; nec ubi legatur apud
Ezechielem nomen *Thetabim* usque in presentiarum
inventire potui. De *Thammuz* sequenti pulchre dis-
serit Hieronymus in caput octavum Ezechieelis.

MARTIAN.

f Vide rursum, quæ de his Quæstionibus in
Præfatione generali sunt. 23 diximus.

g *Ausitidi, concil-atrici.* Non exstant illæ Quæ-
stiones Hebæicæ in Job : nonnulli tamen de Jobo
invenies libro Hebraicarum Quæstionum in Genesini
cap. 22.

MARTIAN.

h *Pseudohieron. Præfat. Comment. in Job. Eti-*

Barachel, benedictio Dei.
Buzites, contemptibiles.
Barad (*Ibid.*), grando.
Barachel, benedixit Deum.
Buzi, contempsit me.

D.
Dennaba (*Ibid.*), iudicium ferens.
Eliphaz, Dei contemptus.
Eliu, Deus meus iste, vel Deus Dominus.

G.
Gabis (*In Hebr. et apud LXX*, xxviii, 18), ^a altitudo confusionis, sive περισσόβολοι.

88 Gethum (*Apud LXX*, in fine), applicuerunt eos.

phaz enim in Latino Dei mei aurum sonat. Baldad, A praeicipuus vetusia secreta. Sophar, speculator, vel buccina.

^a Vocem Hebræam Gabis. Symmachus vertit ὑπερηλίστα. Vulgata eminentia. Sed sunt qui ignotum aliquid geminae genus significari putant; in quam rem confer totum Jobi contextum c. 28, 18.

I.
Job, dolens.

L.
Leviathan, additamentum eorum.

M.
Mazuroth (*Apud LXX*, xxxix, 32), ζῶδιον, id est, signa horoscopi.

N.
Naamathites, movens mortem.
Naamathi, decor.

O.
Ophar (עפר), volans.
Ophir (אפר), infirmitas.

R.
Raam, visio, vel multum.

Raphaim (*In Hebr. cap. xvi*, 8), gigantes, vel medici.

Rathamim (*Id. xxx*, 4), juniperi.
Ram, excelsus.

S.
Saucacorum (Σαυκίων), cantilenæ.

Sophar, speculæ dissipatio, vel speculatorem dissipans, sive speculatorem videbo.

Saba, conversio, vel captivitas.
Sechui (*Suhites*), varietas.

Satan, adversarius.

Sui (שׂוּי), loquens.

Senech, ^b cymbalum.

T.
Topazium, ^c bonum.

^b Senech, cymbalum. Verbum סנך Senech, significat Arabice cymbalum. MARTIAN.

^c Topazium, bonum. טוב sermone Hebræo dicitur bonum; non ergo secundum fidem elementorum Topazium significat bonum, sed magis secundum sonum litterarum, et juxta Philonis libertatem, qui nihil non sibi permisit in etymologiis. MARTIAN.

NOVI TESTAMENTI.

DE MATTHÆO.

A.
Abraham, pater videns populum.
Aminadab, populus meus voluntarius.

Abia, pater Dominus.

Asa, tollens, aut attollens.

Aazia (*Ozias*), apprehendens Dominum, aut robur Domini, vel fortitudo ejus.

Aaz (*Achaz*), apprehende.

Amon (אֲמֹן), fidelis vel nutritus: si tamen ab ΑΛΕΞΗ littera exordium habeat: quod si ex ΑΙΝ scribitur, onustus interpretatur.

Abiu, pater meus iste, vel pater meus est.

Azur, adjutus.

Archelus, agnoscens leo.

Amen, vere, sive fideliter.

Andreis, decorus, vel respondens rutilo.

89 Alphæus, fugitivus, sed melius millesimus, vel doctus.

Amora, populus scitus, vel populi illuminatio.

Abel, vapor, aut luctus, aut vanitas.

Acheldama, ^a ager sanguinis. Syrum est, non Hebræum.

B.
Booz, in quo robur, vel in ipso

fortitudo: sed melius in fortitudine.

Bartholomæus, filius suspendentis aquas, vel filius suspendentis me. Syrum est, nomen, non Hebræum.

Bethsaida, domus frugum, vel domus venarum.

Barjona, (*בר יונה*), filius columbæ. Syrum paritor et Hebræum. Bar quippe lingua Syra filius, et Jona columba utroque sermone dicitur.

Bethphage, domus oris vallium, vel domus buccæ. Syrum est, non Hebræum. Quidam ^b putant domum maxillarum vocari.

Bethania, domus afflictionis ejus, vel domus obedientiæ.

Barachia, vel benedictus Dominus, vel benedictio Domini.

Barabban, filium magistri nostri. Syrum est, non Hebræum.

C.
Caiphas, investigator, vel sagax, sed melius vomens ore.

Codrantes, ^c caligo, vel tenebræ. Quem nos per Q litteram quadrantem dicimus.

Corbana, oblatio.

Cananæus, (*קנני*), possidens, sive possessio.

Hucusque per C simplicem litteram scripta sunt nomina. quæ Græci per K efferunt: exin **90** aspiratione addita legendum, quam illi litteram CIII vocant.

Chanani (*כנני*), negotiator, vel notabilis, aut ipse pauperculus.

Chorazain, hoc mysterium meum.

Chananæi, negotiatores.

D.
Diabolus, defluens: Græce vero dicitur criminator.

David desiderabilis, aut fortis manu.

Daniel, iudicium Dei, vel judicat me Deus.

E.
Esrom, sagittam vidit, sive atrium eorum.

Essai (*Jesse*) insulæ libatio, sed melius, incensum.

Hucusque per E brevem litteram legimus: exin per extensum legamus elementum.

Eliacim, Dei resurrectio, vel Deus resuscitans, aut Deus resuscitabit.

Eliu, Deus meus iste, vel Dei mei isinus.

Eliezer, Deus meus adjutor.

Elia, Deus Dominus.

^a Acheldama, ager sanguinis. Ita est, *אכלא* Acelenim, B culuserat, etc. Vid. quæ in eum locum annotamus. Origō est a *אכלא*, domus, et Syriaco *אכלא*, sive *אכלא*, aut *אכלא*, gena, maxilla. Prior autem expositio videtur derivari a *אכלא*, domus, et *אכלא*, os, et *אכלא*, railis: tametsi non Hebræum, sed Syrum nomen hoc sit. Quare alii verosimilius a *אכלא*, quod est Syriace ὀλύνθου, deducunt, ut ab eo fructu vicus appellatur, sicut et *Olynthus* Macedoniae urbs dicebatur.

^b Ex his non Origenes modo in Matthæum, et Homil. 37, in Lucam, et in Joan. ii, 13, οἶκον σιναϊτικῶν interpretatur, sed et ipse Hieronymus in Epitaph. Paulæ, Bethphage, villam Sacerdotium maxillarum; et cap. 2, in Matthæum, cum venisset Bethphage, ad domum maxillarum, qui sacerdotum vi-

^c Ita Syri Latinum nomen efferant: fallitur enim Isidorus lib. xvi, c. 25: Quadrantem, similiter Hebræi codrantem.

Eli Eli lama azabthani^a, Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me?

F.

Fares, divisio, sive divisit.
Farisæi, dividentes, sive divisi.

G.

Gennesar, ^b ortus principum.
Gehennam, de valle sunt, sive vallis gratuita.
Getsemani, vallis pinguedinum.
Golgotha, calvaria. Syruu est, non Hebræum.

I.

91 Jesus, salvator, sive salvator.

Ut litteræ servemus ordinem. aspirationem H in plerisque omisimus: licet eam Grammatici non putent litteræ loco habendum.

Isaac, risus, sive gaudium.

Jacob, supplantator, sive supplantans.

Judas, confitens, sive glorificans.

Josaphat, ipse judicans, sed melius, Dominus judicabit.

Joram, ubi est excelsus, aut qui est excelsus, sed melius, sublimatur.

Jotham, consummatus, sive perfectus.

Jezecia, fortis Domini, vel confortabit Dominus.

Josia, ubi est incensum Domini,

^a Sic Hebræus habet Psalmi xxii, juxta Hebræorum supputationem. Hodiernus autem Matthæi textus, ne quid de Hebraica ejus versione solliciti simus, lamazabathani, vel sebactani habet. Porro שבקתי, Syriace idem est, quod עזבתי Hebraice. Et forte Matthæus locum a Christo recitatum, ut in archetypis Psalmi erat, exhibuit, cum tamen Dominus vernaculo idiomate pronuntiaverit.

—Eli Eli lamazabthani, etc. In Hebraico textu Matthæi hodierno אלי אלי למה שבקתי, Eli Eli lama sebactani, et in margine pro variante lectione sebactani, legimus אלי שבקתי azabthani. Manuscripti codices Latini hujus operis legant ut plurimum, lamazabathani. MARTIAN.

^b Ipse vero Origenes, quin etiam Hieronymus in Matthæum, hujus nominis etymologiam nescire se profitentur. In Syriaca Novi Testamenti editione scribitur גניסר, et mihi quidem videtur גניסר, *Gennesar*, hand inepie horti decem exponi, vel ut Sanctus Pagninus hunc locum emendari jubet, גניסר, *hortus principum*, non ortus, ut Hieronymiani libri omnes hic preferunt; nam et ab hortorum frequentia nomen invenisse regionem illam compertum est. Verum nihil immuto, quod sciam, et Hesychio probari, Γενεσαρετ πατρίς ἀρχόντων, *Genesaret patria*, seu *genus principum*: a Chaldæis, ut Huetius notat, vocibus גניסר. Etymologias alias a doctis viris excogitatas expendimus in Commentariis ad Matthæi cap. 14. Hic enim vix alia attingere constitimus, quam quæ textui hujusmet libri emendando, aut asserendo conferunt.

^c Huc ref. cl. Huetius, quod Orig. l. V, in Joan. tradit: Εὐρομενὲν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ὀνομάτων. (ἀντὶ τοῦ) Ἰωάννης. τὸ ἰωά, χωρὶς τοῦ νῆς, μεταλαμβάνομενον, ὅπερ τ' αὐτὸν οὐ μὴταίᾳ τῷ Ἰωάννης, ἐπεὶ καὶ ἀλλὰ ἡ καινὴ διαθήκη Ἑβραίων ὀνόματα ἐξέλιθυσεν, χαρακτῆρι αὐτὰ ἐκποῦσα Ἑλληνικῶ, ὥσπερ ἐπὶ Ἰακώβ, Ἰακώβον. καὶ ἐπὶ Σύμων, Συμῶν. Invenimus in Nominum interpretatione, pro Joanne particulam Joa seorsum sumptam absque nes, quod idem valere putamus atque Joannes, quoniam alia quoque Novum Instrumentum Hebræorum

PATROL. XXIII.

vel in quo est incensum Domini, vel Domini salus: potest et fortitudo Domini dici.

Jechonias, præparans, sive præparatio Domini.

Joiachim, ubi est præparatio? vel Domini præparatio.

Jojacim, Domini resurrectio, sive Dominus nascitans.

Joseph, appositus, sive apponens. Jerusalem, visio pacis, vel timebit perfecte.

Jeremias, excelsus Domini.

Joannan, ^c cui est gratia, vel Domini gratia.

Isaia, salus Domini.

Ischarioth, memoriale Domini: quod si voluerimus legere ^d Isacharioth, interpretatur, est merces ejus. Potest autem dici et memoria mortis.

Jericho, odor ejus, sive luna.

K litteram nos superfluum habemus, et exceptis k lendis, per C universa exprimimus, unde consequenter hic prætermissa est.

L.

Lehbæus, figuratum nomen a corde, quod nos diminutive corculum possumus appellare.

M.

92 Manasæ, obliviosus.

Matthan, donum, sive donatus.

Mariam plerique æstimant inter-

pretari, illuminant me isti, vel illuminatrix, ^e vel smyrna maris, sed mihi nequaquam videtur. Melius autem est, ut dicamus sonare eam stellam maris, sive amarum mare: sciendumque quod Maria, sermone Syro domina nuncupetur.

Matthæus, donatus quondam.

Magedda, poma ejus, vel muntia.

Magdalene, turris, sed melius sic ut a monte montanus, ita turrensis a turri dicitur.

N.

Naason, quidam putant requietum sonitum interpretari, sed melius est, augurans, sive serpens eorum.

Nazareth, (נצרث) flos, aut virgultum ejus, vel munditie, aut separatus, vel custodita. Scribitur autem non per z litteram, sed per Hebræum sade, quod nec s, nec z litteram sonat.

Nazoreus, mundus.

Nephthali, discretus, sive conjunctus vel convertit, sive convolvit me.

O.

Obed, serviens.

Osanna, salvifica, quod ^f Græce dicitur, ὠσον δὴ. Utrumque autem nomen per O litteram extensam legendum.

R.

Rama, ^g excelsa, sive exaltata.

A nomina Græce reddiderit, forma Græca pronuntians ipsa; ut pro Jacob Jacobum, pro Simeon Simeonem. Perspicuum nempe est Joannum, cui postrema syllaba deficeret, ibi suis indicatum, quod ἀπὸ θεοῦ χάρις, a Deo gratia interpretatum invenit, quamquam inscite pro Joanne acceperit.

^d Isacharioth, etc. Respexit Hieronymus ad nomen Isachar, יסכר illi Jacob.

MARTIAN.

—Ita quidem satis violenter Græci. Lexicon Origenian. Ἰσαχάρ μισθός, *Isachar merces*, et Ἰσαχάρων μνημόσυνον, σκηνὴν θανάτου, *Ischaroth, memoria, tabernaculum mortis*.

^e Vel smyrna maris. Observa, Lector, quam longe aberrent a vero, qui putant Hieronymum auctorem esse omnium etymologiarum libri de Nominibus Hebraicis; nomen itaque Hebræum מרים *Miriam*, id est, *Maria* apud Hebræos optime sonat amarum mare: apud Syros etiam מרים *Maria* intelligitur *Dominia* juxta annotationem sancti Doctoris. MARTIAN.

^f Græce dicitur ὠσον δὴ. Incogitantiam stupendam editorum librorum non possum reticere, uti jam factitavi sexcentis locis. Ita enim corrumpunt contextum Hieronymianum hujus loci, ut legere ausi sint contra fidem manuscriptorum codicum, quod Græce dicitur ὡς ἀννά. vel ὡς ἰαννά. Quasi OSANNA ὡς ἀννά vel ὡς ἰαννά Hebræorum, Græce dicatur ὡς ἀννά. *osanna*, e. os sit nomen distinctum ab *anna*: atque utrumque legatur per extensam litteram. Bone Deus, qualis et quanta errorum colluvies! *Osanna* Hebræum (Matth. xxi. 9. Ὡσαννά) non dicitur Græce *os anna*, sed ὠσον δὴ, *soson de*, ut testis est ipse Hieronymus in Epistola ad Damasum papam, ubi abunde disputavit de *Osanna filio David*. Nomen autem utrumque, quod Hieronymus notavit, non referas ad *Osanna*, sed ad nomen *Obed* et *Osanna*, quod utrumque legitur per o litteram extensam.

MARTIAN.

^g Rama excelsa. etc. In editis *Roma* et *Rachel* leguntur pro voce R boam, sive *Raabum*. MARTIAN.

—Duo isthæc priora nomina noster, cum olim editis, post *Raabum* recensent.

Rachel, ovis, vel videns Deum.
Raab, lata, sive dilatata.
Racbab, ascendens, vel concita,
sive videns.
Ruth, festinans.
Raabam, impetus populi.
Raca, vanus.
Rabbi, magister meus. Syrum est.
Ramatham, excelsa eorum, vel
sublime eis.

S.

93 Salman, sensibilis, sive sensus.

Salomon, pacificus, sive pacatus erit.

Salathiel, petitio mea Deus.

Hæc tria nomina per sive litteram scribuntur: reliqua duo, sive in exordio habent.

Sadoc, justificatus, sive justus.

Sidona, venatio.

T.

Thamar, palma, vel amara.

Thomas, abyssus, vel geminus: unde et Græce Didymus appellatur. Thare (Al. Tharai), a pascens, sive pastura.

Z.

Zare, oriens, sive ortus est.

Zorobabel, ipse magister Babylonis, id est, confusionis.

Zabulon, habitaculum: potest et habitaculi substantia nuncupari.

Zebedæus, dotatus, sive fluens iste.

Zicharia, memoria Domini, vel memor Domini.

Zichæus, justificatus, aut justus, vel justificandus, Syrum est, non Hebræum.

MARCI.

A et I.

Arrimathæus, altitudo ejus, vel exaltatus est ipse.

Abba, pater. Syrum est, non Hebræum.

Idumæa, rufa, sive terrena.

Israel, vir videns Deum: sed melius: rectus Domini.

C et S.

Cenna^b, zelotes: unde in alio loco Cananæus, in alio Zelotes dicitur.

Salome, pacifica.

T.

Tyros, angustiae. Tyrus quippe lingua Hebræa sor (ἡ) dicitur, quod in nostrum sermonem transfertur, angustia.

94 Tiberius, visio ejus, sive bonitas ejus.

^a Thare, pascens, etc. Nomen Thare non legitur hodie nisi apud Lucam, e quo in antiquis exemplaribus Græcis S. Matthæi additum fuisse videtur tempore Origenis, qui in hoc Opere nomina et verba novi Testamenti supplevit. MARTIAN.

^b Cenna, zelotes, etc. De volumine Matthæi Hebraico sumptum videtur nomen Cenna, sive ab Origene, sive ab Hieronymo, qui hoc exemplari saepius utuntur. Hebraice קנא Cana, intelligitur zelus. MARTIAN.

^c Fetha, aperi. Hoc loco retinent manuscripti codices nomen Fetha, quod est ipsum Ephpheta Marci vii, 34. Editi collocant idem nomen Aeppheta sub Luca, ab initio litteræ A. MARTIAN.

—Ad hunc modum, hocque in loco exhibent nomen istud ms. noster, vulgatique libri. Martianæus ex aliis mss. ad Marci seriem revocavit proxime supe-

Talitha cumi, puella surge. Syrum est.

Tracontidis, negotiatio tristitiæ.

LUCÆ.

A.

Aeppheta, c adaperire.

Augusti, solemniter stantis, aut sollemnitatem additam.

Abilenes, lugentis.

Abia, pater Dominus.

Aaron, mons eorum.

Anna, gratia ejus.

Aser, beatus, aut beatus erit.

Amos, onerans, aut oneravit.

Agge (Nagge), sollemnitas.

Addai (Addi), robustus: violentè figuratum nomen ab eo quod dicitur, saddai.

Arfaxad, sanans depopulationem.

Adam, homo, aut terrenus, sive indigena.

Ammaus, populus abjectus.

C.

Cæsar, possessio principalis.

Cyreniu, hæredis: qui apud nos melius effertur, et verius per Q litteram, ut dicitur Quirinu.

Cosam, divinans.

Camam, luctus, aut lugens.

Capharnaum, ager, vel villa consolationis.

E.

Eseli (Hesli), vicinus meus.

Eber, transitus.

Enoch, dedicatio.

Enos, homo.

Hucusque per brevem E litteram legimus; exin per extensum legamus elementum.

Erodes, pelliceus gloriosus.

Elisabe, Dei mei saturitas, vel Dei mei juramentum, aut septimus.

Eli, ascendens.

Elmadadi (Elmadan), Dei mei mensura.

Er, vigilans, aut vigilia.

Enim, oculus eorum.

Elisae, Dei mei salus.

F.

95 Fanuel, facies Dei.

Fasee, transitus, sive transgressio, pro quo nostri Pascha legunt.

Falec, dividens, aut divisit.

Filippus, os lampadis, vel os manuum.

G.

Gabriel, confortavit me Deus, aut fortitudo Dei, vel vir meus.

Galilæa, volutabilis, aut trans-

migratio perpetrata, vel rota.

Gerasenorum, suburbana, aut coloni ibidem.

I.

Itureæ, montanæ. Syrum est.

Jordanis, descensus eorum, aut apprehensio eorum, vel videns iudicium.

Joni (Jona), columba mea.

Jannai (Janne), præparatus.

Jojarim, Dominus exaltans, vel est exaltans.

Jared, descendens, sive continens, quod Græce dicitur, ἐκκρηπτόν.

Jona, columba.

Joanna, Dominus gratia ejus, vel Dominus misericors.

Jairus, illuminans, aut illuminatus.

L.

Lisania, nativitas tentationis; sed nimium violentè.

Levi, appositus.

Lamech, humilis; quidam putant percutientem, sive percussum posse resonare.

Lazarus, adjutus.

Lot, ligatus, aut declinans, vel vacans.

M.

Moses, assumptio, vel palpans, sive contrectans, aut urgens, sed melius est, ex aqua.

Matthathia, donum Dei, aut aliquando.

Melchi, rex meus.

Matusala, mortuus est, et misit.

Maallalel, laudatus Dei, vel laudans Deum.

Martha^d, irritans, provocans: sermone autem Syro, domina interpretatur, vel dominans.

N.

96 Naasson, angurans.

Naum, consolatio, sive consolator.

Neri, lucerna mea.

Nathan, dedit, vel dantes.

Nahor, requievit lux.

Noe, requiescit, aut requievit.

Naa (Naama) pulchra.

Ninevitar, nativitas pulchritudinis, aut speciosi.

P.

Petrus, agnoscens.

Pontius, declinans consilium.

Pilatus, os malleatoris.

Sed sciendum est, quod apud Hebræos P littera non habetur: nec ullum nomen est, quod hoc cle-

rriori loco, legens Fetha, aperi, ipso litterarum ordine alphabetico renuente. Nam quod apud Marcum, non Lucam vocabulum habeatur, nihil movet, cum multa alia sint, quæ Italico caractere passim describuntur, non suis locis ab ipso, ut videtur, libri hujus auctore recensita.

^d Martha, irritans, etc. Martha idem significat sermone Syro quod Maria, sive enim scribatur מרת mara; sive מרת maruth, aut martha, eandem habebit significantiam; quia una est radix seu origo hujusmodi vocum in verbo מרת mara. MARTIAN.

—Atque hoc demum erudite ac vere. Proprie enim מרת, Græce Μαρία, dominam, sive heram significat. Rabbini quoque Babytonici, quemadmodum doctis viris notatum est, ad Beresith Babba, sect. 47, dominam vocant Martha.

mentum resonet. Abustve igitur accipienda, quasi per F litteram scripta sint.

R.

Ros (*Resa*), caput.
Ratu (*Aram*), sublimis.
Reu, pascens, aut pastus est.

S.

Sicera, ebrietas. Omne enim quod inebriare potest, apud Hebræos Sicera dicitur.

* Simeon, audiens, vel auditivit tristitiam.

Sedi, ex latere meo.

Semi, audiens.

Salathiel, petitio mea Deus.

Salman, pax.

Seruch, lorum, sive cortigia, vel dependens, sive perfectio.

Salem, misit.

Sem, nomen.

Seth, positus, aut ponens, vel posuit, aut poculum; sive germen, vel resurrectio.

Seraphia, incensa, sive angustia panis. Nomen ex Hebræo Syroque compositum.

Simon, pone merorem; vel audi tristitiam.

Sosanna, liliuth, aut gratia ejus: sed melius si femininum nomen figuretur a liliō.

97 Samaritæ, custodes.

Sodoma, passio silens, vel declinatio eorum, aut fulva.

Saton, adversarius, sive transgressor.

Saba, captivitas.

Sadducaei, justificati.

DE JOANNE.

A.

Aenon, oculus, aut fons eorum.
Anani, donavit mihi.

B.

Banereem ^b, filii tonitruum, quod corrupte Boanerges usus obtinuit.

Barsemia ^c, filius cæcus, quod et ipsum ^d corrupte quidam Bartimæum legunt.

Beelzebub, habens muscas, aut devorans muscas, aut vir muscarum. In fine ergo nominis B littera legenda est, non L. Musca enim zebub vocatur.

Barabba, filius patris.

C.

Cephas, Petrus, Syriacum est.

Cana, possessio, sive possedit.

E.

Ephraim, fertilis, sive auctus; quem non possumus ab augendo, Argentum, dicere.

Met N.

Messia, nactus, id est, Christus.

Manna, quid est?

Nazareth, munditia.

S.

Saalim, pugilli, sive volæ, aut ortus aquarum, quod brevius Græcè dicitur βρωμα.

Sichar, conclusio, sive ramus. Corrupte autem pro Sichem, quæ transfertur in humeros, ut Sichar legeretur, usus obtinuit.

Siloe, missus.

98 DE ACTIBUS APOSTOLORUM.

A.

Andreas, deus in statione, vel respondens pabulo, sed hoc violentum. Melius autem est, ut secundum Græcam etymologiam ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, id est, a viro, virilis appellatur.

Alpheus, millesimus, sive super os, ab ore non ab osse.

Acheldama, ager sanguinis. Syrum est.

Egyptus, tenebræ, sive tribulationes.

Arabes, humiles, sive campestres.

Annas, donans.

Alexander, auferens angustiam tenebrarum; sed et hoc violentum.

Ananias, gratia Domini.

Amos (ΥΜΝ), potens, vel fortis: si tamen ab aleph littera incipiat, et finiatur in sade: quod si exordium sumit ab ain, et consumma-

tur in nun (נכך), transfertur in populum divellentem.

Azotus (אצות), Hebraice vocatur esdod, et secundum pristinum nomen etymologiam habet, ignis patruelis.

Ascalon ^e, ignis infamis, aut ignis ignobilis.

Aeneas, respondens, aut pauper, sive miser.

Agabus, nuntius, vel nuntius tribulationis; sed et hoc violentum.

Aualia, tempus ejus, melius declinatio domini.

Amphipolis, populus ore corruens.

Apollonia, discipulorum, vel synagoga eorum; sed et hoc violentum.

Athenienses, exploratores, aut respondentes, vel humiles, sive tempore dissipati; sed et hoc violentum.

Arios pigos, primitiva solennitas: sed et hoc violentum est; cum Atheniensis curiæ nomen sit, quæ a Marte nomen accepit.

Aquila, dolens, sive parturiens. Achaiâ, soror laborans.

99 Apelles, congregans eos. Violentum.

Artemis, id est, Diana, suscitans ægrotationes. Violentum.

Ari-tarchus, suscitans coronam.

Antipatridem, donatus laudationem. Violentum.

Agrippa, congregans subito.

Adrumetina, dividens sublimiter. Violentum.

Adrias, continens mala, sive locus malorum. Violentum.

Appii forum, libera, vel fortis libertas. Violentum.

B.

Bartholomæus, filius suspendentis aquas, vel ut supra.

Barsaban, filium reverentem, vel filium quietis: ex Syro et Hebræo nomen compositum.

Barnabas, filius prophetae, vel filius venientis, aut ut plerique pu-

^a Idem est atque infra positum Simon, quod tantum Græca pronuntiatione differt. Recole Origenis supra laudatum testimonium ad nomen Joannan.

^b Lectionem hanc Hieronymus ipse confirmat in Commentar. in Daniel. 7: Filii Zebedæi appellati sunt filii tonitruum, quod non, ut plerique putant, Boanerges, sed emendatius legitur Beneraham. Sed illa vulgo obtimebat, unde Origenes in Mathæum ἐξάλας, inquit, Βοανεργῆς ὁ σωτήρ, ὁ ἔστιν υἱὸς βοανῆς, ἢ βοανῆ. Saluator Boanerges vocavit, quod est filii tonitruum, aut tonitrus. Scilicet ex בני מרצי Marci 11, 17, deducebant: מרצי enim tamultuatus est, et in Arabica lingua, valde tonuit sonat.

^c Barsemia, filius cæcus, etc. Mss. codd. retinent pronomen masculinum quem et ipsum, etc. Notandum vero nomen Barsemia, sive Bartimæus hodie non legi apud Joannem; sed Marci capite decimo, versu 46. De Marco igitur translatum jam erat in Joannem tempore Origenis. Nisi dicere præstat cæco nato Joan. cap. ix nomen Barsemia inditum fuisse ab antiquo scriptoribus veteribus; quod nomen postea corrupte quidam Bartimæum legebant, quia filium Timæi enim suspicabantur. Certe ad Etymologiam si attendis, est eorum corruptum locum fateamur cum Hieronymo, qui pro Bartimæus legendum docet Barsemia, quod Syro sermone significat filium

cæcum. Nec me latet Origenem Comment. in Mathæum, e Græca lingua Timæi etymologiam mutatum esse, nempe a τῆς τιμῆς; quid simile. Sed satius est adhæsisse Hieronymo, qui Syro homini nomen vernaculum adscripsit. MARTIAN.

^d Hoc minus ægre persuadeor, Bartimæum; quod cæcus a nativitate esset, levi litterarum mutatione Barsamæum appellatum vulgo, id est, filium cæcitatatis, ut rei nomen conveniret. Verissime autem Filius Timæi interpretatur, ἀπὸ τῆς τιμῆς, quod et Chaldaice sonat. Time, honor, pretium. Origenes quoque τῆς τιμῆς ἐπώνυμον Τιμαῖον dixit. Consistatque præterea multa nomina a Græcis ad Hebræos migrasse, ut minime omnium oporteat lectionem hanc, Bartimæum, corruptam suspicari.

^e Ascalon, ignis infamis, etc. Aliquot manuscripti, ignis infamis; et consequenter legunt Baribu, pro Bariesu. MARTIAN.

—Hactenus editi libri insanus pro infamis præferrebant, contradicentibus mss. ipsaque etymologia nominis, quod ita constanter exponitur etiam ex Josue libro.

^f Quin Lucas ipse Actorum scriptor, Josem tradit ab Apostolis, cognomen tufisse Barnabæ, quo significaretur υἱὸς παρακλήσεως, Filius consolationis. Oecumenius; ad Actor. 14, 36, denotare ait hoc nomen

tant, filius consolationis.

Blastum, habentem lucrum.

Berieu, maleficum, sive in malo.
Nonnulli Bariesu corrupte legunt.
Bithynia, filia speciosa, sive inutilis.

Berneia, filius ejus. Syrum est.

Berenice, eleganter, vel electe communia, sive filius innocens : ex Syro Hebræoque compositum.

C.

Cappadocia, manu redempta Domino. Violentum.

Cirenæ, heres.

Creta, vocationis, aut vocatæ.
Inter Syrum et Hebræum.

Caiphas, investigator, aut sagax, vel vomens ore.

Cyprius, tristiis, aut mœror.

Cyrenenses, hæredes.

Cilicia, cœlus, aut luctus, vel assumptio, aut vomitus ejus.

Cæsarea, possessio principis.

Candacis, communiæ.

Cornelius, intelligens circum-
sionem.

Claudius, spes tranquillitatis.

Cis, vomens vir, aut durus.

Coloniam, revelationem eorum, aut vocem eorum.

Corinthus, conversationem eorum, quoniam significantius a Græci πολιτείαν **100** vocant, hoc est, administrationem reipublicæ.

Crispus, sciens, vel cognoscens.

Cenchreas, possidens sectatores.

Co (Chino), excussio, sive præstolatio.

Cnidus (Gnidus), mentis excessus.

Cauden (Cauda), recursum, aut retentionem, sive clangorem.
Exceptis paucis nominibus, omnia pene ex C littera violentè interpretata sunt.

D.

David, desiderabilis, sive manu fortis.

Damascus, sanguinis poculum.

Derben, generationis filium, sive loquentem.

Dimysius, dijudicatus, sive vehementer fugiens.

Pamaris, silens caput.

Demetrius, vehementer innecens, sive nimium persequens.

Derbrus, loquax, sive ut supra.

Drusilla, generis pacifici.

Dioscuri^b, pulchri ad tegendum. Sunt autem gemini Castores.

E.

Elæonis (Ἐλαίωνος), id est, mon-

tis Oliveti, quod interpretatur divinitas, vel allaborans.

Elamitæ, objecti, oppositi, sive despecti.

Ebræi, transitores.

Emor, asinus, si per *heth* litteram scribatur (עמור) : quod si per *aleph* (אמור), loquax dicitur.

Ehmas, ad transgressionem, sive transgredi faciens.

Ernes, anathema mœroris.

Erastus, frater meus videns : satis absurde vocabulum figuratum.

Ellada, ad scientiam, vel ad ascensum, sive Dei scientia. Syra vero lingua dicitur, super hanc.

Ellenon, id est, Græcorum, ad ascendentes, sive scientia dei.

Ephesus, voluntas mea in ea, sive finis eorum.

Eutyches, amens. Porro Græce dicitur fortunatus.

Ebraice, transitorie.

101 Euriction (Euroaquito, al. Euriction), commiscens, sive deorsum ducens.

Quæ sequuntur duo nomina per extensam E litteram sunt legenda.

Erodes, pellis gloria.

Esaias, salus Domini : verum apud Hebræos ab I littera sumit exordium.

F.

Filippus, os lampadarum.

Frigia e, scissio pectorum.

Farisæi, divisi.

Farao, denudans eum, sive dissipator ejus.

Fœnicis, annuerunt, sive nutus.

Fisidiam, os sonitus, quia (ut supra dixi) P litteram non habent : propterea F isidiam per F efferunt.

Felicem, ruinam facturæ, sive timorem ejus. Latinum nomen est.

Festum, ore multorum : et hoc Latinum nomen violentè Græce figuratur.

G.

Galilei, volubiles, sive rotabiles.

Ganahel, retributio Dei.

Gaza (גזא), fortitudo ejus : G littera addita est : siquidem Hebraice per ain scribitur.

Gallionis, transferentis.

Galatiam, magnificam, sive translatam.

Gaium, commotum, sed melius vallensem.

I.

Jerosolyma, visio pacis.

Joannes, in quo est gratia, vel Domini gratia.

Joseph, auctus.

Justus, parcens, sive ipse allevatus.

Joel, incipiente Deo, sive est Deus.

Jonatha, columba dans, sive columba veniens.

Joppa, pulchritudo.

Italica, mentis excessus.

Jesur (Jesse), insular oblatio.

Jasonis, desiderantis, sive qui mandatum fecerit.

Julium, incipientem.

Iconium, præparatio, aut consolatio.

L.

102 Libyam, venientes, sive introitus : numero plurali.

Levites, additus.

Libertinorum, facientium paleas.

Lydda, utilitas.

Lucius, ipse suscitans.

Lycæonia, ad suscitandum.

Lysira, generans decorem.

Lydia, quam nos dicere possumus^e prodificiam. Porro Græce melius appellatur *ὠφελήνεια*.

Lysias, generatus.

Lycia, lacrymantis.

Laissa, in salutem.

Omnia pene ex L littera nomina violentè usurpata sunt.

M.

Matthæum, donatum.

Maria, illuminata, vel ut supra.

Medi, mensurantes, sive mensurati.

Mesopotamia, elevata vocatione quadam : sed melius a Græco eymologiam possidet, quod duobus fluviiis, Euphrate ambiatoret Tigri.

Madian, in judicio, vel ex judicio.

Moloch, rex vestier : quem et Melchom solent dicere.

Maichs, excel-us mandato.

Mnaem, castrum.

Mysia, attractatio, sive palpatio.

Mace-lo, quem nos Orientalem possumus dicere, figuratum nomen ab eo, quod Hebraice legitur, *MECEDEM* (מקדם).

Muylene, declinans, sive transmigrans.

Miletum, generantem.

Mnasonem, consolantem, sive quiescentem.

Myrrha, amara.

Miltine, de infirmitate, sive mandatum humilitatis.

N.

Nazoræum, mundum, sanctum, sive sejunctum.

παρὰμυθίαν, καὶ οὐκ ἐπιμύθον, consolationem, miserationemque. Eadem infra expositio repetitur ex Epist. I ad Corinthios.

^a Græci πολιτείαν vocant, etc. Iidem mss. non Græce scribunt πολιτείαν, sed Latine politian. MARTIAN.

^b Dio-curi pulchri, etc. Dioscuroi illi, sive Dioscuros, ut legunt nonnulli manuscripti, sunt Castor et Pollux, qui Græce appellantur Διόσκουροι. De iis multa fabulamenta apud Mythologos. MARTIAN.

—Ms. Dioscoroe. Erant hi Jovis filii Castores, Alexandrina navis, qua Paulus vehebatur, insigne. Actor. xxviii, 14.

^c Idem ms. sessio pectorum. Hesychio *σπύγιος* est

A idem ac ξηρὸς aridus.

^d Ita in Commentar. in Isai. P, inquit, litteram sermo Hebraicus non habet, sed pro ea Phi Græco utitur. Vid. et in Daniel. cap. ii, 35.

^e Dicere possumus prodificiam. In editis antea libris legimus, quam nos possumus dicere prædificatam. At retinendam lectionem manuscriptorum codicum docet Græca vox sequens *ὠφελήνεια*, cui minime respondet Latinum nomen prædificata. Vide infra in Loide. MARTIAN.

— Sic habet ms. quoque noster : vitiose autem veteres editi prædificatam.

Nicanorem, stantem lucernam.
 Nicolaum, stultum ecclesiæ lan-
 guentis.
 Niger, ascendens.
 Neapolim, commotionem mira-
 bilem.
 Nasson, augurans.

P.

103 Petrus, cognoscens, sive
 dissolvens.

Parthi, dividentes perfecte.
 Pontus, inclinans.
 Pannhyla, conversi a ruina, sive
 divisio cadens.
 Pontius, declinans consilium.
 Piliatus, os milleatoris.
 Procorum, fructus congregan-
 tem.

Parmenam, dividendam plenitu-
 dinem.

Pascha, a transcensum, sive
 transgressum.

Paphum, redemptionem cadem-
 tem.

Parion (φóρον xxviii, 15), disco-
 operientem.

Perge, voraginem.
 Phytia, os abyssi.
 Priscilla, agnoscens.
 Pyrrhus, dissolvens.
 Patara, reparans.
 Ptolemais, deducens ad mensu-
 ram.

Portium, dividendam duritiam
 eorum.

Publius, tabernaculum ejus.
 Putoli, declinantes.

*Hæc omnia Græca nomina, vel La-
 tina, quam violenter secundum
 linguam Hebraicam interpretata
 sunt, perspicuum puto esse lectori.*

R.

Romani, sublimes, vel tonantes.
 Rapham (Rapham), facturæ
 vestrae, vel laxitati eorum.

Rhode, videns, vel fortis.
 Rhodum, visionem, aut descen-
 sionem.
 Regium, pascuam eorum.
 Romam, sublimem, sive toni-
 truum.

S.

Samaria, custos.
 Simonis, obedientis, sive ponen-
 tis tristitiam, aut audientis mæro-
 rem.

Salomon, pacificus.
 Samuel, nomen ejus Deus.

104 Sadducei, justificati.
 Saffram, narrantem, sive litte-
 ratam, aut librariam: vel certe
 Syro sermone, formosam.

Stephanum, normam vestram,
 vel σκατόν vestrum, quo veru et
 jacula diriguntur.
 Sicheim, humeri.

Sinai^d, sive Sinii, aut secundus
 interpretatur, aut mandatum, men-
 suraque ejus, vel certe tentatio.

Saulus, tentatio respicientis vel
 e saruritas.

Sarona, cantans tristitiam.
 Sidonii, venatores.

Seleuciam, tollentem semetip-
 sam, sive experimentum itineris,
 vel exeuntem ad vocationem.

Salaminam, umbra commotio-
 nis, aut fluctus, vel salutationem
 judicii.

Sergio, principi vallis, sive hor-
 tuli.

Saul, expetitis, sive petitio.
 Silam, missus.

Syria, sublimis juxta Hebræam
 etymologiam: nam Syria (סַרְיָא) He-
 braice ARAM dicitur.

Samothracia, auditio revelatio-
 nis, sive responsionis.

Sosthenes, salvanti eos, sive
 gaudium da mihi.

Scæva, vulpecula clamans, vel
 loquens.

Sopater^f, narrans.
 Secundus, elevans.
 Samus, auditus.
 Sicariorum, ebriosorum.

Sebaste, gyro, sive gyra^{nti}: ita
 tamen ut a SAMECH littera (D) exor-
 dium habeat.

Samonem (*Salmonem*, ms. *Sala-
 monem*), nomen habitaculi.

Syrium, angustiam, sive tribula-
 tionem: s melius autem Sallustius,
^a a tractu ait nomen impositum.

Syracusæ, murus, sive mœceria
 lætitiæ.

T.

Timonem, numerantemⁱ situm,
 sive pinguedinem.

Tahiti, damna, vel caprea.

105 Tyrii, coangustati, ut su-
 pra diximus, ab Hebraico *sor* (צור)
 nomine declinatum.

Troadem, requiem.

Tyranni, continentis eos, sive
 confortantis eos.

Tertullus, placens stercore, vel
 aggere eorum.

Tabernæ, visionis eorum, sive
 bona visio.

*Hucusque per simplicem litteram
 tau (τ), nunc per theta (θ) Græ-
 cum legenda sunt.*

106 Theophile, sursum ferens,
 sive converiens: sed melius Græca
 etymologia, ab eo quod amatus sit
 a Deo.

Thomas, Didymus, id est, gemi-
 nus, vel abyssus.

Thendas, laudatio, sive capiens,
 aut signum.

Tharsensis, explorator lætitiæ.

Thyaira, illuminata.

Thessalonicensium, festinantium
 umbram roborare, sive firmare.

^a Ms. noster, cum vulgatis vetustioribus, *transcen-
 sus, sive transgressio.*

^b Idem libri, aut dissensionem. Hand scio an ve-
 rius: Vide Rucharium in Canaam pag. 598.

^c *Saffram*, narrantem, etc. *Saffra* narrantem,
 sive literatam, aut librariam significat, cum ab ini-
 tio habet litteram Samech. סַפְרָא Saphira: Syro
 autem Sermonem. si per Sin scribatur שַׁפְרָא Saphira,
 interpretatur formosa. MARTIAN.

^d *Sinai*, sive *sinii*, etc. Hoc modo legunt manu-
 scripti vetustiores. In antehac editis, *Sinai*, *sentis*,
 aut, etc. MARTIAN.

— Veteres editi, *Sinai*, *sentis*, aut *secundus*, etc. Et
sentis quidem, sive *rubeum*, a rubis, in quorum
 uno Moses Deum vidit, ex קָנָה radice, *Sinai* optime
 interpretatur. Impressam lectionem e suis mss. ex-
 erudit Martianus. Noster, *Sinai*, sive *finis*. Si con-
 jecturis vacet, legi veli^o, sive *sitis*: nempe Græcis
 etymologiis Σινά est διψα. Sed et ὁρασις αἰώνια, visio
 æterna, et fallentibus, ut videtur, librarium lituis,
 ἄρασις αἰώνια, elevatio æterna, ab iisdem redditur.

^a Multo Martianus in *securitas*; quam lectionem
 nec libri alii probant, nec etymologi ratio: sed vix fe-
 rendum, lectore non admonito, induci. Videatur
 hujus conditor libri, Saulum deduxisse a שָׁבַע, *savah*,
satietas: nec abnuo, satis violenter.

^f *Sopater*, narrans. Manuscriptum elegantissimum
 Colb. Biblioth. secuti sumus; quia *Sopater* magis
 accedit ad Hebræum שֹׁפֵר *Soper*, quam *Sosipater*.
 MARTIAN.

— Alii editi, ac mss. *Sosipater*, quod idem est variis
 dialectis, Σώπατρος, et Σωσιπάτρος Act. xx. 4.

^b Melius autem Sallustius, etc. Sallustius de Bello
 Jugurthino, ubi de Lepidanti disserit, verbi Syrtis
 meminit in hunc modum: *Cæterum (oppidum) situm
 inter duas Syrtis, quibus ex re nomen inditum: nam
 duo sunt sinus prope in extrema Africa, impares ma-
 gnitudine, pari natura; quorum proxima terra præ-
 alia sunt; cætera, ubi fors tulit, alta: alia in
 tempestate vadosa: nam ubi mare magnum esse, et
 sævire cepit ventis, limum arenamque, et saxa ingenia
 fluctus trahunt. Ita facies locorum cum ventis simul
 mutatur: Syrtis ab tractu nominata. Syrtis itaque a
 them. σύρω, id est, traho, quod naves attractas aut
 retineant in arena hærentes, aut prorsus mergant.*

MARTIAN.

^b Scilicet ἀπὸ τοῦ σύρω, a trahendo. I a vero Sal-
 lustius habet in Jugurtha cap. 78. de Lepiti oppido:
*Situm inter duas Syrtis, quibus nomen ex re inditum:
 nam duo sunt sinus prope in extrema Africa, impares
 magnitudine, pari natura; quorum proxima terra
 præalta sunt; cætera, uti fors tulit, alta; alia in tem-
 pestate vadosa. Nam ubi mare magnum esse, et sævire
 ventis cepit, limum, arenamque, et saxa ingenia flu-
 ctus trahunt.*

ⁱ Iterum Martianus, quod et frequens illi est,
 Lectore non admonito, variat. Illic vocem *sinii* omi-
 tit; quam edidi antea libri, et ms. quoque noster
 præferunt.

DE EPISTOLIS CANONICIS.

JACOBI.

Abraham, patris videntis multitudinem.

Elia, Dei Domini.

Esau, salus Domini.

Job, iugatus.

Junia, incipiens.

Jason, factus in mandato.

Raah, dilatata.

Sihaoth, virtutum, sive exercituum.

PETRI I.

Asia, elevans.

Bithynia, virguncula, aut filia Domini.

Babylon, confusio, sive translatio.

Cappadocia, manus redempta Domini.

Galatia, transmigrans, sive translata.

Marcus, sublimis mandato.

Pontium, declinans.

Sara, princeps.

Silvanus, missus.

PETRI II.

Balaam, vanus populus, aut devoratio ejus.

Bosor, in tribulatione, aut cargens, sive pellicius.

Cappadocia, manus, redimens Domino.

Electe, ascendentes.

Galatia, transmigrata.

Gomorrha (גִּמְרָה), populi timor, sive cæcitas. G in principio additum est, alioquin ex *ain* scribitur.

Lot, declinans, sive vinctus.

Marcus, sublimis mandato, sive defricatus, aut amarus.

Noe, requies.

Pontus, declinans.

Paulus, mirabilis.

Sara, princeps.

Simon, audiens.

Sodomis, fulvis, aut tacentibus.

Silvanus, missus.

JOANNIS I.

Cain, possessio.

JOANNIS II.

Diotrephes, speciosus insulsus, sive decor insaniens.

Demetrius, fortis ad persequendum, sive fortis virga dejectus.

Gaius, mobilis.

JUDÆ.

Egyptus, tenebræ, sive tribulatio.

Adam, homo.

Balaam, vanus populus.

Cain, possessio.

Core, calvities, aut glacies.

Diabolo, defluentem, vel clauso in ergastulo (Al. *ergastulis*).

Enoch, dedicatio.

Gomorrha, populi timor, aut cæcitas.

Michael (מִיכָאֵל), quis ut Deus?

Moses, palans, sive leniens.

Sodoma, pecus tacens.

DE EPISTOLIS PAULI APOSTOLI.

AD ROMANOS.

A.

107 Abraham, pater videns populum.

Adam, homo, sive terrigena.

Abba, pater. Syrium est.

Achaia, frater quis? aut frater ejus, vel frater Domini, vel frater meus Dominus.

Aquila, dolens, sive parturiens.

Asia, elevata, sive gradiens.

Andronicus, decorus ad stadium (Ms. *ad standum*), aut respondens, sive cogitans pastorem.

Amplius, populus malleator.

Apples, congregans eos.

Aristobulus, suscitans dolore germen.

Asyncritum, dirigens thuribulum.

B.

Benjamin, alius dexteræ.

Bial, habens, sive devorans.

C.

Cencris, possidens sectatores.

D.

David, desiderabilis.

E.

Epineton, superindutum.

Ermen, anathematizantes moerorem.

Erman, auferentem, sive anathema nostrum.

Erastus, frater meus videns, aut vigilans.

Tria nomina quæ sequuntur per H litteram legenda.

Hesaias, salutare Domini.

Ilelias, Deus Dominus, aut fortis Dominus.

Herodionem, formidinem.

F.

Farao, discooperiens eum.

Fæhen, ore edificantem, aut oris filius.

Flegau, dissecans, sive dividens.

Fillogum, ore præcipuum, vel os meum ej in hortum.

G.

108 Gomorrha, populi timor, vel cæcitas.

Gaius, mobilis, sive vallensis.

I.

Juda, constens, sive glorificans.

Jesu, salvator.

Israel, vir videns Deum.

Isaac, risus.

Jesse, insulæ libamen.

Illyricus, advena, aut elementum: vel certe secundum versus.

Jerusalem, visio pacis.

L.

Lucius, ipse elevans, sive consurgens.

M.

Mose, attractans, sive leniens.

Macedonia, orientalis.

Maria, illuminans, aut illuminata.

N.

Narcissus, ascensus lætitiæ, sive lucerna scindens, aut colligens.

Nereus, lucerna Domini.

O.

Osee, salvator.

Olympam, parturientem thalamum.

P.

Paulus, mirabilis, sive electus.

Priscus, agnoscens.

Persidam, tentantem, sive dissuentem latera sua.

Patroham, dissolgentem eum, sive videntem eum.

Q.

Quartus, clangens superflue.

R.

Rebecca, multa patientia, sive quæ multum acceperit.

Rufin, sanantem nos, vel reficientem nos.

S.

109 Sara, princeps.

Sihaoth, virtutum, sive exercituum.

Sodoma, pecus tacens, sive fulva, vel sterilis.

Sion, specula.

Spania, expeditio, sive accinctio: sed rectius Hispania scribitur.

Stachyn, facientem cantilenas.

Satanas, *παράβατος* (Al. *parabata*), sive contrarius.

^a Unus ms. Bodleianus, referente Hodyo, subnexa nomina ex Canonicis Epistolis non habet, qui cetera tamen ex ordine servat.

^b Junia, incipiens. Nomina hic scripta Italico characterē non leguntur in Epistola Jacobi Canonica; sed in Epistola Pauli ad Romanos. MARTIAN.

^c Cappadocia, manus, etc. Similiter et ista ad priorem Epistolam Petri, non ad posteriorem spectant. MARTIAN.

^d Hocce nomen in ms. nostro, et vulgatis antiquioribus non est, neque vero in Petri Epistolis habetur.

^e Ms. Pontius, ut et veteres editi: corrupte; nusquam enim Pontium memorat Petrus, sed Pontum. Epist. i, 1.

^f Idem libri Cain nomen non agnoscunt.

^g Epineton, superindutum. Lege Epinetum, nomen enim est viri Rom. xvi, 5, quod Græce scribitur Επινετός, significatque laudabile. MARTIAN.

^h Olin plangens; tum master, cum aliis, sive superflue.

ⁱ Satanus, *παράβατος*, etc. Antiqui codices manuscripti legunt parabata. MARTIAN.

Sosipatrus, salyans dispersos.

T.

Triphenam, inuuentem, sive reuertentem.

Trifossam, perspicue.

Timotheus, beneficus.

Tertius, adjungens, id est, applicans se.

U.

Urbanus, luce gaudens.

AD CORINTHIOS I.

A.

Apollo, miraculum, sive congregans eos.

Achaia, frater meus quispiam, vel frater meus Dominus.

Aquila, parturiens, sive dolens.

B.

Barnabas, filius consolationis.

C.

Corinthum, cives, sive decuriones eorum.

Cephas, Petrus. Syrum est.

Crispum, scientem.

Chloes, investigantes, sive omnes : sed melius conclusio, sive consummatio.

D.

Damascus, sanguinis potus.

E.

Epheso, ^a voluntas mea in ea, sive anima mea in ea.

Eva, vita, sive calamitas.

Ebraei, transitores.

G.

110 Galium, commotum.

Galatia, magnifica, sive transitio.

I.

Judæis, confitentibus, sive laudantibus.

Jacobo, supplantatori.

Jerusalem, visio pacis.

M.

Moses, palpans, sive leniens.

Macedonia, orientalis.

Maranatha, Dominus noster venit. Syrum est.

P.

Prisca, cognoscens.

S.

Sosthenes, saluans in tempore. Stephana, regulam vestram, vel speculatorem vestrum, sive judicantem vos.

Silvanus, missus.

Satanas, adversarius.

Sabbathum, requies.

AD CORINTHIOS II.

A.

Asia, auferens, sive pergens. Abraham, pater videns multitudinem.

Arete, stupor, sive descensio.

B.

Beliar, cæca angustia, sive cæcum lumen, vel filius prævaricationis : sed rectius Belial dicitur.

D.

Damascus, sanguinis potus.

E.

Eva, calamitas, sive vita.

Ebraei, transitores.

I.

Israelitæ, viri videntes Deum.

S.

111 Silvanus, missus.

Satanas, transgressor, sive adversarius.

T.

Troadem, requiem, sive latitudinem.

Titom, querentem, sive bonum : sed melius, ^b luctatum.

AD GALATAS.

A.

Arabiam, humilem, sive occidentalem.

Antiochiam, paupertatis silentium.

Abraham, pater videns multitudinem.

Abba, pater. Syrum est.

Agar, advena, sive convertens.

C.

Cilicia, assumptio, sive vocatio lamentabilis.

D.

Damascus, sanguinis potus.

I.

Judaismus, confessionem.

Jerusolyma, visio pacis.

Jacobo, supplantatori.

Joannes, Domini gratia, sive cui donatum est.

Isaac, risus.

Israel, vir videns Deum.

P.

Petrus, dissolvens, sive discalcians.

S.

Syria, sublimis.

Sina, mensura ejus, sive tentatio.

AD EPHESIOS, ET AD PHILIP-
PENSES.

B.

Benjamin, filius dexteræ.

C.

112 Clemens, ecclesiastes, sive concionator.

E.

Epaphroditum, frugiferum.

Ebraeus, transitor.

Evodiam, apprehendentem Dominum.

P.

Philippenses, os lampadarum.

Pharisæus, divisus.

Philippus, os manuum, sive lampadarum.

S.

Syntichen, loquela, ^c sive ἀδολεσχίαν, quam nos dicere possumus cantilenam.

T.

Thessalonicam, festinans (Al. *festivitas*) umbram statuere.

AD COLOSSENSIS.

A.

Aristarchus, mons facturæ superflue.

Archippus, longitudo operis, sive insidiæ oris, vel insidiæ dilatati.

B.

Barnabas, filius consolationis.

C.

Colossis, voci factæ.

D.

Demas, silens.

E.

Epaphra, frugifer, vel equidem videns.

I.

Jesus, salvator.

Justus, parcens, sive ipse elatus.

Jerapoli, judicio superior.

L.

Laodicia, tribus amata Domini, sed melius nativitas expectata.

113 Lucas, ipsæ consurgens, aut ipse elevans.

M.

Marcus, sublimis mandato, sive amarus : vel certe attritus, atque limatus.

N.

Nympham, applicitam ori eorum.

^a Epheso, voluntas mea in ea, etc. Non satis apparet quomodo Epheso vertitur voluntas mea in ea ; nam in eo nomine altitiam, sive pronomen primæ personæ mea exprimi debuisset per Jod Ephesi, voluntas mea. Desideratur etiam littera beth ad præpositionem in ; et o finale supplet vicem pronominis masculini eo apud Hebræos, non feminini ea. Melius ergo Ephesum et Epheso alibi vertitur voluntas ejus. Confer ista cum epistolis ad Timotheum.

MARTIAN.

—Improbat MARTIAN. pronomen mea, quemadmodum et voces in ea, quæ ex Ephesi nomine derivari nullo modo possunt. Hoc autem vitium et supra ex Actibus et pleraque alia hujusmodi tertio quoque verbo in Græcis, Latinisque nominibus occurrunt, si persequi notando velis. Ephesus proprie finis interpretatur : tamen si Heracles, ἑρῆς, id est per-

missionem appellatam terram illam tradat, quod eam Amazonibus Hercules permisisset.

^b Sed melius, luctatum. Editi libri legunt mutatum, pro luctatum.

MARTIAN.

—Ms. noster, vulgatique veteres libri, mutatum : verene an falso, quis doceat ? Valerius, a Sabino nomine Titurio, Titum fluxisse, auctor est.

^c Sive ἀδολεσχίαν, etc. Pro ἀδολεσχίαν manuscripti legunt adolescentiam. Unus prima manu posuerat adolescentiam ; sed Græcam vocem non intellectam, Latinam fecit amanuensis, apponendo cen ad primam scripturam, ut suo sensu adolescentiam legeremus. De adolescentiam autem hæc legi Epist. ad Sun. et Fretel. Psal. LXXVI : Pro exercitatione, ἀδολεσχίαν, id est de curationem quandam, et meditationem Septuaginta transtulerunt. MARTIAN.

O.
Onesimo, decoro, sive respondenti.

T.
Tychicus, tacens.
AD THESSALONICENSES.

A.
Achaia, frater meus quis, sive frater meus Dominus.
Athenæ, in tempore dissipatæ.

S.
Silvanus, missus.
Satanas, adversarius, sive transgressor.

AD HEBRÆOS.
Abraham, pater videns multitudinem.
Ægyptus, tenebræ, sive angustia.

Aaron, mons fortitudinis.
Abel, luctus.

B.
Barach, fulgurans.

C.
Cain, possessio.

D.
David, desiderabilis, sive fortis manu.

E.
Enoch, dedicatio.
Esau, ^a roboreus, sive acervus lapidum.
Ebræus, transitor.

F.
114 Farao, nudavit eum, sive dissipavit eum.
Fase, transcensus, quod interpretatur pascha.

G.
Gedeon, experimentum iniquitatis.

I.
Jesus, salus, sive salvator.
Juda, constans, vel laudator.
Isaac, risus.
Jacob, supplantator.
Joseph, addens, sive augmentum.

^a Esau, roboreus, etc. Male in editis antea libris Esau vertitur rubeus, pro roboreus, sive robustus. Ἰσαὺ Esau enim vertitur in robustum; Ἰδομ Edom vero in rubeum, sive rufum. Vide infra in Græcis Fragmentis vocem δρύινος, id est, roboreus.

MARTIAN.
—Idem libri corrupte rubeum, pro roboreum legunt. Græcis quoque δρύινος, roboreus, ab arbore δρῦς, robur, quercus appellatur Esau. Re autem ipsa non ab arbore deducenda etymologia hæc est, sed a fortitudine, ex Hebraico verbo דָּרָא, robur, validæ vires, etc.

^b Gallia, transferens. Galatiam sæpissime legimus in Epistolis Paulinis; Galliam non item. A quo igitur hoc loco positum sit nomen Gallia, ab Origene, aut ab Hieronymo, vel potius ab aliquo scriptore Gallo, divinationi lectorum permitto. MARTIAN.

—A quo positum hic sit nomen Gallia, quod nomen in Paulinis Epistolis legitur, pro Galatia, quod sæpius occurrit, Martianæus, homo Gallus, divinationi Lectorum permittit. Nihil vero divinandum est, quando veteres Scriptores luculenter tradunt, in II ad Timoth. xiv, 10, ubi vulgo habetur, κρίσκεις εἰς Γαλατίαν. Crescens in Galatiam, Græca quædam exemplaria legisse εἰς Γαλλίαν, in Galliam. Eusebius Hist. Eccl. lib. iii, cap. 4: κρίσκεις μὲν ἐπὶ τὰς Γαλλίας στειδάμενος ὑπ' αὐτοῦ (Παύλου) μαρτυρεῖται. Crescens quidem missus in Gallias, Pauli ipsius testimo-

Jericho, luna, sive odor ejus.
Jepthe, aperuit, sive aperientis.

L.
Levi, additus.

M.
Moses, palans, vel leniens.
Melchisedech, rex justus.
Manna, quidnam est istud?

N.
Noe, requies, sive requiescens.

R.
Raab, si per ain mediam litteram scribatur (רַב), famem significat; si per he (רַח), impetum; si per heth (רַח), latitudinem.

S.
Sabbatha, requies.

Salem, pax.
Sara, princeps.
Sanison, sol eorum.
Samuel, nomen ejus Deus.
Sion, specula.

AD TIMOTHEUM I.

A.
Alexander, levans angustiam tenebrarum.
Adam, homo.

G.
Galatia, translatio.
115 Gallia ^b, transferens.

D.
Diabolus, defluentem, sive clausum in latomiiis.

E.
Ephesus, voluntas ejus.
Eva, calamitas, aut vita, sive vix.

I.
Jamnes, marinus, sive ubi est signum.
Jambres, mare ^c pelliceum, sive mare in capite.

O.
Onesiphorus, respondens narrationem.

P.
Pontius, ^d inclinans consilium.
Pilatus, ore malleator, sive ore contundens.

S.
Satanas, adversarius.

Y
Ymenæus, dormitans.
AD TIMOTHEUM II.

A.
Asia, elevatio.
Archippus, longitudo operis.
Aristarchus, mons facturæ superfluæ.

Antiochia, paupertatis silentium.
Aquila, dolens, sive parturiens.

C.
Crescens, tenebrosus.
Carpinus, scientem perspicue.
Corinthus, oritor ipse.
Claudia, spes tranquillitatis.

D.
116 David, desiderabilis, vel fortis manu.

Demas, silens, sive terrenus, vel sanguineus.
Dalmatiam ^e, paupertatem grandem.

E.
Eunice, ornantis.
Evodiam, apprehendentem Dominum.

Ermogenes, vomens eos in valle: sed melius, mons scrutatus.
Epheso, voluntas ejus.
Erastus, frater videns.
Eubulus, cohabitator.

F.
Fygelus, occurrens, sive contrarius.

Filonem (φειλόνην vel φειλόν), faciem Dei.
Filethus, declinans, sive os meum.

G.
Galatia, magnifica, sive translatio.

I.
Iconium, vocatam, sive duram: sed melius, ubi est calamus?

L.
Loidi, ^f, ὠφελθίσση, id est, quæ consecuta est utilitatem.

nio declaratur. Atque ita quidem retinendum contendit Epiphanius in Hæresi Alogorum, οὐκ ἐν τῇ Γαλατία ὡς τινες πλανηθέντες νομίζουσι, ἀλλ' ἐν τῇ Γαλλίᾳ: Non in Galatia, ut quidam errore decepti putant, sed in Gallia. Denique Theodorus ipsius Galatias nomen pro Gallia docet accipendum: Γαλατίαν τὰς Γαλλίας οὕτως ἐκάλεσεν. Οὕτω γὰρ ἐκαλοῦντο πάλοι. Οὕτω δὲ καὶ νῦν αὐτὰς ὀνομάζουσιν οἱ τῆς ἐξω παιδείας μετεκληρότες. Galatiam Gallias ita Paulus appellavit; sic enim et olim vocabantur, et nunc quoque, qui exoticis disciplinis imbuti sunt, vocant. Vide Appendicem priorem ad Hieronymi librum de Scripturis Ecclesiasticis cap. 10: Crescens in Galliis prædica- vit, etc.

^c Rescribendum videatur pellucidum, pro pelliceum; nam et Mambre ex Genesi perspicuum interpretatur, et analogiæ ratio constabit aliqua. Verum et Græcus nomenclator θάλασσαν δερματίναν, mare pelliceum, vertit.

^d Alibi declinans, quemadmodum et Isidorus legit Originum vii, 10. Olim quoque erat concilium, pro consilium.

^e Addit ms. noster, Dominum.

^f Loidi, ὠφελθίσση, etc. Corrupte hic et supra in editis libris legitur vox Græca ὠφελθίσση, quam in nomine Lydia ita scribunt vetustiores manuscripti codices; et hoc loco pro α finali optime ponunt η, id est, ὠφελθίσση, pro ὠφελθίσση. In reliquis etiam

Lystris, utilitas angustiae, vel tribulationis.

Lucas, ipse consurgens, sive elevans.

Linus, candidus, sive tibicen.

M et P.

Moses, palpi, sive contrecians.

Meinbranas, apertas, sive manifestas.

Mileto, generare, sive quis est ejus?

Priscam, agnoscentem.

Pudens, indutus consilio.

R et T.

117 Roma, excelsa, sive tonitruum.

Troadi, servienti.

Trophimum, dissolventem thalamos.

AD TITUM.

A et C.

Arteman, anathematizantem, sive conturbantem.

Apollo, mirabilem.

Cretam, vocationem consummatam.

N et Z.

Nicopoli, germen protectionis meae.

Zenam, commotionem ejus, sive commovens eum, vel ipse requiescens.

AD PHILEMONEM.

A et D.

Apphia, continens, sive continua, vel libera.

Archippo, longitudini operis.

Deinas, silens.

E et F.

Epaphran, quem nos crescentem, sive augmentum possumus dicere.

Filemoni, mire donato, vel certe os panis eorum.

O.

Onesimum, respondentem.

DE APOCALYPSI JOANNIS.

A.

Asia, elatio.

Amen, vere, sive fideliter.

Aser, beatitudo, sive beatus.

Ægyptus, tribulatio.

Armageddon (חרמגדון), a consurrectio tecti, sive consurrectio in priora; sed melius, mons a latrunculis, vel mons globosus.

Alleluia, laudate Dominum.

B.

118 Balaam, vanus populus.

Batac, elidens.

Benjamin, filius dexteræ.

Babylon, confusio, sive translatio.

D.

Diabolus, deorsum fluens.

David, desiderabilis.

E et F.

Ephesum, voluntas mea, sive consilium meum.

Euphrate, frugifero.

Filadelphia, salvans hærentem Domino.

G.

Gad, tentatio.

Gog, δῶμα; id est, tectum.

I.

Jezabel, fluxus sanguinis, vel fluens sanguine; sed melius, ubi est sterquilinum?

Issachar, est merces.

Joseph, adaugens.

Jesus, salvator.

L.

Laodicia, tribus amabilis Domini, sive fuerunt in vomitu.

Levi, additus.

Labbaddon^b, perdens pro eo, quod est interficiens; sed melius, solitarius eorum.

M.

Manna, quid est hoc?

Manasse, obliviosus, sive obstu-

pescens.

Michael, quis ut Deus?

Magog, de domate, hoc est de tecto, sive, quod est δῶμα?

N.

Nicolaitarum^d, effusio (Al. effluvio), sive Ecclesia languens, vel stultitia Ecclesiae languentis.

Nephthali, conversantis.

P et R.

Paulo^e (Apollyon), ori eorum, sive ori tubæ.

Pergamo, dividenti cornua eorum, vel dissecanti vallem.

119 Ruben, videte filium, sive videte in medio.

S et Z.

Smyrnæ, canticum eorum.

Sardis, principi pulchritudinis.

Satanæ, transgressori, sive adversario.

Simeon, audienti tristitias.

Sodoma, pecori tacenti.

Zabulon, habitaculum pulchritudinis.

DE EPISTOLA BARNABÆ.

A et D.

Abraham, pater videns populum.

Adam, homo.

120 Amalec, populus lingens, sive populus bruchus.

David, desiderabilis.

E et M.

Eva, calamitas, sive vix, aut certe vita.

Ephraim, frugifer, sive ubertas.

Manasse, oblitus.

N et R.

Naum, germen.

Rebecca, patientia.

S.

Sabbatha, requies.

Sion, specula.

Sina, mensura, mandatum, vel tentatio.

Satan, adversarius, sive prævaricator.

perfecta sunt exemplaria manuscripta, nam utrobique, id est, in Actibus Apostolorum, et hic in Epistola II, ad Timotheum, nomen scribunt cum ω ab initio, ut nāc est: editi vero cum o brevi est autem ὠφελῆσαι femininum masculini ὠφελῆσαι a. i pa-s. a themate ὠφελίω, id est, juvo, prosum, proficio. MARTIAN.

^a Prior interpretatio, consurrectio tecti, in ms. nostro non est.

^b Labaddon, perdens, etc. Legendum Abaddon ab Hebræo אבדן abad, sive ibbed, id est, perire fecit. Unde in Apocalypsi nomen אבדן Abaddon, quod perditionem sonat. MARTIAN.

—Rescribendum Abaddon, Martianæus docet.

^c Ms. et veteres vulgati, sive quod est tectum?

^d Nicolaitarum, effusio, etc. In manuscriptis exemplaribus legitur effusio. MARTIAN.

^e Paulo, ori eorum, etc. Supra corrupte additum est L in nomine Abaddon, quod legunt in hoc opere Labaddon; hic vero omittunt A et n, aliasque litteras commutant, Paulo pro Apollyon. MARTIAN.

^f Glossæ Aquirincinæ, citante Rosweido, in notis ad S. Paulini Epist. I: Zabulon, habitaculum fortitudinis, vel fluxus noctis. Notum porro ex Æolica dialecto, Zabulon dici pro diabolo.

^g De Epistola Barnabæ. Observandum suo ordine Epistolam Barnabæ fuisse hoc loco recensitam, quia antiquitus legebatur in Ecclesiis Christianorum ad plebis ædificationem. MARTIAN.

—Supra laudatus Bodeianus ms. subnexa nomina ex Barnabæ Epistola non agnoscit.

^h Legendum videtur Nave, tum quia Naum in Barnabæ Epist. non memoratur, cum quia non germen, sed consolatorem significet penes ipsum Hieronymum a radice נבא. Contra Nave, seu Nun, quod idem est juxta Hebraicum textum, in se S. Doctor germen vertit in Nominibus de Exodo: scilicet a verbo formæ Niphal, נבא. Utrumque confudit S. Isidorus Origin. lib. VII, c. 8: Naum, germen, sive consolator; increpat enim civitatem sanguinum, et post eversionem illius, consolatur Sion.